

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ

ΑΝΑΡΤΗΤΕΑ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΔΙΑΦΑΝΕΙΑ

ΕΚΘΕΣΗ ΕΠΙ ΤΟΥ ΝΟΜΟΣΧΕΔΙΟΥ

«Ενίσχυση του Δημόσιου Πανεπιστημίου – Πλαίσιο λειτουργίας μη κερδοσκοπικών παραρτημάτων ξένων πανεπιστημίων»

Πίνακας περιεχομένων της Έκθεσης

- A. Γενικές παρατηρήσεις, σελ. 1η και επ.**
- B. Γενική παρατήρηση επί του Μέρους Δ΄, σελ. 16 και επ.**
- Γ. Ειδικές παρατηρήσεις επί του Μέρους Δ΄, σελ. 32 και επ.**
- Δ. Παρατήρηση επί της εφαρμογής της Γενικής Συμφωνίας για το Εμπόριο Υπηρεσιών (GATS), σελ. 36 και επ.**
- Ε. Παρατηρήσεις επί των τίτλων, σελ. 39 και επ.**
- ΣΤ. Παρατηρήσεις επί των άρθρων, σελ. 40 και επ.**

A. Γενικές παρατηρήσεις

Το υπό συζήτηση και ψήφιση νομοσχέδιο, όπως το επεξεργάστηκε η Διαρκής Επιτροπή Μορφωτικών Υποθέσεων, διαρθρώνεται σε εννέα (9) Μέρη και αποτελείται από διακόσια πέντε (205) άρθρα, συμπεριλαμβανομένου του ακροτελεύτιου άρθρου, που ορίζει τον χρόνο έναρξης ισχύος του νόμου.

Σύμφωνα με την Ανάλυση Συνεπειών Ρύθμισης που συνοδεύει το νομοσχέδιο, οι ρυθμίσεις του αντιμετωπίζουν, ιδίως, τα εξής ζητήματα: «[τ]η[ν] ενιαία παρουσία του [Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης] στο σύνολο της Περιφέρειας Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης [και] τ[η]ν ενίσχυση του ακαδημαϊκού ρόλου του (...), [τ]ο[ν] εκσυγχρονισμ[ό] του πλαισίου οργάνωσης και λειτουργίας του Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου (Ε.Α.Π.) (...), [δι]ά του Μέρους Γ΄ [τ]η[ς] ολοκλήρωσης της μεταρρύθμισης της οργάνω-

2

σης και λειτουργίας των Α.Ε.Ι. που πραγματοποιήθηκε με τον ν. 4957/2022 (...) (και) [μ]ε τις διατάξεις του Μέρους Δ΄ (...) θεσπίζεται το νομοθετικό πλαίσιο για την αδειοδότηση της εγκατάστασης και λειτουργίας στην Ελλάδα παραρτημάτων ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων της αλλοδαπής υπό τη μορφή Νομικών Προσώπων Πανεπιστημιακής Εκπαίδευσης (Ν.Π.Π.Ε.)» (βλ. Ανάλυση Συνεπειών Ρύθμισης, σελ. 147, 134, 146 και 130, αντίστοιχα).

Ειδικότερα, με τις διατάξεις του Μέρους Α΄ (άρθρα 1-12), υπό τον τίτλο «Οργανωσιακές αλλαγές στη δομή του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης», το οποίο διαρθρώνεται σε τρία (3) Κεφάλαια (Α΄ - Γ΄), ρυθμίζεται η ένταξη σε αυτό τμημάτων του Διεθνούς Πανεπιστημίου της Ελλάδος.

Με τις διατάξεις του Κεφαλαίου Α΄ (άρθρα 1-2), υπό τον τίτλο «Σκοπός και αντικείμενο», καθορίζονται ο σκοπός και το αντικείμενο των διατάξεων του εν λόγω Μέρους.

Με τις διατάξεις του Κεφαλαίου Β΄ (άρθρα 3-9) ρυθμίζεται η ένταξη τμημάτων της Σχολής Γεωτεχνικών Επιστημών του Διεθνούς Πανεπιστημίου της Ελλάδος στη Σχολή Επιστημών Γεωπονίας και Δασολογίας του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης (ΔΠΘ) (άρθρο 3), η ένταξη Ινστιτούτων του Πανεπιστημιακού Ερευνητικού Κέντρου του Διεθνούς Πανεπιστημίου Ελλάδος στο Δ.Π.Θ. (άρθρο 4) και η ίδρυση στο Δ.Π.Θ., Σχολής Θετικών Επιστημών (άρθρο 5), Σχολής Διοικητικής Επιστήμης και Λογιστικής (άρθρο 6), Τμήματος Νοσηλευτικής στη Σχολή Επιστημών Υγείας (άρθρο 7), και Τμήματος Εργοθεραπείας στη Σχολή Επιστήμης Φυσικής Αγωγής, Αθλητισμού και Εργοθεραπείας (άρθρο 8). Τέλος, με το άρθρο 9 αναδιαρθρώνεται η Σχολή Κλασικών και Ανθρωπιστικών Σπουδών του Δ.Π.Θ. Σε υλοποίηση αυτών των μεταβολών, με το Κεφάλαιο Γ΄ (άρθρα 10-12), ρυθμίζονται ζητήματα μεταφοράς προσωπικού (άρθρο 10), φοιτητών (άρθρο 11) και λοιπά θέματα (άρθρο 12).

Το Μέρος Β΄ (άρθρα 13-36), υπό τον τίτλο «Εκσυγχρονισμός και αναβάθμιση του Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου», διαρθρώνεται σε εννέα (9) Κεφάλαια (Α΄ - Η΄).

Με τις διατάξεις του Κεφαλαίου Α΄ (άρθρα 13-14), υπό τον τίτλο «Σκοπός και αντικείμενο», καθορίζονται ο σκοπός και το αντικείμενο των διατάξεων του εν λόγω Μέρους, που είναι, ιδίως, ο εκσυγχρονισμός του πλαισίου οργάνωσης και λειτουργίας του Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου (Ε.Α.Π.) (άρθρο 13) και η εναρμόνισή του με τον ν. 4957/2022 (άρθρο 14).

Με τις διατάξεις του Κεφαλαίου Β΄ (άρθρα 15-16), υπό τον τίτλο «Βασικά χαρακτηριστικά - Αποστολή», προβλέπονται, μεταξύ άλλων, η λειτουργία παραρτημάτων του Ε.Α.Π. σε άλλες περιοχές της Ελληνικής Επικράτειας, εκτός της έδρας του στην Πάτρα, και η λειτουργία υπηρεσιακών μονάδων του

Ε.Α.Π. οι οποίες θα εξυπηρετούν ακαδημαϊκές και λειτουργικές ανάγκες (άρθρο 15) και καθορίζονται, εκ νέου, ο σκοπός, η αποστολή και τα προγράμματα σπουδών του Ε.Α.Π. (άρθρο 16).

Με τις διατάξεις του Κεφαλαίου Γ' (άρθρα 17-21), υπό τον τίτλο «Διάρθρωση – Σχολές - Διδακτικό Προσωπικό - Επιτροπή Προγράμματος Σπουδών», ρυθμίζονται ζητήματα σχετικά με την ακαδημαϊκή διάρθρωση του Ε.Α.Π. και τα προγράμματα σπουδών που παρέχουν οι σχολές του (άρθρο 17), καθώς και ζητήματα σχετικά με τις επιμέρους ακαδημαϊκές και λειτουργικές μονάδες των σχολών του Ε.Α.Π. (άρθρο 18), τις Ομάδες Διδακτικού Προσωπικού (Ο.Δ.Σ.) (άρθρο 19) και την Επιτροπή Προγράμματος Σπουδών (Ε.Π.Σ.) (άρθρο 20). Επίσης, καθορίζεται το θεσμικό πλαίσιο για τη διαμόρφωση και πιστοποίηση των προγραμμάτων σπουδών των σχολών του Ε.Α.Π. (άρθρο 21).

Με τις διατάξεις του Κεφαλαίου Δ' (άρθρα 22-28), υπό τον τίτλο «Προγράμματα σπουδών – Φοιτητικά θέματα», καθορίζονται, εκ νέου, τα πτυχία, διπλώματα και πιστοποιητικά παρακολούθησης και επιμόρφωσης που απονέμει το Ε.Α.Π. (άρθρο 22), οι προϋποθέσεις για την απόκτηση μεταπτυχιακού διπλώματος ειδίκευσης ή διδακτορικού διπλώματος (άρθρο 27), καθώς και οι προϋποθέσεις απονομής (σε φοιτητές του Ε.Α.Π.) πιστοποιητικών παρακολούθησης θεματικών ενοτήτων, πιστοποιητικών επιμόρφωσης ή παρακολούθησης σύντομου προγράμματος σπουδών, και πιστοποιητικών παιδαγωγικής και διδακτικής επάρκειας (άρθρο 28). Προβλέπεται, εξ άλλου, ότι οργανώνονται ομαδικές συμβουλευτικές συναντήσεις διά ζωής ή εξ αποστάσεως κατόπιν απόφασης της Κομητείας του Ε.Α.Π. (άρθρο 24) και καθορίζονται, εκ νέου, η διαδικασία και οι προϋποθέσεις εγγραφής των φοιτητών στα προγράμματα σπουδών του Ε.Α.Π. (άρθρο 22), καθώς και η διαδικασία αξιολόγησής τους σε κάθε θεματική ενότητα (άρθρο 25). Προβλέπεται, επίσης, ότι οι φοιτητές του Ε.Α.Π. επιβαρύνονται με τις σχετικές (υλικοτεχνικές) δαπάνες φοίτησης (άρθρο 23), και καθορίζονται, μεταξύ άλλων, οι προϋποθέσεις αναγνώρισης και κατοχύρωσης μαθημάτων και οι όροι αναστολής των σπουδών των προπτυχιακών φοιτητών του Ε.Α.Π. (άρθρο 26).

Με τις διατάξεις του Κεφαλαίου Ε' (άρθρα 29-30), υπό τον τίτλο «Ακαδημαϊκό Προσωπικό», ρυθμίζονται, εκ νέου, ζητήματα σχετικά με το ακαδημαϊκό προσωπικό του Ε.Α.Π., το οποίο αποτελείται από το Διδακτικό Ερευνητικό Προσωπικό (Δ.Ε.Π.), το Συνεργαζόμενο Εκπαιδευτικό Προσωπικό (Σ.Ε.Π.) και το Επιστημονικό Προσωπικό (Ε.Π.) (άρθρο 29), καθώς και ζητήματα σχετικά με το καθεστώς απασχόλησης, τη διαδικασία αξιολόγησης, τα προσόντα και τους όρους πρόσληψης του εν λόγω προσωπικού, κατά τα ειδικότερα οριζόμενα (άρθρο 30).

Με τις διατάξεις του Κεφαλαίου ΣΤ´ (άρθρα 31-33), υπό τον τίτλο «Πόροι – Οικονομική διαχείριση – Ειδικός Λογαριασμός Κονδυλίων Έρευνας», προσδιορίζονται οι πόροι του Ε.Α.Π. σύμφωνα με το άρθρο 3 παρ. 6 του ν. 4957/2022 (άρθρο 32), και ρυθμίζονται θέματα σχετικά με τον Ειδικό Λογαριασμό Κονδυλίων Έρευνας (Ε.Λ.Κ.Ε.) του Ε.Α.Π. ως προς την οργάνωση και τη λειτουργία του οποίου εφαρμόζονται τα άρθρα 229 έως 259 του ν. 4957/2022 (άρθρο 33). Επίσης, προβλέπεται η ίδρυση νομικού προσώπου ιδιωτικού δικαίου (ν.π.ι.δ.) με την επωνυμία «Εταιρεία Αξιοποίησης και Διαχείρισης Περιουσίας του Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου», με αντικείμενο την αξιοποίηση και διαχείριση της περιουσίας του Ε.Α.Π. ως προς την οποία εφαρμόζονται οι ρυθμίσεις των άρθρων 260 έως 266 του ν. 4957/2022 (άρθρο 33).

Με τις διατάξεις του Κεφαλαίου Ζ´ (άρθρο 34), υπό τον τίτλο «Υπηρεσία Νομικής Υποστήριξης», προβλέπεται η λειτουργία στο Ε.Α.Π. νομικής υπηρεσίας, της οποίας προϊστάται ο νομικός σύμβουλος του Ε.Α.Π., ο οποίος, εκτός από τη νομική καθοδήγηση των αρχών και υπηρεσιών του με γνωμοδοτήσεις ή συμβουλές, έχει και την αρμοδιότητα της δικαστικής εκπροσώπησης του.

Με τις διατάξεις του Κεφαλαίου Η´ (άρθρο 35), υπό τον τίτλο «Κέντρο Ανάπτυξης, Πιστοποίησης και Αξιολόγησης [του] Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου», προβλέπεται η σύσταση του «Πανεπιστημιακού Κέντρου Ανάπτυξης Πιστοποίησης και Αξιολόγησης» («Κ.Α.Π.Α.») του Ε.Α.Π. και εισάγονται ρυθμίσεις, μεταξύ άλλων, σχετικά με τον σκοπό, τη λειτουργία, τα όργανα διοίκησης και τους πόρους του εν λόγω κέντρου.

Με τις διατάξεις του Κεφαλαίου Θ´ (άρθρο 36), υπό τον τίτλο «Ρυθμίσεις για το Κέντρο Επιμόρφωσης και Διά Βίου Μάθησης», προβλέπεται η λειτουργία «Κέντρου Επιμόρφωσης και Διά Βίου Μάθησης» («Κ.Ε.ΔΙ.ΒΙ.Μ.»), ως ανεξάρτητη ακαδημαϊκή μονάδα του Ε.Α.Π. με διακριτά όργανα διοίκησης.

Το Μέρος Γ´ (άρθρα 37-129), υπό τον τίτλο «Ενίσχυση Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων», διαρθρώνεται σε είκοσι έξι (26) Κεφάλαια (Α´ -ΚΣΤ´).

Με τις διατάξεις του Κεφαλαίου Α´ (άρθρα 37-38), υπό τον τίτλο «Σκοπός και αντικείμενο», καθορίζονται ο σκοπός και το αντικείμενο των διατάξεων του εν λόγω Μέρους.

Με τις διατάξεις του Κεφαλαίου Β´ (άρθρο 39), υπό τον τίτλο «Γενικές αρχές οργάνωσης και λειτουργίας των Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων», τροποποιείται το άρθρο 6 παρ. 2 του ν. 4957/2022 και ορίζεται ότι τα παραρτήματα των Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων αποκτούν νομική οντότητα σύμφωνα με τη νομοθεσία της χώρας υποδοχής.

Με τις διατάξεις του Κεφαλαίου Γ´ (άρθρα 40-45), υπό τον τίτλο «Όργανα

διοίκησης Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων», τροποποιούνται η διαδικασία ανάδειξης εξωτερικών μελών του Συμβουλίου Διοίκησης (άρθρο 40), η διαδικασία ανάδειξης Πρύτανη και Αντιπρυτάνεων (άρθρα 41-42), οι αρμοδιότητες του Συμβουλίου Διοίκησης (άρθρο 43), οι αρμοδιότητες του Πρύτανη (άρθρο 44) και οι αρμοδιότητες της Συγκλήτου (άρθρο 45).

Με τις διατάξεις του Κεφαλαίου Δ' (άρθρα 46-50), υπό τον τίτλο «Ακαδημαϊκή διάρθρωση των Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων και όργανά τους», τροποποιείται το άρθρο 23 του ν. 4957/2022 και καθιερώνεται η δυνατότητα της Κοσμητείας να μεταβιβάζει στον Κοσμήτορα αρμοδιότητες της (άρθρο 46), ρυθμίζεται η διαδικασία αναπλήρωσης του Κοσμήτορα (άρθρο 47), τροποποιείται το άρθρο 30 του ν. 4957/2022 και καθιερώνεται η δυνατότητα της Συνέλευσης του Τμήματος να μεταβιβάζει στον Πρόεδρο του Τμήματος αρμοδιότητες της (άρθρο 48), αυξάνεται η διάρκεια της θητείας του Προέδρου και του Αντιπροέδρου των Τμημάτων (άρθρο 49), και διευρύνονται οι αρμοδιότητες του Προέδρου Τμήματος επί των αδειών σε κατηγορίες του διδακτικού και ερευνητικού προσωπικού (άρθρο 50).

Με τις διατάξεις του Κεφαλαίου Ε' (άρθρα 51-56), υπό τον τίτλο «Επιμέρους ακαδημαϊκές και ερευνητικές δομές των ακαδημαϊκών μονάδων», τροποποιούνται η διαδικασία ανάδειξης διευθυντή εργαστηρίου (άρθρο 51), οι όροι παροχής υπηρεσιών από πανεπιστημιακά εργαστήρια και κλινικές (άρθρο 52), η διαδικασία σύναψης συμβάσεων παροχής υπηρεσιών από τα πανεπιστημιακά εργαστήρια (άρθρο 53), η διαδικασία ανάδειξης διευθυντή κλινικής (άρθρο 54), η δυνατότητα παράλληλης απασχόλησης διδακτικού προσωπικού σε πανεπιστημιακή κλινική (άρθρο 55) και, επίσης, τροποποιείται το άρθρο 59 παρ. 1 του ν. 4957/2022 περί της εγκατάστασης πανεπιστημιακών εργαστηρίων και κλινικών σε νοσοκομεία του Εθνικού Συστήματος Υγείας (άρθρο 56).

Με τις διατάξεις του Κεφαλαίου ΣΤ' (άρθρα 57-58), υπό τον τίτλο «Οργάνωση και λειτουργία προγραμμάτων πρώτου κύκλου σπουδών», εισάγονται τροποποιήσεις στο άρθρο 70 παρ. 3 περί απόφασης ίδρυσης προγράμματος σπουδών πρώτου κύκλου (άρθρο 57) και στη διαδικασία εγγραφής αλλοδαπών-αλλογενών από τρίτες χώρες στα ελληνόγλωσσα προγράμματα σπουδών των Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων της ημεδαπής (άρθρο 58).

Με τις διατάξεις του Κεφαλαίου Ζ' (άρθρα 59-62), υπό τον τίτλο «Οργάνωση και λειτουργία προγραμμάτων δεύτερου και τρίτου κύκλου σπουδών», τροποποιούνται το άρθρο 81 παρ. 3 του ν. 4957/2022 περί των οργάνων διοίκησης των διατμηματικών, διδρυματικών και κοινών Προγραμμάτων Μεταπτυχιακών Σπουδών (άρθρο 59), οι αρμοδιότητες της Συντονιστικής Επιτροπής των Προγραμμάτων Μεταπτυχιακών Σπουδών (άρθρο 60), το άρθρο 84

του ν. 4957/2022 περί των πόρων των Προγραμμάτων Μεταπτυχιακών Σπουδών (άρθρο 61), και, επίσης, καθιερώνονται τα κοινά προγράμματα διδακτορικών σπουδών (άρθρο 62).

Με τις διατάξεις του Κεφαλαίου Η´ (άρθρο 63), υπό τον τίτλο «Προγράμματα σπουδών σύντομης διάρκειας», τροποποιείται η διαδικασία έγκρισης του προγράμματος σπουδών δευτερεύουσας κατεύθυνσης.

Με τις διατάξεις του Κεφαλαίου Θ´ (άρθρα 64-67), υπό τον τίτλο «Οργάνωση και λειτουργία Ξενόγλωσσων προγραμμάτων σπουδών και συμμετοχή σε ευρωπαϊκά πανεπιστήμια», εισάγονται τροποποιήσεις στο άρθρο 101 παρ. 1 του ν. 4957/2022 περί της ίδρυσης των Ξενόγλωσσων Προγραμμάτων Σπουδών (άρθρο 64), στα όργανα διοίκησης των Ξενόγλωσσων Προγραμμάτων Σπουδών (άρθρο 65) και στην προέλευση των πόρων του Ξενόγλωσσου Προγράμματος Σπουδών (άρθρο 66). Επίσης, καθιερώνεται η πρόσβαση φοιτητών τρίτων χωρών σε Ξενόγλωσσα Προγράμματα Σπουδών για βραχείες περιόδους σπουδών (άρθρο 67).

Με τις διατάξεις του Κεφαλαίου Ι´ (άρθρα 68-72), υπό τον τίτλο «Οργάνωση και λειτουργία Κέντρων Επιμόρφωσης και Δια Βίου Μάθησης», εισάγονται τροποποιήσεις που αφορούν το Κέντρο Επιμόρφωσης και Διά Βίου Μάθησης ως προς τη διαδικασία συγκρότησης και τις αρμοδιότητες του Συμβουλίου του (άρθρα 68 και 69), τον διορισμό του επιστημονικού υπεύθυνου για το επιμορφωτικό πρόγραμμα (άρθρο 70), τις αμοιβές των εκπαιδευτών (άρθρο 71) και τη συνεργασία του Κέντρου με άλλους φορείς (άρθρο 72).

Με τις διατάξεις του Κεφαλαίου ΙΑ´ (άρθρα 73-74), υπό τον τίτλο «Θέματα αποδοχών εκπαιδευτικού προσωπικού για την παροχή διδακτικού έργου», τροποποιούνται ο κανονισμός αποδοχών για την παροχή διδακτικού έργου για τις κατηγορίες διδακτικού προσωπικού που βρίσκονται σε νόμιμη άδεια (άρθρο 73) και θέματα μισθολογικών αποδοχών διδακτικού προσωπικού (άρθρο 74).

Με τις διατάξεις του Κεφαλαίου ΙΒ´ (άρθρα 75-81), υπό τον τίτλο «Διαδικασία εκλογής και εξέλιξης μελών Διδακτικού Ερευνητικού Προσωπικού», εισάγονται τροποποιήσεις στον ν. 4957/2022 αναφορικά με τον προγραμματισμό προσλήψεων (άρθρο 75), τις διαδικασίες εκλογής, μονιμοποίησης και εξέλιξης (άρθρα 76-78), και τη διαδικασία διορισμού (άρθρο 79) του Διδακτικού Ερευνητικού Προσωπικού. Επίσης, τροποποιούνται διατάξεις που αφορούν τον έλεγχο νομιμότητας του πρακτικού εκλογής από τον Πρύτανη (άρθρο 80) και τη διαδικασία μεταβολής του γνωστικού αντικειμένου του Διδακτικού και Ερευνητικού Προσωπικού (άρθρο 81).

Με τις διατάξεις του Κεφαλαίου ΙΓ´ (άρθρα 82-83), υπό τον τίτλο «Υψηλότερη κατάσταση, δικαιώματα και υποχρεώσεις μελών Διδακτικού και Ερευ-

νητικού Προσωπικού», εισάγονται τροποποιήσεις αναφορικά με τις ώρες απασχόλησης (άρθρο 82) και τα ασυμβίβαστα των μελών Διδακτικού και Ερευνητικού Προσωπικού (άρθρο 83).

Με τις διατάξεις του Κεφαλαίου ΙΔ´ (άρθρα 84-85), υπό τον τίτλο «Πρόσθετο Διδακτικό και Ερευνητικό Προσωπικό», διευρύνεται ο θεσμός του «Συνεργαζόμενου Καθηγητή» (άρθρο 84) και ενισχύονται οι δυνατότητες των Ομότιμων Καθηγητών και των αφυπηρητησάντων μελών Διδακτικού και Ερευνητικού Προσωπικού να συμμετέχουν στο ερευνητικό έργο και τη διοίκηση των Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων (άρθρο 85).

Με τις διατάξεις του Κεφαλαίου ΙΕ´ (άρθρο 86), υπό τον τίτλο «Θέματα διασφάλισης ποιότητας και στρατηγικού σχεδιασμού», τροποποιείται η διαδικασία συγκρότησης της Επιτροπής Διασφάλισης Ποιότητας.

Με τις διατάξεις του Κεφαλαίου ΙΣΤ´ (άρθρα 87-89), υπό τον τίτλο «Συμβουλευτικές επιτροπές», τροποποιούνται οι αρμοδιότητες της Επιτροπής Δεοντολογίας (άρθρο 87), της Επιτροπής Ισότιμης Πρόσβασης ατόμων με αναπηρία και ατόμων με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες (άρθρο 88) και, επίσης, τροποποιείται η συγκρότηση της Επιτροπής Μεταφοράς Τεχνολογίας, Καινοτομίας και Νεοφυούς Επιχειρηματικότητας (άρθρο 89).

Με τις διατάξεις του Κεφαλαίου ΙΖ´ (άρθρα 90-91), υπό τον τίτλο «Θεσμικά Έργα», τροποποιούνται τα άρθρα 223 παρ. 2 και 227 του ν. 4957/2022 και ρυθμίζονται θέματα σχετικά με τον εσωτερικό κανονισμό λειτουργίας των Α.Ε.Ι. (άρθρο 90) και εισάγεται η υποχρέωση των Α.Ε.Ι. να καταρτίζουν και να υλοποιούν σχέδιο ψηφιακού μετασχηματισμού (άρθρο 91). Επίσης, μεταξύ άλλων, θεσπίζεται η υποχρέωση των Α.Ε.Ι. για σταδιακή μείωση της προμήθειας και χρήσης χαρτιού εκτύπωσης κατά ποσοστό 80% μέχρι την 1.1.2026, κατά τα ειδικότερα οριζόμενα (άρθρο 91).

Με τις διατάξεις του Κεφαλαίου ΙΗ´ (άρθρα 92-93), υπό τον τίτλο «Χρηματοδότηση των Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων βάσει αποτελεσμάτων λειτουργίας», τροποποιείται η περ. α´ της παρ. 2 του άρθρου 7 του ν. 4653/2020 και αυξάνεται, από 20% σε 30%, το ποσοστό του ετήσιου συνολικού προϋπολογισμού επιχορηγήσεων στα Α.Ε.Ι., που κατανέμεται βάσει δεικτών ποιότητας και επιτευγμάτων (άρθρο 92), και τροποποιείται η παρ. 2 του άρθρου 16 του ίδιου νόμου, κατά τρόπον ώστε να μειώνεται, από 80% σε 70%, το ποσοστό της τακτικής επιχορήγησης στα Α.Ε.Ι. το οποίο κατανέμεται βάσει «αντικειμενικών κριτηρίων και δεικτών» (άρθρο 93).

Με τις διατάξεις του Κεφαλαίου ΙΘ´ (άρθρα 94-105), υπό τον τίτλο «Οργάνωση και λειτουργία [των] Ειδικών Λογαριασμών Κονδυλίων Έρευνας», ορίζονται, μεταξύ άλλων, τα εξής:

- αποδίδεται στους Ε.Λ.Κ.Ε., κατά τροποποίηση του άρθρου 229 παρ. 3

του ν. 4957/2022, ικανότητα διαδίκου (άρθρο 94),

- τροποποιείται το άρθρο 232 του ν. 4957/2022, και προστίθεται στις αρμοδιότητες έγκρισης της Επιτροπής Ερευνών η σύναψη προγραμματικών συμβάσεων ή συμφωνιών με άλλους φορείς του δημόσιου τομέα (άρθρο 95),

- τροποποιείται το άρθρο 234 του ν. 4957/2022, κατά τρόπον ώστε, να δύνανται να ορίζονται ως Επιστημονικοί Υπεύθυνοι έργων και προγραμμάτων και μέλη Διδακτικού Ερευνητικού Προσωπικού (Δ.Ε.Π.) που τελούν σε καθεστώς αναστολής καθηκόντων ή σε επιστημονική άδεια, όπως και μέλη Ειδικού Επιστημονικού Προσωπικού (Ε.Ε.Π.) και Εργαστηριακού Διδακτικού Προσωπικού (Ε.ΔΙ.Π.) που τελούν σε εκπαιδευτική άδεια ή σε άλλη νόμιμη άδεια σύμφωνα με τις κείμενες διατάξεις (άρθρο 96),

- στις αρμοδιότητες της Μονάδας Οικονομικής και Διοικητικής Υποστήριξης (Μ.Ο.Δ.Υ.) των Ε.Λ.Κ.Ε. εντάσσεται και η υποστήριξη των μελών της πανεπιστημιακής κοινότητας αναφορικά με την αναζήτηση χρηματοδοτήσεων (άρθρο 97),

- τροποποιείται το άρθρο 237 παρ. 7 του ν. 4957/2022, κατά τρόπον ώστε, να επιτρέπεται, κατ' εξαίρεση, κατόπιν εισήγησης της Επιτροπής Ερευνών προς το Συμβούλιο Διοίκησης, η κατανομή μέρους των εσόδων των Ε.Λ.Κ.Ε. από ίδιους πόρους του τρέχοντος οικονομικού έτους για την κάλυψη επειγουσών (εκπαιδευτικών, ερευνητικών και λειτουργικών) αναγκών των οικείων Α.Ε.Ι. και για την υλοποίηση του στρατηγικού του σχεδίου (άρθρο 98),

- προβλέπεται, ιδίως, με την προσθήκη νέας παραγράφου (10) στο άρθρο 239 του ν. 4957/2022, ότι δεν επιτρέπεται να υπερβαίνουν το όριο του συνολικού συνοπτικού προϋπολογισμού κάθε έργου οι υποχρεώσεις, ανεξαρτήτως ύψους ποσού, οι οποίες βαρύνουν άλλα έτη πέραν του τρέχοντος (άρθρο 99),

- ρυθμίζονται, διά τροποποίησης του άρθρου 243 του ν. 4957/2022, ζητήματα σχετικά με τη δυνατότητα απασχόλησης πρόσθετου προσωπικού για τη διεξαγωγή εκπαιδευτικού, διοικητικού και τεχνικού έργου σε έργα - προγράμματα που διαχειρίζονται οι Ε.Λ.Κ.Ε. των Α.Ε.Ι., καθώς και ζητήματα σχετικά με τη διαδικασία επιλογής του πρόσθετου προσωπικού, διαδικασία η οποία εξαιρείται από τον προγραμματισμό προσλήψεων προσωπικού ιδιωτικού δικαίου ορισμένου χρόνου και σύμβασης μίσθωσης έργου, κατά τα ειδικότερα οριζόμενα (άρθρο 101),

- τροποποιείται το άρθρο 246 του ν. 4957/2022, κατά τρόπον ώστε να επιτρέπεται η άσκηση επιχειρηματικής δραστηριότητας στα μέλη Δ.Ε.Π., Ε.ΔΙ.Π. και Ειδικού Τεχνικού Εργαστηριακού Προσωπικού (Ε.Τ.Ε.Π.) των Α.Ε.Ι. για τη συμμετοχή τους σε έργα - προγράμματα των Ε.Λ.Κ.Ε. των οικείων Α.Ε.Ι. (άρθρο 102),

- ρυθμίζονται, επίσης, μεταξύ άλλων, ζητήματα σχετικά με τις αποδοχές των μελών Δ.Ε.Π., Ε.Ε.Π. και Ε.ΔΙ.Π. για την απασχόλησή τους σε έργα - προγράμματα που διαχειρίζονται οι Ε.Λ.Κ.Ε. άλλων Α.Ε.Ι. (άρθρο 102).

Καθορίζεται, επίσης, εκ νέου, η διαδικασία για την έκδοση απόφασης περί ανάληψης υποχρέωσης από τη Μ.Ο.Δ.Υ. των Ε.Λ.Κ.Ε. και ορίζεται, ιδίως, η ηλεκτρονική έγκριση ως εναλλακτική επιλογή υπογραφής για την έκδοση της σχετικής απόφασης (άρθρο 100). Επίσης, παρέχεται, μεταξύ άλλων, η δυνατότητα σύναψης δημοσίων συμβάσεων κατ' εφαρμογή του άρθρου 249 του ν. 4957/2022 για τη μετακίνηση και διαμονή και φυσικών προσώπων - μελών ομάδας έργου Α.Ε.Ι. (άρθρο 103) και καθορίζεται, εκ νέου, η διαδικασία ελέγχου, εκκαθάρισης και πληρωμής των δαπανών των Ε.Λ.Κ.Ε. των οικείων Α.Ε.Ι. (άρθρο 104). Προβλέπεται, εξ άλλου, διά της προσθήκης άρθρου (255Α) στον ν. 4957/2022, η διασύνδεση και διαλειτουργικότητα των πληροφοριακών συστημάτων των Ε.Λ.Κ.Ε. με τα μνημονευόμενα πληροφοριακά συστήματα του Δημοσίου, διαδικασία που θα πρέπει να έχει ολοκληρωθεί έως την 31.12.2024 (άρθρο 105).

Με τις διατάξεις του Κεφαλαίου Κ' (άρθρα 106-118), υπό τον τίτλο «Συντονισμός, χρηματοδότηση και λοιπές ρυθμίσεις επί ζητημάτων μεταφοράς τεχνολογίας και καινοτομίας», τροποποιείται το άρθρο 14 παρ. 1 του ν. 4957/2022, και ορίζεται ότι δεν απαιτείται εισήγηση από την Επιτροπή Ερευνών, προκειμένου το Συμβούλιο Διοίκησης (Σ.Δ.) του Α.Ε.Ι. να εγκρίνει, ιδίως, την ίδρυση ή τη συμμετοχή του οικείου Α.Ε.Ι. σε «εταιρείες – τεχνολογικές» (άρθρο 106). Τροποποιούνται, επίσης, τα άρθρα 47 παρ. 1, 49 παρ. 1 και 91 παρ. 2 του ν. 4957/2022 και ρυθμίζονται ζητήματα σχετικά με τον «Πρότυπο Εσωτερικό Κανονισμό Λειτουργίας των Πανεπιστημιακών Εργαστηρίων», την οργάνωση και λειτουργία των πανεπιστημιακών εργαστηρίων και τον «Κανονισμό Διδακτορικών Σπουδών», αντίστοιχα (άρθρα 107 – 109). Προσδιορίζεται, εξ άλλου, διά τροποποίησης του άρθρου 96 του ν. 4957/2022, η Συνέλευση του Τμήματος ως το αρμόδιο όργανο που εισηγείται προς τη Σύγκλητο του Α.Ε.Ι. την έγκριση του πρωτοκόλλου συνεργασίας μεταξύ του Α.Ε.Ι., της συνεργαζόμενης επιχείρησης ή βιομηχανίας και του υποψηφίου – για την εκπόνηση διδακτορικής διατριβής σε συνεργασία με την εν λόγω επιχείρηση ή βιομηχανία – διδάκτορα και ορίζεται, ιδίως, ότι οι επιχειρήσεις ή βιομηχανίες, που εδρεύουν ή έχουν παράρτημα στην ημεδαπή, δύνανται να χρηματοδοτούν την εκπόνηση βιομηχανικού διδακτορικού, η οικονομική όμως διαχείριση της χρηματοδότησης αυτής πραγματοποιείται μέσω του Ε.Λ.Κ.Ε. του οικείου Α.Ε.Ι. (άρθρο 110).

Τροποποιούνται, επίσης, μεταξύ άλλων:

- το άρθρο 131 του ν. 4957/2022, και ορίζεται ότι κάθε δραστηριότητα του

Πανεπιστημιακού Κέντρου Έρευνας και Καινοτομίας (ΠΑ.Κ.Ε.Κ.), που αφορά μεταφορά τεχνολογίας, ασκείται με σύμπραξη ή κατόπιν συνεννόησης με τη Μονάδα Μεταφοράς Τεχνολογίας και Καινοτομίας του οικείου Α.Ε.Ι. (άρθρο 111),

- το άρθρο 136 του ν. 4957/2022, κατά τρόπον, ιδίως, ώστε να περιλαμβάνεται στον Εσωτερικό Κανονισμό Λειτουργίας του ΠΑ.Κ.Ε.Κ. και η προστασία της διανοητικής ιδιοκτησίας που παράγεται εντός του ΠΑ.Κ.Ε.Κ. κατόπιν σύμπραξης με τη Μονάδα Μεταφοράς Τεχνολογίας και Καινοτομίας του οικείου Α.Ε.Ι. (άρθρο 112),

- το άρθρο 143 παρ. 6 του ν. 4957/2022, και ορίζεται ότι για την εκλογή ή εξέλιξη σε θέση μέλους Δ.Ε.Π. συνεκτιμάται η κατοχύρωση διανοητικής ιδιοκτησίας, όχι μόνο μέσω διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας, αλλά και άλλων δικαιωμάτων βιομηχανικής ιδιοκτησίας (άρθρο 113),

- το άρθρο 211 του ν. 4957/2022, κατά τρόπον, ιδίως, ώστε να ρυθμίζονται, εκ νέου, ζητήματα σχετικά με το αντικείμενο, τις αρμοδιότητες και τα έσοδα της Μονάδας Μεταφοράς Τεχνολογίας και Καινοτομίας (άρθρο 114),

- τα άρθρα 237 παρ. 8 και 262 του ν. 4957/2022, κατά τρόπον ώστε να προβλέπεται, αντίστοιχα, η δυνατότητα σύναψης προγραμματικής σύμβασης μεταξύ του Α.Ε.Ι. και της Εταιρείας Αξιοποίησης και Διαχείρισης της Περιουσίας του για την υλοποίηση ενεργειών σχετικά με τη διανοητική ιδιοκτησία του οικείου Α.Ε.Ι., και να καθορίζονται, ιδίως, τα στοιχεία της ειδικής αυτής προγραμματικής σύμβασης (άρθρα 115 και 117, αντίστοιχα),

- το άρθρο 257 παρ. 1 του ν. 4957/2022, κατά τρόπον ώστε να περιλαμβάνεται στην έννοια της «επιχειρηματικής δραστηριότητας» η συμμετοχή μελών Δ.Ε.Π., Ε.Ε.Π. και Ε.ΔΙ.Π. των Α.Ε.Ι. σε «εταιρείες - τεχνοβλαστούς» («spin offs») αναφορικά με την είσπραξη του ποσοστού 7% επί των καθαρών εσόδων των μελών αυτών, κατά τα ειδικότερον οριζόμενα (άρθρο 116),

- το άρθρο 261 του ν. 4957/2022, και ορίζεται ότι οι Εταιρείες Αξιοποίησης και Διαχείρισης Περιουσίας των Α.Ε.Ι. δύνανται να συμμετέχουν σε «Αμοιβαία Κεφάλαια Επιχειρηματικών Συμμετοχών Κλειστού Τύπου» (Α.Κ.Ε.Σ.) του άρθρου 7 του ν. 2992/2002 μέσω των οποίων χρηματοδοτούνται οι «εταιρείες - τεχνοβλαστοί» του οικείου Α.Ε.Ι. (άρθρο 118).

Με τις διατάξεις του Κεφαλαίου ΚΑ΄ (άρθρο 119), υπό τον τίτλο «Εταιρείες Αξιοποίησης και Διαχείρισης Περιουσίας των Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων», ρυθμίζονται, με προσθήκη άρθρου (260Α) στον ν. 4957/2022, ζητήματα σχετικά με την απογραφή, τήρηση και ψηφιοποίηση αρχείου της ακίνητης και κινητής περιουσίας των Α.Ε.Ι. και, μεταξύ άλλων, θεσπίζεται υποχρέωση των Α.Ε.Ι., να προβούν στις σχετικές ενέργειες εντός αποκλειστικής προθεσμίας δεκαοκτώ μηνών από την έναρξη ισχύος του νόμου.

Με τις διατάξεις του Κεφαλαίου ΚΒ΄ (άρθρο 120), υπό τον τίτλο «Ίδρυση, οργάνωση, λειτουργία και αξιολόγηση των Ερευνητικών Πανεπιστημιακών Ινστιτούτων», τροποποιείται το άρθρο 269 του ν. 4957/2022, και ορίζεται, μεταξύ άλλων, ότι δικαίωμα συμμετοχής στο διοικητικό συμβούλιο (Δ.Σ.) του Ερευνητικού Πανεπιστημιακού Ινστιτούτου (Ε.Π.Ι.) των Α.Ε.Ι. έχουν και οι ομότιμοι ή αφυπηρετήσαντες καθηγητές του οικείου Α.Ε.Ι., ίδιου ή συναφούς γνωστικού αντικείμενου με τα επιστημονικά πεδία στα οποία δραστηριοποιείται το Ε.Π.Ι., κατά τα ειδικότερον οριζόμενα, και προβλέπεται, επίσης, ότι στις αρμοδιότητες του Δ.Σ. του Ε.Π.Ι. εντάσσεται η εισήγηση προς το Συμβούλιο Διοίκησης του οικείου Α.Ε.Ι. επί του Εσωτερικού Κανονισμού Λειτουργίας του Ε.Π.Ι., και όχι η έγκρισή του, όπως ισχύει σήμερα.

Με τις διατάξεις του Κεφαλαίου ΚΓ΄ (άρθρο 121), υπό τον τίτλο «Θέματα φοιτητικής μέριμνας και λοιπά θέματα περί φοιτητών», ορίζεται, εξ άλλου, ότι τα Α.Ε.Ι. δύνανται να χορηγούν υποτροφίες αριστείας, βραβεία και ανταποδοτικές υποτροφίες και σε μεταδιδακτορικούς ερευνητές, και προστίθενται στις πηγές χρηματοδότησής τους, και τα έργα - προγράμματα που χρηματοδοτούνται από εθνικούς πόρους, και όχι μόνο από ιδιωτικούς, διεθνείς και ίδιους πόρους που ισχύει σήμερα.

Με τις διατάξεις του Κεφαλαίου ΚΔ΄ (άρθρα 122-123), υπό τον τίτλο «Λοιπές ρυθμίσεις αρμοδιότητας της Γενικής Γραμματείας Ανώτατης Εκπαίδευσης», τροποποιείται το άρθρο 292 του ν. 4957/2022, κατά τρόπον ώστε να δύνανται Α.Ε.Ι. και ερευνητικά κέντρα ινστιτούτα και τεχνολογικοί φορείς της ημεδαπής να συμμετέχουν ή να συνιστούν, από κοινού με άλλα Α.Ε.Ι. και ερευνητικούς και τεχνολογικούς φορείς, νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου (ν.π.ι.δ.) υπό τη νομική μορφή αστικής μη κερδοσκοπικής εταιρείας ή εμπορικής εταιρείας, οι οποίες, συνιστώμενες, μπορούν να λαμβάνουν δωρεές και χορηγίες από μη κρατικούς φορείς (άρθρο 122). Τροποποιείται, επίσης, το άρθρο 293 του ν. 4957/2022 και ορίζεται, μεταξύ άλλων, ότι οι εταιρείες μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα με αντικείμενο τη διεθνή προβολή των Α.Ε.Ι. δύνανται να χρηματοδοτούνται και από τους ίδιους πόρους των οικείων Ε.Λ.Κ.Ε. (άρθρο 123). Επίσης, παρέχεται η δυνατότητα στις εν λόγω εταιρείες να συνάπτουν προγραμματικές συμβάσεις και μνημόνια συνεργασίας με φορείς του δημόσιου τομέα καθώς και με ευρωπαϊκούς και διεθνείς φορείς (άρθρο 123).

Με τις διατάξεις του Κεφαλαίου ΚΕ΄ (άρθρα 124-128), υπό τον τίτλο «Ακαδημαϊκή αναγνώριση τίτλων σπουδών της αλλοδαπής», τροποποιούνται ο τίτλος του Κεφαλαίου Β΄ του Μέρους Β΄ του ν. 4957/2022 (άρθρο 124) και το άρθρο 298 του ν. 4957/2022, και εισάγονται ρυθμίσεις σχετικά με τον σκοπό του Διεπιστημονικού Οργανισμού Αναγνώρισης Τίτλων Ακαδημαϊκών

και Πληροφόρησης (Δ.Ο.Α.Τ.Α.Π.), στον οποίο εντάσσεται και η αξιολόγηση περιόδων σπουδών που έχουν πραγματοποιηθεί σε αναγνωρισμένα εκπαιδευτικά ιδρύματα ανώτατης εκπαίδευσης της αλλοδαπής (άρθρα 125 και 128), και παρέχεται ορισμός των εννοιών «περίοδος σπουδών» και της αξιολόγησής της (άρθρο 126). Ρυθμίζονται, επίσης, ζητήματα σχετικά με τη συγκρότηση του Διοικητικού Συμβουλίου του Δ.Ο.Α.Τ.Α.Π. (άρθρο 127).

Με τις διατάξεις του Κεφαλαίου ΚΣΤ' (άρθρο 129), υπό τον τίτλο «Λοιπές Διατάξεις», η θητεία των Επιτροπών Έρευνας και Διαχείρισης των Ειδικών Λογαριασμών Κονδυλίων Έρευνας των Α.Ε.Ι. που έχουν λήξει έως την έναρξη ισχύος του παρόντος, παρατείνεται αναδρομικά από την ημερομηνία λήξης τους έως τη συγκρότηση των νέων Επιτροπών και για χρονικό διάστημα που δεν υπερβαίνει συνολικά τους τρεις (3) μήνες.

Το Μέρος Δ' (άρθρα 130-155) φέρει τίτλο «Εγκατάσταση και Λειτουργία Νομικών Προσώπων Πανεπιστημιακής Εκπαίδευσης» και διαρθρώνεται σε πέντε (5) Κεφάλαια (Α'-Ε').

Το Κεφάλαιο Α' (άρθρα 130-132) θέτει τον σκοπό (άρθρο 130) και το αντικείμενο (άρθρο 131) των διατάξεων του οικείου Μέρους, ενώ το άρθρο 132 περιέχει ορισμούς. Το Κεφάλαιο Β' (άρθρα 133-136) ρυθμίζει την εγκατάσταση παραρτημάτων ανωτάτων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων της αλλοδαπής και, ειδικότερα, ορίζει την αποστολή τους (άρθρο 133), τη νομική φύση (άρθρο 134), τη διοίκηση (άρθρο 135) και την ασκούμενη επ' αυτών κρατική εποπτεία (άρθρο 136). Το Κεφάλαιο Γ' (άρθρα 137-144) ορίζει τις προϋποθέσεις για την έκδοση άδειας εγκατάστασης και λειτουργίας των παραρτημάτων (άρθρο 137), τα απαιτούμενα δικαιολογητικά (άρθρο 138), τη διαδικασία για την έκδοση άδειας (άρθρο 139) και για την προσθήκη Σχολών και προγραμμάτων σπουδών (άρθρο 140), τις υποχρεώσεις ενημέρωσης (άρθρο 141), τη διαδικασία ανάκλησης της άδειας (άρθρο 142), τις διοικητικές κυρώσεις για παράβαση του νόμου (άρθρο 143) και την τήρηση Μητρώου Νομικών Προσώπων Πανεπιστημιακής Εκπαίδευσης (άρθρο 144).

Με το Κεφάλαιο Δ' (άρθρα 145-149) ρυθμίζεται η οργάνωση και λειτουργία των προγραμμάτων σπουδών και, ειδικότερα, η πιστοποίηση των προγραμμάτων σπουδών (άρθρο 145), οι τίτλοι σπουδών (άρθρο 146), φοιτητικά ζητήματα (άρθρο 147), η χορήγηση υποτροφιών (άρθρο 148) και το ερευνητικό έργο (149). Τέλος, με το Κεφάλαιο Ε' (άρθρα 150-155) κατοχυρώνεται η ακαδημαϊκή ελευθερία στην έρευνα και τη διδασκαλία στο πλαίσιο λειτουργίας των οικείων νομικών προσώπων (άρθρο 150), ορίζεται ο Εσωτερικός Κανονισμός του παραρτήματος (άρθρο 151) και τα ακαδημαϊκά όργανα (άρθρο 152), ενώ ρυθμίζονται ζητήματα του διδακτικού ερευνητικού προσωπικού (άρθρο 153) καθώς και του ειδικού διδακτικού προσωπικού και του δι-

οικητικού και τεχνικού προσωπικού (άρθρο 154). Τέλος, ορίζεται η τήρηση επίσημου ιστοτόπου για κάθε παράρτημα (άρθρο 155).

Το Μέρος Ε΄ (άρθρα 156-171), υπό τον τίτλο «Λοιπές διατάξεις αρμοδιότητας [του] Υπουργείου Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού», αποτελείται από πέντε (5) Κεφάλαια (Α΄-Ε΄).

Με τις διατάξεις του Κεφαλαίου Α΄ (άρθρα 156-158), υπό τον τίτλο «Ρυθμίσεις θεμάτων [του] Εθνικού Οργανισμού Πιστοποίησης Προσόντων και Επαγγελματικού Προσανατολισμού», ρυθμίζονται, εκ νέου, ζητήματα σχετικά με τη σύνθεση και λειτουργία της επιτροπής του Ε.Ο.Π.Ε.Π που γνωμοδοτεί στο Δ.Σ. για την πιστοποίηση των επαγγελματικών περιγραμμάτων, και προβλέπεται, ιδίως, η καταβολή αποζημίωσης στα μέλη της εν λόγω επιτροπής, κατά τα ειδικότερον οριζόμενα (άρθρο 156). Τροποποιούνται, επίσης, τα άρθρα 53 και 54 του ν. 4763/2020 και, αντίστοιχα, καθορίζονται, εκ νέου, το καθεστώς απασχόλησης των Συμβούλων Σταδιοδρομίας ή Επαγγελματικού Προσανατολισμού στα Κέντρα Διά Βίου Μάθησης (Κ.Δ.Β.Μ.) και οι προϋποθέσεις για τη χορήγηση έγκρισης από τον Ε.Ο.Π.Ε.Π. ως προς την απασχόληση μη πιστοποιημένων εκπαιδευτών ενηλίκων στα προγράμματα των Κ.Δ.Β.Μ. (άρθρα 157 -158, αντίστοιχα).

Με τις διατάξεις του Κεφαλαίου Β΄ (άρθρα 159-164), υπό τον τίτλο «Ρυθμίσεις θεμάτων [της] πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης», ορίζεται ότι απαιτείται πιστοποιητικό ελληνομάθειας προκειμένου να ενταχθούν στους κλάδους εκπαιδευτικών (της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης) πτυχιούχοι ιδρυμάτων της αλλοδαπής, οι οποίοι δεν έχουν απολυτήριο ελληνικού εξατάξιου γυμνασίου ή λυκείου ή ισότιμου ελληνικού σχολείου ή πτυχίο ή μεταπτυχιακό τίτλο τριτοβάθμιας εκπαίδευσης της ημεδαπής ή πανεπιστημίου της Κυπριακής Δημοκρατίας από πρόγραμμα σπουδών στην ελληνική γλώσσα (άρθρο 159). Τροποποιούνται, επίσης, τα άρθρα 12 και 13 του ν. 1566/1985 και ρυθμίζονται, αντίστοιχα, ζητήματα σχετικά με την επιλογή προϊσταμένων σε μονοθέσια νηπιαγωγεία και μονοθέσια δημοτικά σχολεία (άρθρα 160-161), καθώς και το άρθρο 232 του ν. 4823/2021 που αφορά σε μεταβατικές διατάξεις, και τροποποιείται η σειρά προκήρυξης των θέσεων για την επιλογή στελεχών εκπαίδευσης (άρθρο 162). Παρέχεται νομοθετική εξουσιοδότηση για τον καθορισμό των ημερών μετακίνησης εκτός έδρας κατ' έτος για τους Περιφερειακούς Επόπτες Ποιότητας της Εκπαίδευσης, τους Επόπτες Ποιότητας της Εκπαίδευσης και τους Συμβούλους Εκπαίδευσης (άρθρο 163), και αναγνωρίζονται οδοιπορικά έξοδα στα προαναφερόμενα πρόσωπα που μετακινούνται στα πλαίσια της διαδικασίας αξιολόγησης κατά τις διατάξεις των άρθρων 73 έως 76 του ν. 4823/2021 (άρθρο 164).

Με τις διατάξεις του Κεφαλαίου Γ΄ (άρθρο 165), υπό τον τίτλο «Ρυθμίσεις θεμάτων ειδικής αγωγής», τροποποιείται το άρθρο 15 παρ. 3 του ν. 4823/2021, κατά τρόπον ώστε να προβλέπεται η δυνατότητα διορισμού μόνιμων εκπαιδευτικών και μελών Ε.Ε.Π. στα Κέντρα Διεπιστημονικής Αξιολόγησης, Συμβουλευτικής και Υποστήριξης (ΚΕ.Δ.Α.Σ.Υ.).

Με τις διατάξεις του Κεφαλαίου Δ΄ (άρθρα 166-169), υπό τον τίτλο «Ρυθμίσεις θεμάτων ειδικής αγωγής [-] Λοιπά θέματα εκπαίδευσης», τροποποιείται το άρθρο 9 παρ. 1 και 3 του ν. 4692/2020, κατά τρόπον ώστε να υπάγονται στο πεδίο εφαρμογής της διαδικασίας της Τράπεζας Θεμάτων Διαβαθμισμένης Δυσκολίας (Τ.Θ.Δ.Δ.) και τα θέματα των προαγωγικών εξετάσεων της Γ΄ τάξης καθώς και των απολυτήριων εξετάσεων της Δ΄ τάξης του Λυκείου του Ενιαίου Ειδικού Επαγγελματικού Γυμνασίου και Λυκείου (ΕΝ.Ε.Ε.ΓΥ.Λ.), και επέρχονται νομοτεχνικές βελτιώσεις, αντίστοιχα (άρθρο 166). Προβλέπεται, εξ άλλου, η δυνατότητα υλοποίησης των χρηματοδοτούμενων από το Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων προγραμμάτων που οργανώνει ο Τομέας Επαγγελματικής Κατάρτισης των Σχολών Ανώτερης Επαγγελματικής Κατάρτισης (Σ.Α.Ε.Κ.) για την ανάπτυξη ψηφιακών και τεχνικών δεξιοτήτων, από τους μνημονευόμενους φορείς, κατά τα ειδικότερον οριζόμενα (άρθρο 167), ρυθμίζονται ζητήματα σχετικά με την εισαγωγή σπουδαστών στα τμήματα μουσικών σπουδών των Α.Ε.Ι. (άρθρο 168) και εισάγονται ρυθμίσεις για τους διακρινόμενους αθλητές κατά τα έτη διαγωνιστικών διακρίσεων 2020 και 2021 σχετικά με την εισαγωγή τους στην τριτοβάθμια εκπαίδευση (άρθρο 169).

Με τις διατάξεις του Κεφαλαίου Ε΄ (άρθρα 170-171), υπό τον τίτλο «Ρυθμίσεις για εποπτευόμενους φορείς του Υπουργείου Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού», προβλέπεται η ίδρυση Κέντρων Καινοτομίας στις Περιφερειακές Διευθύνσεις πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης με σκοπό την ενημέρωση των μαθητών της αντίστοιχης βαθμίδας σε θέματα, μεταξύ άλλων, καινοτομίας και τεχνολογίας αιχμής, η υποστήριξη της υλοποίησης και λειτουργίας των οποίων ανατίθεται στο Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων (Ι.Τ.Υ.Ε.) και ρυθμίζονται ζητήματα σχετικά με τη στελέχωση και τη λειτουργία των Κέντρων Καινοτομίας, καθώς και ζητήματα σχετικά με τη χρηματοδότηση του Ι.Τ.Υ.Ε. (άρθρα 170-171).

Το Μέρος ΣΤ΄ (άρθρα 172-192), υπό τον τίτλο «Εξουσιοδοτικές Διατάξεις», αποτελείται από πέντε (5) Κεφάλαια. Με τις διατάξεις του Κεφαλαίου Α΄ (άρθρα 172-173), υπό τον τίτλο «Εξουσιοδοτικές Διατάξεις Μέρους Α΄», θεσπίζονται εξουσιοδοτικές διατάξεις για τις επιμέρους ρυθμίσεις του Μέρους Α΄ και, συγκεκριμένα, για τις ρυθμίσεις των Κεφαλαίων Β΄ και Γ΄. Με τις διατάξεις του Κεφαλαίου Β΄ (άρθρα 174-179), υπό τον τίτλο «Εξουσιο-

δοτικές Διατάξεις Μέρους Β´», θεσπίζονται εξουσιοδοτικές διατάξεις για τις επιμέρους ρυθμίσεις του Μέρους Β´ και, συγκεκριμένα, για τις ρυθμίσεις των Κεφαλαίων Β´ έως Η´. Με τις διατάξεις του Κεφαλαίου Γ´ (άρθρα 180-187), υπό τον τίτλο «Εξουσιοδοτικές Διατάξεις Μέρους Γ´», θεσπίζονται εξουσιοδοτικές διατάξεις για τις επιμέρους ρυθμίσεις του Μέρους Γ´ διά τροποποίησης των άρθρων 417 έως 421, 426, 434 έως 437, αντίστοιχα, του ν. 4957/2022. Με τις διατάξεις του Κεφαλαίου Δ´ (άρθρα 188-191), υπό τον τίτλο «Εξουσιοδοτικές Διατάξεις Μέρους Δ´», θεσπίζονται εξουσιοδοτικές διατάξεις για τις επιμέρους ρυθμίσεις του Μέρους Δ´ και, συγκεκριμένα, για τις ρυθμίσεις των Κεφαλαίων Β´ έως Ε. Με τις διατάξεις του Κεφαλαίου Ε´ (άρθρο 192), υπό τον τίτλο «Εξουσιοδοτικές Διατάξεις Μέρους Ε´», θεσπίζονται εξουσιοδοτικές διατάξεις για τις επιμέρους ρυθμίσεις του Μέρους Ε´ διά τροποποίησης του άρθρου 34 του ν. 4763/2020.

Το Μέρος Ζ´ (άρθρα 193-201), υπό τον τίτλο «Μεταβατικές Διατάξεις», αποτελείται από τέσσερα (4) Κεφάλαια. Με τις διατάξεις του Κεφαλαίου Α´ (άρθρα 193-194), υπό τον τίτλο «Μεταβατικές Διατάξεις Μέρους Α´», θεσπίζονται μεταβατικές διατάξεις που αναφέρονται σε επιμέρους ρυθμίσεις του Μέρους Α´ και, συγκεκριμένα, τις ρυθμίσεις των Κεφαλαίων Β´ και Γ´. Με τις διατάξεις του Κεφαλαίου Β´ (άρθρο 195), υπό τον τίτλο «Μεταβατικές Διατάξεις Μέρους Β´», θεσπίζονται μεταβατικές διατάξεις που αναφέρονται σε επιμέρους ρυθμίσεις του Μέρους Β´. Με τις διατάξεις του Κεφαλαίου Γ´ (άρθρα 196-199), υπό τον τίτλο «Μεταβατικές Διατάξεις Μέρους Γ´», θεσπίζονται μεταβατικές διατάξεις που αναφέρονται σε επιμέρους ρυθμίσεις του Μέρους Γ´ διά τροποποίησης των άρθρων 463, 465, 469 και 473, αντίστοιχα, του ν. 4957/2022. Με τις διατάξεις του Κεφαλαίου Δ´ (άρθρα 200-201), υπό τον τίτλο «Μεταβατικές Διατάξεις Μέρους Ε´», προβλέπονται ρυθμίσεις σχετικά με την ημερομηνία σύναψης της ηλεκτρονικής σύμβασης εργασίας των προσωρινών αναπληρωτών εκπαιδευτικών και μελών Ε.Ε.Π. – Ε.Β.Π. κατά τις προσλήψεις του μηνός Σεπτεμβρίου 2023 για το έτος 2023-2024 (άρθρο 200), καθώς και ρυθμίσεις σχετικά με το πιστοποιητικό ελληνομάθειας του άρθρου 159 του νομοσχεδίου (άρθρο 201).

Το Μέρος Η´, υπό τον τίτλο «Καταργούμενες Διατάξεις» αποτελείται από τρία (3) Κεφάλαια. Με τις διατάξεις των Κεφαλαίων Α´, Β´ και Γ´ (άρθρα 202-204), υπό τον τίτλο «Καταργούμενες Διατάξεις Μέρους Β´», «Καταργούμενες Διατάξεις Μέρους Γ´» και «Καταργούμενες Διατάξεις Μέρους Ε´», αντίστοιχα, ορίζονται οι καταργούμενες διατάξεις των εν λόγω Μερών του νομοσχεδίου.

Το Μέρος Θ´, υπό τον τίτλο «Έναρξη ισχύος» (άρθρο 205), οποίο ορίζει την έναρξη ισχύος των διατάξεων του νόμου.

Β. Γενική παρατήρηση επί του Μέρους Δ΄

Ι. Το νομοσχέδιο περιέχει λεπτομερείς ρυθμίσεις σχετικά με την εγκατάσταση και τη λειτουργία στην Ελλάδα Νομικών Προσώπων Πανεπιστημιακής Εκπαίδευσης ως παραρτημάτων ιδρυμάτων που παρέχουν ανώτατη εκπαίδευση σε χώρα της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή τρίτη χώρα, έχουν την έδρα του μητρικού ανώτατου ιδρύματος σε μία από αυτές τις χώρες, και αδειοδοτούνται και λειτουργούν βάσει της νομοθεσίας της χώρας στην οποία έχει την έδρα του το μητρικό ίδρυμα. Από τα ανωτέρω προκύπτει ότι μόνο αλλοδαπά ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα μπορούν, κατά τις ρυθμίσεις του νομοσχεδίου, να ιδρύουν παραρτήματά τους στην Ελλάδα.

Τα παραρτήματα αυτά εγκαθίστανται στην Ελλάδα και λειτουργούν, όπως προβλέπεται στο νομοσχέδιο, κατά συνδυασμό διατάξεων της ελληνικής νομοθεσίας και της νομοθεσίας της χώρας στην οποία έχουν την έδρα τους. Ειδικότερα, κατά το άρθρο 130 του νομοσχεδίου, σκοπός του Μέρους Δ΄ είναι «η ρύθμιση της αδειοδότησης της εγκατάστασης και λειτουργίας στην Ελλάδα παραρτημάτων μητρικών ιδρυμάτων υπό τη μορφή Νομικών Προσώπων Πανεπιστημιακής Εκπαίδευσης (Ν.Π.Π.Ε.) (εφεξής παράρτημα – Ν.Π.Π.Ε.) κατά τρόπο σύμφωνο με τον συνταγματικό προορισμό της ανώτατης εκπαίδευσης», ενώ κατά το άρθρο 131 αντικείμενο των οικείων διατάξεων είναι μεταξύ άλλων «γ) η υπαγωγή του παραρτήματος μητρικού ιδρύματος υπό τη μορφή Ν.Π.Π.Ε. σε καθεστώς αδειοδότησης κατόπιν αξιολόγησης, πιστοποίησης και αδιάλειπτης εποπτείας των δομών, των Σχολών και των προγραμμάτων σπουδών τους από τα αρμόδια όργανα της Ελληνικής Πολιτείας με γνώμονα το γενικό συμφέρον και τις επιταγές του Συντάγματος».

Τα εν λόγω ημεδαπά νομικά πρόσωπα αποτελούν παραρτήματα αλλοδαπών ιδρυμάτων και ελέγχονται από αυτά, παρέχουν δε αναγνωρισμένα από το μητρικό ίδρυμα προγράμματα σπουδών (άρθρο 137). Παραλλήλως, όμως, «παρέχουν προγράμματα σπουδών τυπικής ανώτατης εκπαίδευσης» (άρθρο 133 παρ. 1 (β)), υπάγονται σε κρατική εποπτεία «προς εξυπηρέτηση (...) των συνταγματικών σκοπών της ανώτατης εκπαίδευσης» (άρθρο 136) στο πλαίσιο της οποίας πιστοποιούνται τα οικεία προγράμματα σπουδών, ενώ τίθενται αρχές δράσεις στο πλαίσιο, μεταξύ άλλων, της ακαδημαϊκής ελευθερίας και της κοινωνικής αποστολής της ανώτατης εκπαίδευσης (άρθρο 133 παρ. 2). Τέλος, κάθε παράρτημα – Ν.Π.Π.Ε., το οποίο παρέχει πρόγραμμα σπουδών αναγνωρισμένο από το μητρικό ίδρυμα και πιστοποιημένο από την Εθνική Αρχή Ανώτατης Εκπαίδευσης, χορηγεί στους αποφοίτους του τίτλο σπουδών του μητρικού ιδρύματος, ο οποίος αναγνωρίζεται από το ελληνικό

κράτος υπό την προϋπόθεση ότι περιλαμβάνεται στο Εθνικό Μητρώο Τύπων Τίτλων Σπουδών Αναγνωρισμένων Ιδρυμάτων της Αλλοδαπής του Δ.Ο.Α.Τ.Α.Π., χωρίς όμως να υποβάλλεται στη διαδικασία ακαδημαϊκής αναγνώρισης τίτλου σπουδών στον Δ.Ο.Α.Τ.Α.Π. Επομένως, τα εν λόγω παραρτήματα μετέχουν τόσο του εκπαιδευτικού συστήματος της χώρας προέλευσης όσο και του ημεδαπού συστήματος ανώτατης εκπαίδευσης.

Ο χαρακτηρισμός, στο νομοσχέδιο, αυτών των παραρτημάτων ως Νομικών Προσώπων Πανεπιστημιακής Εκπαίδευσης είναι πρωτότυπος στην ελληνική νομοθεσία, η οποία γνωρίζει νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου και νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου. Η νομική φύση των νομικών προσώπων πανεπιστημιακής εκπαίδευσης ορίζεται, στο νομοσχέδιο ως εξής: «Το παράρτημα – Ν.Π.Π.Ε. αποτελεί νομικό πρόσωπο ειδικού σκοπού με νομική προσωπικότητα, μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα, με αποκλειστικό σκοπό την παροχή υπηρεσιών ανώτατης εκπαίδευσης».

Από τον ορισμό αυτό και από τις σχετικές διατάξεις του νομοσχεδίου συνάγεται ότι πρόκειται περί *sui generis* κατηγορίας νομικών προσώπων ιδιωτικού δικαίου, τα οποία έχουν ως ιδιαίτερα χαρακτηριστικά το ότι παρέχουν υπηρεσίες ανώτατης εκπαίδευσης, έχουν ιδιαίτερα λειτουργικά χαρακτηριστικά που δεν απαντούν σε συνήθη μορφώματα του ιδιωτικού δικαίου, και δεν ασκούν κερδοσκοπική δραστηριότητα.

Το πρώτο ερώτημα, επομένως, που τίθεται είναι αν τα παραρτήματα αυτά ιδρυμάτων ανώτατης εκπαίδευσης, που έχουν την έδρα τους σε χώρα της αλλοδαπής, μπορούν να εγκαθίστανται και να λειτουργούν στην Ελλάδα κατά τρόπο ο οποίος να συνάδει προς το ελληνικό Σύνταγμα και την κοινωνική αποστολή της εκπαίδευσης, όπως ρητώς υπολαμβάνει, κατά τα άρθρα 130 και 131, το νομοσχέδιο.

II. Το άρθρο 16 του Συντάγματος κατοχυρώνει την ελευθερία της επιστήμης, της έρευνας και της διδασκαλίας, περιλαμβανομένης της ακαδημαϊκής ελευθερίας ως ειδικότερης έκφρασης, και ορίζει την παιδεία ως βασική αποστολή του κράτους. Ειδικά ως προς την ανώτατη εκπαίδευση, ορίζει τα εξής: α. ότι «η ανώτατη εκπαίδευση παρέχεται αποκλειστικά από ιδρύματα που αποτελούν νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου με πλήρη αυτοδιοίκηση» (παράγραφος 5 εδάφιο α'), β. ότι «οι καθηγητές των ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων είναι δημόσιοι λειτουργοί» (παράγραφος 6 εδάφιο α') και γ. ότι «η σύσταση ανώτατων σχολών από ιδιώτες απαγορεύεται» (παράγραφος 8 εδάφιο β').

Κατά τη δεκαετία του 1990 αποτέλεσε αντικείμενο δικαστικής κρίσης το ζήτημα αν οι ως άνω διατάξεις του Συντάγματος επιτρέπουν τη λειτουργία στην Ελλάδα αλλοδαπών ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, τα οποία α-

ναγνωρίζονται ως ομοταγή των ημεδαπών.

Το ανωτέρω ζήτημα το αντιμετώπισε, παρεμπιπτόντως, το Συμβούλιο της Επικρατείας, με αφορμή υπόθεση ακαδημαϊκής αναγνώρισης τίτλου σπουδών ΑΕΙ της αλλοδαπής, για την απόκτηση του οποίου προσμετρήθηκαν σπουδές σε τμήμα του στην Ελλάδα (ΟλΣτΕ 3457/1998).

Το Δικαστήριο έκρινε ότι δεν επιτρέπεται η οικεία αναγνώριση, γιατί «η τυχόν αναγνώριση της ισοτιμίας τίτλου σπουδών, ο οποίος αποκτήθηκε υπό τις προαναφερθείσες συνθήκες από ομοταγές Α.Ε.Ι. της αλλοδαπής - ως εν προκειμένω - θα οδηγούσε στην αναγνώριση, εκ του αποτελέσματος, ως σπουδών ανωτάτης εκπαίδευσεως, των σπουδών εκείνων, οι οποίες πραγματοποιήθηκαν στην Ελλάδα, σε Τμήμα ή Παράρτημα ομοταγούς αλλοδαπού Α.Ε.Ι. που λειτουργεί, στην Χώρα, υπό μορφήν ιδιωτικού φροντιστηρίου ή Κέντρου Ελευθέρων Σπουδών, γεγονός, όμως, το οποίο θα συνιστούσε καταστρατήγηση του Συντάγματος, το οποίο, απαγορεύει την λειτουργία στην Ελλάδα Α.Ε.Ι. από ιδιώτες».

Στην απόφαση αυτή διατυπώθηκε μειοψηφία πέντε μελών του Δικαστηρίου, τα οποία, μεταξύ άλλων, υποστήριξαν ότι «οι μνημονευμένες διατάξεις του Συντάγματος ρυθμίζουν τα της παροχής στην Ελλάδα ανωτάτης εκπαίδευσεως και καθορίζουν τη νομική μορφή και το καθεστώς λειτουργίας των Ελληνικών Ιδρυμάτων, τα οποία την παρέχουν και ότι συνεπώς το μόνο το οποίο αποκλείεται, ρητώς, από το Σύνταγμα, είναι η σύσταση στην Ελλάδα από ιδιώτες ανωτάτων Σχολών, όχι όμως και η λειτουργία στην Ελλάδα Τμημάτων ή Παραρτημάτων ομοταγών Ανωτάτων Σχολών που έχουν την έδρα τους στην αλλοδαπή και ειδικότερα σε άλλο Κράτος Μέλος της Ευρωπαϊκής Ενώσεως» (σκέψη 5).

Σημειώνεται, επίσης, ότι, στο γενικότερο κλίμα διεύρυνσης των πανεπιστημιακών συμπράξεων στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ο ν. 4957/2022 (άρθρο 111 παρ. 1) προβλέπει ότι ελληνικά Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα που «μετέχουν σε διακρατικές συμμαχίες Πανεπιστημίων στο πλαίσιο της πρωτοβουλίας της Ευρωπαϊκής Επιτροπής «Ευρωπαϊκά Πανεπιστήμια», μπορούν, σε συνεργασία με Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα της αλλοδαπής, «να ιδρύουν, να οργανώνουν και να λειτουργούν Κοινά Διεθνή Διδρυματικά Προγράμματα Σπουδών (Κ.Δ.Δ.Π.Σ.) σύντομης διάρκειας και πρώτου, δεύτερου και τρίτου κύκλου».

Η ως άνω κρίση της Ολομέλειας του Συμβουλίου της Επικρατείας (απόφαση 3457/1998) δεν έχει έκτοτε ανατραπεί ή αμφισβητηθεί στη νομολογία, αντιθέτως δε παραπέμπεται τόσο από την Ολομέλεια, όσο και από τα Τμήματα του Δικαστηρίου σε αποφάσεις τους (ΟλΣτΕ 178/2023, σκέψη 15, ΣτΕ Γ΄ 2572/2021, σκέψη 11, ΣτΕ Δ΄ 1071/2021, σκέψη 15) (πρβλ. και ΟλΣτΕ

2411/2012, σκέψη 8, η οποία συναρτά το άρθρο 16 παρ. 5 του Συντάγματος με το δικαίωμα δωρεάν παιδείας και την αρχή της αξιοκρατίας).

Στην ανωτέρω απόφαση της Ολομέλειας (3457/58), το Δικαστήριο διχάσθηκε, περαιτέρω, ως προς το ζήτημα της αναγνώρισης αλλοδαπών πανεπιστημιακών διπλωμάτων κατά το μέρος που η κατοχή τους συναρτάται με την πρόσβαση σε επάγγελμα, με την πλειοψηφία να αποφαίνεται ότι δεν συντρέχει λόγος υποβολής προδικαστικού ερωτήματος στο Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, και με ισχυρή μειοψηφία ένδεκα μελών να υποστηρίζει ότι το ζήτημα εμπίπτει στο κοινοτικό δίκαιο, το οποίο προστατεύει την ελεύθερη κυκλοφορία εργαζομένων και την ελευθερία επαγγελματικής εγκατάστασης, οι οποίες παρεμποδίζονται όταν έτερο κράτος μέλος δεν αναγνωρίζει την επαγγελματική ισχύ τίτλων σπουδών που χορηγούν αρχές άλλου κράτους. Κατά το σημείο αυτό υφίσταται πλέον μεταστροφή της νομολογίας, όπως ευθύς κατωτέρω εκτίθεται.

Το ανωτέρω ζήτημα απασχόλησε εκ νέου το Συμβούλιο της Επικρατείας, όπως και το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, υπό την ειδικότερη μορφή της αναγνώρισης επαγγελματικών προσόντων ή επαγγελματικής ισοδυναμίας αλλοδαπών τίτλων σπουδών όταν οι οικείες σπουδές έχουν διανυθεί εν όλω ή εν μέρει στην Ελλάδα σε φορείς μεταλυκειακής εκπαίδευσης (εργαστήρια ελευθέρων σπουδών, κολλέγια, κ.λπ.). Υπό τη μορφή αυτή, το ζήτημα εμπίπτει σαφώς στο δίκαιο της Ένωσης, δευτερογενές και πρωτογενές, υπό το φως της θεμελιώδους ελευθερίας κυκλοφορίας εργαζομένων και της θεμελιώδους ελευθερίας εγκατάστασης προσώπων. Όπως συναφώς παρατηρήθηκε, «η λειτουργία παραρτημάτων ξένων πανεπιστημίων αποτελεί ζήτημα ευρωπαϊκού δικαίου στο πλαίσιο της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων» (βλ. Αντ. Παντελή, Εγχειρίδιο Συνταγματικού Δικαίου, 5η εκδ., 2020, σελ. 524).

Πλέον, γίνεται καθολικά δεκτό ότι, ακόμη και όταν δεν είναι εφαρμοστέες οι Οδηγίες για το γενικό σύστημα αναγνώρισης τίτλων εκπαίδευσης και επαγγελματικών προσόντων, οι ελληνικές αρχές, όταν επιλαμβάνονται αίτησης για πρόσβαση σε επάγγελμα η οποία προϋποθέτει κατοχή διπλώματος, οφείλουν να λαμβάνουν υπόψη τους τον τίτλο σπουδών που έχει αποκτήσει ο ενδιαφερόμενος σε άλλο κράτος μέλος, μολονότι με το δίπλωμα αυτό πιστοποιούνται σπουδές που έχουν πραγματοποιηθεί στην Ελλάδα και οι οποίες δεν αναγνωρίζονται στη χώρα μας ως σπουδές τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (ΟλΣΤΕ 178/2023, ομοφώνως). Κατά τη νομολογία, αυτή η λύση δεν προσκρούει στο άρθρο 16 του Συντάγματος, γιατί η οικεία αναγνώριση ούτε προϋποθέτει ούτε συνεπάγεται αναγνώριση της ακαδημαϊκής αξίας των οικείων σπουδών, ενώ αντιθέτως «τα ζητήματα της ακαδημαϊκής αναγνώρι-

σης τίτλων σπουδών ανάγονται στην αποκλειστική αρμοδιότητα της Ελληνικής Δημοκρατίας» (ΟΛΣτΕ 178/2023, σκέψη 15).

Αυτό το πόρισμα έχει επιβεβαιωθεί και από το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Απόφαση της 23ης Οκτωβρίου 2008, Επιτροπή κατά Ελληνικής Δημοκρατίας, C-274/05). Το Δικαστήριο ρητώς τόνισε ότι το «δίπλωμα αναγνωρίζεται όχι λόγω της ουσιαστικής αξίας της εκπαίδευσης που πιστοποιεί, αλλά διότι καθιστά δυνατή την πρόσβαση σε νομοθετικά κατοχυρωμένο επάγγελμα εντός του κράτους μέλους στο οποίο αυτό αποκτήθηκε ή αναγνωρίστηκε (...) Το γενικό σύστημα αναγνώρισης των διπλωμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (...) στηρίζεται, συγκεκριμένα, στην αμοιβαία εμπιστοσύνη μεταξύ των κρατών μελών όσον αφορά τα επαγγελματικά προσόντα που αναγνωρίζουν. Το σύστημα αυτό θέτει, κατ' ουσία, τεκμήριο περί του ότι τα προσόντα αιτούντος ο οποίος έχει δικαίωμα να ασκεί νομοθετικά κατοχυρωμένο επάγγελμα σε ένα κράτος μέλος είναι επαρκή για την άσκηση του ιδίου αυτού επαγγέλματος στα λοιπά κράτη μέλη» (σκέψεις 29-30).

Περαιτέρω, το Δικαστήριο ρητώς δέχθηκε ότι «η ερμηνεία αυτή δεν θέτει υπό αμφισβήτηση την αρμοδιότητα της Ελληνικής Δημοκρατίας όσον αφορά το περιεχόμενο της εκπαίδευσης και την οργάνωση του εκπαιδευτικού συστήματος. (...) Καταρχάς, πρέπει να επισημανθεί συναφώς ότι η οδηγία 89/48 δεν αφορά την αναγνώριση ακαδημαϊκών τίτλων σπουδών, αλλά μόνον τα επαγγελματικά προσόντα τα οποία παρέχουν πρόσβαση σε νομοθετικά κατοχυρωμένα επαγγέλματα» (σκέψεις 36-37). Κατέληξε δε στο ότι «ως εκ τούτου, ο σκοπός της διασφάλισης του υψηλού επιπέδου των ελληνικών πανεπιστημιακών σπουδών δεν τίθεται σε κίνδυνο από τις σπουδές αυτές, η διασφάλιση της ποιότητας των οποίων εναπόκειται στις αρμόδιες αρχές των λοιπών κρατών μελών, οι οποίες χορηγούν τα διπλώματα που πιστοποιούν τις εν λόγω σπουδές» (σκέψη 40).

III. Τις αποφάσεις του Δικαστηρίου της Ένωσης επί ζητημάτων ανώτατης παιδείας (και παιδείας, γενικότερα) διέπουν οι ρυθμίσεις του ενωσιακού δικαίου.

Συγκεκριμένα:

Πρώτον, το άρθρο 165 παράγραφοι 1 και 2 του Συνθήκης για της Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (εφεξής: ΣΛΕΕ), που ορίζει τα εξής: «1. Η Ένωση συμβάλλει στην ανάπτυξη παιδείας υψηλού επιπέδου, ενθαρρύνοντας τη συνεργασία μεταξύ κρατών μελών και, αν αυτό απαιτείται, υποστηρίζοντας και συμπληρώνοντας τη δράση τους, σεβόμενη ταυτόχρονα πλήρως την αρμοδιότητα των κρατών μελών για το περιεχόμενο της διδασκαλίας και την οργάνωση του εκπαιδευτικού συστήματος, καθώς και την πολιτιστική και γλωσσική τους πολυμορφία. Η Ένωση συμβάλλει στην προώθηση των ευρω-

παίκων επιδιώξεων στον χώρο του αθλητισμού, λαμβάνοντας υπόψη παράλληλα τις ιδιαιτερότητές του, τις δομές του που βασίζονται στον εθελοντισμό καθώς και τον κοινωνικό και εκπαιδευτικό του ρόλο. 2. Η δράση της Ένωσης έχει ως στόχο: να αναπτύσσει την ευρωπαϊκή διάσταση της παιδείας, μέσω ιδίως της εκμάθησης και της διάδοσης των γλωσσών των κρατών μελών, να ευνοεί την κινητικότητα φοιτητών και εκπαιδευτικών, μεταξύ άλλων και μέσω της ακαδημαϊκής αναγνώρισης διπλωμάτων και περιόδων σπουδών, να προωθεί τη συνεργασία μεταξύ εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, να αναπτύσσει την ανταλλαγή πληροφοριών και εμπειριών για τα κοινά προβλήματα των εκπαιδευτικών συστημάτων των κρατών μελών, να ευνοεί την ανάπτυξη των ανταλλαγών νέων, καθώς και οργανωτών κοινωνικομορφωτικών δραστηριοτήτων, και να ενθαρρύνει τη συμμετοχή των νέων στο δημοκρατικό βίο της Ευρώπης, να ενθαρρύνει την ανάπτυξη της εκπαίδευσης εξ αποστάσεως, να αναπτύσσει την ευρωπαϊκή διάσταση του αθλητισμού, προάγοντας τη δικαιοσύνη και τον ανοιχτό χαρακτήρα των αθλητικών αναμετρήσεων και τη συνεργασία μεταξύ των αρμόδιων για τον αθλητισμό φορέων, καθώς και προστατεύοντας τη σωματική και ηθική ακεραιότητα των αθλητών, ιδίως των νεότερων μεταξύ τους».

Περαιτέρω, κατά το άρθρο 2 παρ. 5 της Συνθήκης, «[σ]ε ορισμένους τομείς [όπως εν προκειμένω] και υπό τους όρους που προβλέπουν οι Συνθήκες, η Ένωση έχει αρμοδιότητα να αναλαμβάνει δράσεις για την υποστήριξη, τον συντονισμό ή τη συμπλήρωση της δράσης των κρατών μελών, χωρίς ωστόσο να αντικαθιστά την αρμοδιότητά τους στους εν λόγω τομείς. Οι νομικά δεσμευτικές πράξεις της Ένωσης οι οποίες θεσπίζονται βάσει των διατάξεων των Συνθηκών που αφορούν τους τομείς αυτούς δεν μπορούν να περιλαμβάνουν εναρμόνιση των νομοθετικών και κανονιστικών διατάξεων των κρατών μελών».

Δεύτερον, το άρθρο 5 παράγραφοι 1 και 2 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση, που ορίζει τα εξής: «1. Η οριοθέτηση των αρμοδιοτήτων της Ένωσης διέπεται από την αρχή της δοτής αρμοδιότητας. Η άσκηση των αρμοδιοτήτων της Ένωσης διέπεται από τις αρχές της επικουρικότητας και της αναλογικότητας. 2. Σύμφωνα με την αρχή της δοτής αρμοδιότητας, η Ένωση ενεργεί μόνον εντός των ορίων των αρμοδιοτήτων που της απονέμουν τα κράτη μέλη με τις Συνθήκες για την επίτευξη των στόχων που οι Συνθήκες αυτές ορίζουν. Κάθε αρμοδιότητα η οποία δεν απονέμεται στην Ένωση με τις Συνθήκες ανήκει στα κράτη μέλη». Το τελευταίο εδάφιο της παραγράφου 2 του ως άνω 5 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση επαναλαμβάνει την παράγραφο 1 του άρθρου 4 της Συνθήκης.

Το ότι δεν διαθέτει η Ευρωπαϊκή Ένωση (δοτή) αρμοδιότητα γενικότερα ε-

πί των ζητημάτων της παροχής παιδείας, αλλά αρμοδιότητα υποστηρικτική, δεν αποκλείει τη θέση ερωτήματος ως προς το αν υφίσταται σύγκρουση των διατάξεων των παραγράφων 5, 6 και 8 του ελληνικού Συντάγματος προς αποφάσεις του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης σχετικών με την παροχή παιδείας και, ειδικότερα, ανώτατης εκπαίδευσης, και, αν ναι, τι κατισχύει εν προκειμένω, ειδικότερα όσον αφορά την ελευθερία εγκατάστασης.

IV. Εν προκειμένω καταγράφονται τέσσερις παραδοχές της νομολογίας του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Πρώτον, γίνεται δεκτό ότι η ελευθερία εγκατάστασης προστατεύεται ως προς το ωφέλιμο αυτής αποτέλεσμα, και θίγεται, όχι μόνο όταν το κράτος υποδοχής διακρίνει μεταξύ ημεδαπών και αλλοδαπών προσώπων και επιχειρήσεων, αλλά και σε κάθε άλλη περίπτωση που εθνικό μέτρο, ακόμη και αν εφαρμόζεται με όμοιον τρόπο για όλους, απαγορεύει, παρακωλύει ή καθιστά λιγότερο ελκυστική την άσκηση της ελευθερίας, δηλαδή την εγκατάσταση σε άλλο κράτος μέλος. (Βλ. ήδη την απόφαση της 31ης Μαρτίου 1993, Dieter Kraus και Land Baden-Württemberg, C-19/92, σκέψη 32 και την απόφαση της 30ής Νοεμβρίου 1995, Reinhard Gebhard v Consiglio dell'Ordine degli Avvocati e Procuratori di Milano, C-55/94, σκέψη 37, καθώς και, ειδικώς στον τομέα της ανώτατης εκπαίδευσης, την απόφαση της 7ης Σεπτεμβρίου 2022, Cilevičs κ.λπ., C-391/20, σκέψη 61). Έτσι, ενώ, αρχικά, η παρεχόμενη προστασία είχε ως σκοπό τον εντοπισμό συγκεκριμένων διακρίσεων λόγω εθνικότητας (και υπό αυτό το πλαίσιο είχε γίνει δεκτό ότι το άρθρο 16 του ελληνικού Συντάγματος, στο βαθμό που δεν διακρίνει μεταξύ Ελλήνων υπηκόων και υπηκόων άλλων κρατών μελών, δεν αντίκειται στην ελευθερία εγκατάστασης. Βλ. Απόφαση του Πρωτοδικείου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων της 11ης Φεβρουαρίου 1992, Παναγιωτοπούλου κατά Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, T-16/90, σκέψη 73), πλέον, αποβλέπει και στον εντοπισμό αδικαιολόγητων περιορισμών όσον αφορά την πρόσβαση στην αγορά.

Δεύτερον, γίνεται δεκτό ότι προϋπόθεση για την επίκληση της ελευθερίας της εγκατάστασης είναι η άσκηση οικονομικής δραστηριότητας. Έτσι, έχει κριθεί ότι εκπαιδευτικό ίδρυμα εντασσόμενο στο δημόσιο σύστημα εκπαίδευσης, το οποίο χρηματοδοτείται, εξ ολοκλήρου ή κατά κύριο λόγο, από δημόσιους πόρους, δεν ασκεί οικονομική δραστηριότητα. Ειδικότερα, δημιουργώντας και διατηρώντας ένα τέτοιο δημόσιο σύστημα εκπαίδευσης, το κράτος μέλος δεν αποβλέπει στην άσκηση αμειβόμενων δραστηριοτήτων, αλλά εκπληρώνει την αποστολή του έναντι των πολιτών του στον κοινωνικό, πολιτιστικό και εκπαιδευτικό τομέα (βλ. αποφάσεις της 7ης Δεκεμβρίου 1993, Wirth, C-109/92, σκέψη 15, καθώς και της 11ης Σεπτεμβρίου 2007, Schwarz και Gootjes-Schwarz, C-76/05, σκέψη 39).

Τέτοιο ακριβώς είναι το καθεστώς της παρεχόμενης σήμερα ανώτατης εκπαίδευσης στην Ελλάδα.

Συναφώς, το Πρωτόκολλο 26, το οποίο έχει προσαρτηθεί στη Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση και στη Συνθήκη για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ρητώς διασαφηνίζει ότι «[ο]ι διατάξεις των Συνθηκών ουδόλως επηρεάζουν την αρμοδιότητα των κρατών μελών όσον αφορά την παροχή, την ανάθεση και την οργάνωση υπηρεσιών γενικού συμφέροντος μη οικονομικού χαρακτήρα».

Η απαίτηση οικονομικής δραστηριότητας νοείται, πλέον, με ευρύτητα. Έτσι, εκπαιδευτικό ίδρυμα του οποίου τα διδασκόμενα μαθήματα χρηματοδοτούνται σε μεγάλο βαθμό από ιδιωτικούς πόρους, συνιστά οικονομική δραστηριότητα, και μπορεί, καταρχήν, να επικαλεσθεί την ελευθερία της εγκατάστασης. Περαιτέρω, δεν είναι απαραίτητη η καταβολή της αντιπαροχής από τον αποδέκτη της, ούτε ο κερδοσκοπικός χαρακτήρας του φορέα της παροχής, εφόσον ασκείται οικονομική δραστηριότητα. Σε αυτό το πλαίσιο κρίθηκε, πρόσφατα, ότι ασκεί οικονομική δραστηριότητα ιδιωτικό σχολείο θρησκευτικού προσανατολισμού, όταν ζητάει επιδότηση από κράτος μέλος, στο πλαίσιο ισχύοντος συστήματος χρηματοδότησης της εκπαίδευσης σε εκκλησίες ή θρησκευτικές κοινότητες (βλ. απόφαση της 2ας Φεβρουαρίου 2023, *Freikirche der Siebenten-Tags-Adventisten in Deutschland KdöR*, C-372/21, σκέψη 23, και απόφαση της 18ης Δεκεμβρίου 2007, *Hans-Dieter Jundt κατά Finanzamt Offenburg*, C-281/06, σκέψεις 32-33 (δεν απαιτείται επιδίωξη αποκόμισης κέρδους, εφόσον πάντως η δραστηριότητα ασκείται με αντιπαροχή, για την υπαγωγή στην ελευθερία παροχής υπηρεσιών)).

Τρίτον, γίνεται δεκτό ότι τα κράτη μέλη μπορούν να επιβάλλουν περιορισμούς στην ελευθερία εγκατάστασης, όχι μόνο για τους ρητώς αναφερόμενους λόγους (δημόσια τάξη, δημόσια ασφάλεια και δημόσια υγεία), αλλά και για «επιτακτικούς λόγους δημοσίου συμφέροντος» (*overriding reasons in the general interest, raisons impérieuses d'intérêt général*), τον θεμιτό χαρακτήρα των οποίων ελέγχει το Δικαστήριο. Τέτοιοι λόγοι είναι η προστασία των καταναλωτών, η προστασία του περιβάλλοντος, η πρόληψη της απάτης κ.λπ.

Συναφώς, το Πρωτόκολλο 26, σε σχέση με τις υπηρεσίες γενικού οικονομικού συμφέροντος, ορίζει ότι στις κοινές αξίες της Ένωσης περιλαμβάνονται ιδίως «ο ουσιώδης ρόλος και η ευρεία διακριτική ευχέρεια των εθνικών, περιφερειακών και τοπικών αρχών όταν παρέχουν, αναθέτουν και οργανώνουν υπηρεσίες γενικού οικονομικού συμφέροντος όσο το δυνατόν εγγύτερα στις ανάγκες των χρηστών, η ποικιλομορφία των διαφόρων υπηρεσιών γενικού οικονομικού συμφέροντος και οι διαφορές στις ανάγκες και τις προ-

τιμήσεις των χρηστών που είναι δυνατόν να προκύψουν από τις εκάστοτε γεωγραφικές, κοινωνικές ή πολιτισμικές συνθήκες, υψηλό επίπεδο ποιότητας, ασφάλειας και οικονομικής προσιτότητας, ίση μεταχείριση και προώθηση της καθολικής πρόσβασης και των δικαιωμάτων των χρηστών».

Στον τομέα της εκπαίδευσης έχει, έτσι, γίνει δεκτό ότι η διασφάλιση υψηλού επιπέδου εκπαίδευσης συνιστά τέτοιο «επιτακτικό λόγο γενικού συμφέροντος» (βλ. απόφαση της 13ης Νοεμβρίου 2003, *Neri*, C-153/02, σκέψη 46). Περαιτέρω, το Δικαστήριο έχει δεχθεί ότι η προστασία των αποδεκτών εκπαιδευτικών υπηρεσιών δικαιολογεί την επιβολή, στους παρέχοντες υπηρεσίες οι οποίοι επιθυμούν να χορηγούν πανεπιστημιακούς τίτλους σπουδών, της υποχρέωσης να έχουν άδεια. Στο πλαίσιο της οικείας αδειοδότησης, δικαιολογείται η άσκηση συστηματικού ελέγχου της εκπαίδευσης και η θέσπιση συγκεκριμένων μέτρων προς εξακρίβωση της ικανότητας των φοιτούντων να λάβουν τους σχετικούς τίτλους σπουδών, ενώ, παράλληλα, η αβεβαιότητα όσον αφορά την αξία του τίτλου σπουδών, οφειλόμενη στην έλλειψη προηγούμενου ελέγχου, μπορεί επίσης να αποτελεί πρόσκομμα στην επαρκή προστασία των φοιτητών (βλ. απόφαση της 4ης Ιουλίου 2019, *Kirschstein*, C-393/17 (σκέψεις 72-78)).

Στο ίδιο πλαίσιο, το Δικαστήριο έχει κρίνει ως θεμιτό, σε περίπτωση επιδότησης Εκκλησιών και θρησκευτικών κοινοτήτων, προοριζόμενων για ιδιωτικά σχολεία με θρησκευτικό προσανατολισμό, να απαιτείται να έχει αναγνωρισθεί η οικεία Εκκλησία ή κοινότητα από το δίκαιο του συγκεκριμένου κράτους μέλους υποδοχής (ώστε η παρεχόμενη εκπαίδευση να απευθύνεται σε ικανό τμήμα του πληθυσμού). Το Δικαστήριο δέχθηκε τον θεμιτό χαρακτήρα της οικείας απαίτησης, με τη σκέψη ότι, με αυτόν τον τρόπο, συμπληρώνεται το δημόσιο διαθρησκευτικό σχολικό σύστημα μέσω των ιδιωτικών σχολείων με θρησκευτικό προσανατολισμό, παρέχοντας πράγματι στους γονείς τη δυνατότητα να επιλέγουν την εκπαίδευση των τέκνων τους βάσει των θρησκευτικών πεποιθήσεών τους (βλ. απόφαση της 2ας Φεβρουαρίου 2023, *Freikirche der Siebenten-Tags-Adventisten in Deutschland KdöR*, C-372/21, σκέψεις 36 και 39).

Τέταρτον, γίνεται δεκτό ότι δεν αρκεί η επίκληση λόγου δημοσίου συμφέροντος για να θεωρηθεί εθνικό μέτρο ως σύμφωνο με το δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αλλά πρέπει το οικείο μέτρο να είναι και σύμφωνο με την αρχή της αναλογικότητας, και ιδίως να είναι κατάλληλο να διασφαλίσει, κατά τρόπο συνεπή και συστηματικό, την υλοποίηση του επιδιωκόμενου σκοπού, και να μην βαίνει πέραν αυτού που είναι αναγκαίο για να το επιτύχει (βλ. απόφαση της 7ης Σεπτεμβρίου 2022, *Cilevičs κ.λπ.*, C-391/20, σκέψη 65. Ως προς την απαίτηση συνέπειας και συστηματικότητας, βλ. ήδη την α-

πόφαση της 10ης Μαρτίου 2009 (τμήμα μείζονος συνθέσεως), Hartlauer Handelsgesellschaft mbH κατά Wiener Landesregierung, C-169/07, σκέψεις 63 επ.). Επαφίεται, εξ άλλου, στα κράτη μέλη ο καθορισμός του επιθυμητού επιπέδου προστασίας του οικείου δημόσιου σκοπού (βλ., ενδεικτικά, την απόφαση της 1ης Φεβρουαρίου 2001, Dennis Mac Quen κ.λπ. και Grandvission Belgium SA, C-108/96, σκέψεις 33-34), ακριβώς προς μετρίασμό των επιπτώσεων από τη διευρυμένη κατά τα ανωτέρω θεώρηση των θεμελιωδών ελευθεριών στις δημόσιες πολιτικές των κρατών μελών, και προς προσαρμογή στην ποικιλότητα των αξιακών θεωρήσεων. Στο πλαίσιο αυτό, το Δικαστήριο της Ένωσης είναι, ενίοτε, ιδιαίτερα απαιτητικό κατά τον οικείο έλεγχο συνέπειας και συστηματικότητας, ώστε να διασφαλίζεται το γνήσιο της επίκλησης των οικείων αξιών και δικαιοπολιτικών προσανατολισμών. Τέλος, με αφορμή υπόθεση παροχής εκπαιδευτικών υπηρεσιών, το Δικαστήριο έχει δεχθεί ότι οι προϋποθέσεις αδειοδότησης πρέπει, περαιτέρω, να μην εισάγουν διακρίσεις, να είναι σαφείς και χωρίς αμφισημία, να είναι αντικειμενικές, διαφανείς και προσβάσιμες και να έχουν δημοσιοποιηθεί εκ των προτέρων (βλ. Kirschstein, ό. π., σκέψη 80).

Δύο υποθέσεις απασχόλησαν, πρόσφατα, το Δικαστήριο της Ένωσης, το οποίο εξέδωσε τις αποφάσεις C-66/18 και C-391/20.

Στην υπόθεση της απόφασης C-66/18, το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης εκλήθη να εξετάσει τη συμβατότητα με το ευρωπαϊκό δίκαιο διατάξεων με τις οποίες τροποποιήθηκε η ουγγρική νομοθεσία για την τριτοβάθμια εκπαίδευση. Το ουγγρικό δίκαιο αναγνωρίζει τη λειτουργία ιδιωτικών εκπαιδευτικών ιδρυμάτων. Με τις κρίσιμες διατάξεις ορίσθηκε ότι αλλοδαπό ανώτατο εκπαιδευτικό ίδρυμα επιτρέπεται να ασκεί, εντός της Ουγγαρίας, την οικεία δραστηριότητα μόνο αν: α) «η Ουγγρική Κυβέρνηση και η κυβέρνηση του κράτους όπου βρίσκεται η έδρα του αλλοδαπού ανώτατου εκπαιδευτικού ιδρύματος έχουν συμφωνήσει να δεσμευθούν με σύμβαση σχετική με την κατ' αρχήν χορήγηση έγκρισης για την άσκηση δραστηριότητας στην Ουγγαρία» και β) όχι μόνο είναι αδειοδοτημένο από το κράτος της έδρας του, αλλά παρέχει «πράγματι υπηρεσίες διδασκαλίας στην τριτοβάθμια εκπαίδευση» εντός του συγκεκριμένου κράτους. Περαιτέρω, ο νόμος περιέχει πολύ αυστηρές μεταβατικές διατάξεις σχετικά με την ανάκληση της άδειας όσων αλλοδαπών ιδρυμάτων δεν πληρούν τις οικείες προϋποθέσεις εντός σύντομου διαστήματος, και σχετικά με τη σταδιακή κατάργηση των εκκρεμών προγραμμάτων σπουδών.

Το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (εφεξής: ΔΕΕ) έκρινε, με την απόφασή του της 6ης Οκτωβρίου 2020 (τμήμα μείζονος συνθέσεως, Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά Ουγγαρίας, C-66/18), ότι, με την υιοθέτηση της πρώ-

της ανωτέρω διάταξης, η Ουγγαρία παραβίασε τις υποχρεώσεις τις οποίες υπέχει από το άρθρο XVII της Γενικής Συμφωνίας για τις συναλλαγές στον τομέα των υπηρεσιών, που περιλαμβάνεται στο παράρτημα 1 Β της Συμφωνίας για την ίδρυση του Παγκοσμίου Οργανισμού Εμπορίου (η οποία αποτελεί αναπόσπαστο μέρος του δικαίου της Ένωσης), καθώς και τις υποχρεώσεις που υπέχει από τα άρθρα 13, 14 παράγραφος 3 και 16 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπως και (κατά το μέρος που η δεύτερη ανωτέρω ρύθμιση καταλαμβάνει παρόχους ανώτατης εκπαίδευσης που έχουν την έδρα τους σε άλλο κράτος μέλος) τις υποχρεώσεις που απορρέουν από το άρθρο 49 της ΣΛΕΕ (ελευθερία εγκατάστασης).

Κατά το ΔΕΕ, με την πρώτη ρύθμιση προκλήθηκε ανταγωνιστικό μειονέκτημα για τους παρόχους υπηρεσιών οι οποίοι έχουν την έδρα τους σε κράτος που είναι μέλος του ΠΟΕ, αλλά όχι του ΕΟΧ, προς όφελος των Ούγγρων παρόχων, το οποίο δεν δύναται να δικαιολογηθεί, γιατί, μεταξύ άλλων, «η απαίτηση ύπαρξης προηγούμενης διεθνούς σύμβασης παρέχει στην Ουγγαρία τη δυνατότητα να παρακωλύει αυθαιρέτως την είσοδο αλλοδαπών εκπαιδευτικών ιδρυμάτων στην εγχώρια αγορά ή τη συνέχιση της δραστηριότητας τους εκεί, εφόσον η σύναψη τέτοιας διεθνούς σύμβασης και, κατά συνέπεια, η εκπλήρωση της προϋπόθεσης αυτής εξαρτώνται εν τέλει αποκλειστικώς από την πολιτική βούληση του ίδιου του κράτους μέλους» (σκέψη 136), ενώ, «στον βαθμό που ισχύει και ως προς τα αλλοδαπά ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα τα οποία είχαν ήδη παρουσία στην ουγγρική αγορά, η απαίτηση ύπαρξης προηγούμενης διεθνούς σύμβασης δεν είναι, εν πάση περιπτώσει, σύμφωνη με την αρχή της αναλογικότητας, δεδομένου ότι ο σκοπός της πρόληψης απατηλών πρακτικών θα μπορούσε να επιτευχθεί πιο αποτελεσματικά μέσω του ελέγχου των δραστηριοτήτων τέτοιων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων στην Ουγγαρία και, ενδεχομένως, μέσω της απαγόρευσης της άσκησης των σχετικών δραστηριοτήτων μόνο σε όσα εξ αυτών έχουν αποδεδειγμένα μετέλθει παρόμοιες πρακτικές» (σκέψη 137).

Ως προς την δεύτερη ρύθμιση, το ΔΕΕ έκρινε, μεταξύ άλλων, ότι η Ουγγαρία «δεν προσκόμισε κανένα συγκεκριμένο στοιχείο από το οποίο να προκύπτει για ποιον λόγο η απαίτηση παροχής υπηρεσιών διδασκαλίας στο κράτος της έδρας του εκπαιδευτικού ιδρύματος είναι αναγκαία για την πρόληψη απατηλών πρακτικών» (σκέψη 155). Ειδικώς ως προς την ελευθερία εγκατάστασης, το ΔΕΕ υπενθύμισε τη νομολογία του, κατά την οποία «κανένας περιορισμός της ελευθερίας εγκατάστασης δεν επιτρέπεται, εκτός αν, πρώτον, δικαιολογείται από υπέρτερο λόγο γενικού συμφέροντος και, δεύτερον, συνάδει με την αρχή της αναλογικότητας, όπερ προϋποθέτει ότι είναι κατάλληλος να διασφαλίσει, κατά τρόπο συνεπή και συστηματικό, την υλοποίηση

του επιδιωκόμενου σκοπού και ότι δεν βαίνει πέραν του μέτρου που είναι αναγκαίο για την επίτευξη του σκοπού αυτού» (σκέψη 178). Εφαρμόζοντας τα εν λόγω κριτήρια δέχθηκε, μεταξύ άλλων, ότι «ο σκοπός της εξασφάλισης υψηλού ποιοτικού επιπέδου στην τριτοβάθμια εκπαίδευση (...) είναι ασφαλώς ικανός να δικαιολογήσει περιορισμούς στην ελευθερία εγκατάστασης (...) [πλην όμως] η απαίτηση παροχής υπηρεσιών διδασκαλίας στο κράτος της έδρας του εκπαιδευτικού ιδρύματος δεν συνοδεύεται από καμία διευκρίνιση ως προς το απαιτούμενο επίπεδο ποιότητας της εκπαίδευσης την οποία παρέχει το αλλοδαπό ίδρυμα στο κράτος μέλος της έδρας του, ούτε προδικάζει, εξάλλου, με οποιονδήποτε τρόπο την ποιότητα της εκπαίδευσης που θα παρέχεται στην Ουγγαρία, όπερ σημαίνει ότι δεν μπορεί, εν πάση περιπτώσει, να διασφαλίσει την υλοποίηση του σκοπού αυτού» (σκέψεις 187-88).

Στην υπόθεση της απόφασης C-391/20, το ΔΕΕ εξέτασε αίτηση προδικαστικής απόφασης που είχε υποβληθεί στο πλαίσιο του ελέγχου συνταγματικότητας λεττονικού νόμου ο οποίος επιβάλλει στον τομέα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, συμπεριλαμβανομένων των ιδιωτικών ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (τα οποία επιτρέπονται), αποκλειστικά τη χρήση της επίσημης γλώσσας του κράτους μέλους, προβλέποντας παράλληλα ορισμένες εξαιρέσεις από την εν λόγω υποχρέωση. Το ΔΕΕ, στην απόφαση της 7ης Σεπτεμβρίου 2022 (τμήμα μείζονος συνθέσεως Boriss Cilevičs κ.λπ., C 391/20) καταρχάς υπενθύμισε ότι «μολονότι το δικαιο της Ένωσης δεν θίγει την αρμοδιότητα (...) των κρατών μελών όσον αφορά (...) την οργάνωση του εκπαιδευτικού συστήματος, (...) εντούτοις, τα κράτη μέλη οφείλουν, κατά την άσκηση της αρμοδιότητάς της, να τηρούν το δικαιο της Ένωσης και, ειδικότερα, τις διατάξεις για την ελευθερία εγκατάστασης» (σκέψη 59). Περαιτέρω, έκρινε ότι η υποχρέωση προσφοράς των προγραμμάτων αποκλειστικά στην επίσημη γλώσσα του κράτους μέλους «είναι ικανή να καταστήσει λιγότερο ελκυστική για της υπηκόους άλλων κρατών μελών την εγκατάστασή της στο κράτος μέλος (...) [και ότι] αποτελεί, επομένως, περιορισμό της ελευθερίας [εγκατάστασης]» (σκέψη 63).

Στις σκέψεις 66 έως 70, οι οποίες είναι ιδιαίτερα σημαντικές για το προκείμενο ζήτημα, το ΔΕΕ, αφού αναγνώρισε τη σημασία που έχει η εκπαίδευση για την υλοποίηση μιας πολιτικής συνιστάμενης στην προώθηση και προώθηση της χρήσης της επίσημης γλώσσας κράτους μέλους, κατέληξε ότι ο σκοπός της προώθησης και της τόνωσης της χρήσης μιας από της επίσημες γλώσσες της κράτους μέλους συνιστά θεμιτό σκοπό ικανό να δικαιολογήσει, καταρχήν, περιορισμό των υποχρεώσεων που επιβάλλονται από την ελευθερία εγκατάστασης. Το ΔΕΕ, στη συνέχεια, δέχθηκε ότι τα κράτη μέλη διαθέ-

των «ευρύ περιθώριο εκτίμησης» (σκέψη 83) κατά την επιλογή των μέτρων προστασίας του οικείου υπέρτερου δημοσίου συμφέροντος και ότι «δεν είναι απαραίτητο το περιοριστικό μέτρο που επέβαλαν οι αρχές κράτους μέλους να απηχεί αντίληψη κοινή στο σύνολο των κρατών μελών, όσον αφορά τον τρόπο προστασίας του θεμελιώδους δικαιώματος ή του επίμαχου θεμιτού συμφέροντος. Αντιθέτως, ο αναγκαίος χαρακτήρας και η αναλογικότητα των διατάξεων που θεσπίστηκαν σχετικώς δεν αποκλείεται απλώς και μόνον επειδή ένα κράτος μέλος επέλεξε διαφορετικό σύστημα προστασίας από εκείνο που υιοθέτησε ένα άλλο κράτος μέλος» (σκέψη 82).

Παρέμεινε, επομένως, το ζήτημα αν ο συγκεκριμένος τρόπος (υποχρέωση διδασκαλίας αποκλειστικά στην επίσημη γλώσσα του κράτους μέλους) ήταν σύμφωνος με τις αρχές της αναγκαιότητας και αναλογικότητας. Το ΔΕΕ επισήμανε ότι θα υπερέβαινε το αναγκαίο και ανάλογο μέτρο η κατά τρόπο απόλυτο επιταγή χρήσης της επίσημης γλώσσας στο σύνολο των προγραμμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, χωρίς να λαμβάνονται υπόψη οι λόγοι που μπορούν να δικαιολογήσουν την προσφορά διαφόρων προγραμμάτων σε διαφορετικές γλώσσες, και κατέληξε ότι «τα κράτη μέλη έχουν τη δυνατότητα να επιβάλλουν, καταρχήν, υποχρέωση χρήσης της επίσημης γλώσσας στο πλαίσιο των ως άνω προγραμμάτων, εφόσον η υποχρέωση αυτή συνοδεύεται από εξαιρέσεις οι οποίες διασφαλίζουν ότι στο πλαίσιο των πανεπιστημιακών σπουδών μπορεί να χρησιμοποιηθεί γλώσσα διαφορετική από την επίσημη» (σκέψη 85) (...) τουλάχιστον όσον αφορά σπουδές που προσφέρονται στο πλαίσιο ευρωπαϊκής ή διεθνούς συνεργασίας και σπουδές σχετικές με τον πολιτισμό και τις γλώσσες πλην της λεττονικής» (σκέψη 86).

Από τις ανωτέρω αποφάσεις συνάγεται: α) ότι η αρμοδιότητα των κρατών μελών σχετικά με την οργάνωση και ρύθμιση του εκπαιδευτικού συστήματος πρέπει να ασκείται κατά τρόπο συμβατό με την άσκηση των θεμελιωδών ελευθεριών, ότι β) τα κράτη μέλη μπορούν, όμως, να περιορίζουν την ελευθερία εγκατάστασης στο χώρο της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, εφόσον το πράττουν προς προαγωγή επιτακτικού/υπέρτερου δημοσίου συμφέροντος που αναγνωρίζεται από την Ένωση, ότι γ) διαθέτουν ευρύ περιθώριο εκτίμησης ως προς την επιλογή του μέτρου προαγωγής που επιλέγουν, αλλά και ότι δ) σε περίπτωση απόλυτων, χωρίς εξαιρέσεις, περιορισμών, και χωρίς να λαμβάνονται υπόψη οι λόγοι που θα επέτρεπαν εξαιρέσεις, τίθεται ζήτημα τήρησης της αρχής της αναγκαιότητας και της αρχής της αναλογικότητας.

Περαιτέρω, ως προς την εφαρμογή των οικείων αρχών, πρέπει να τονισθεί ότι, και στις δύο υποθέσεις, τα κράτη μέλη είχαν ήδη «ανοίξει» την οικεία δραστηριότητα στο χώρο της ανώτατης εκπαίδευσης, και ότι, επομένως οι

ρυθμίσεις που επέβαλαν, σαφώς διέκριναν σε βάρος αλλοδαπών πανεπιστημίων. Έτσι, π.χ., στη δεύτερη υπόθεση, ο λεττονικός νόμος «ρυθμίζει τη δυνατότητα του κράτους και των νομικών ή φυσικών προσώπων, περιλαμβανομένων των αλλοδαπών νομικών ή φυσικών προσώπων, να ιδρύουν ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στη Λεττονία», διαγνώσθηκε δε ότι η επίμαχη ρύθμιση ήταν «ικανή να καταστήσει λιγότερο ελκυστική για τους υπηκόους άλλων κρατών μελών την εγκατάστασή τους στο κράτος μέλος που επιβάλλει την εν λόγω υποχρέωση, η οποία αποτελεί, επομένως, περιορισμό της ελευθερίας» (Boriss Cilevičs, *ο. π.*, σκέψεις 54 και 63). Αντιστοίχως, στην υπόθεση Schwarz, στην οποία η εν λόγω απόφαση παραπέμπει, το ζήτημα ανέκυψε διότι «κάθε ιδιωτικό σχολείο που είναι εγκατεστημένο σε άλλο κράτος μέλος και όχι στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας αποκλείεται αυτόματα, για τον απλό και μόνο λόγο ότι δεν είναι εγκατεστημένο στη Γερμανία, από την επίδικη ευνοϊκή φορολογική ρύθμιση» (Schwarz, *ο. π.*, σκέψη 73).

Επομένως, είναι ζητούμενο αν η ίδια νομολογία είναι εφαρμοστέα σε περίπτωση καθολικού αποκλεισμού των ιδιωτών, όπως η προβλεπόμενη από το ελληνικό Σύνταγμα, και μάλιστα υπό την έννοια ότι το σύστημα της ανώτατης εκπαίδευσης τίθεται εκτός του πεδίου της οικονομικής δράσης (πρβλ. το ανωτέρω Πρωτόκολλο 26 και την νομολογία Wirth, *ο. π.*). Βεβαίως, σε περίπτωση που η εθνική έννομη τάξη καταστήσει την παροχή ανώτατης εκπαίδευσης, κατά μέρος, οικονομική δραστηριότητα, θα έχει, κατά το μέρος αυτό, δηλαδή εν προκειμένω για τα νομικά πρόσωπα πανεπιστημιακής εκπαίδευσης, εφαρμογή η εν λόγω νομολογία.

Τέλος, η οδηγία 2006/123/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με τις υπηρεσίες στην εσωτερική αγορά ρητώς ορίζει ότι δεν εφαρμόζεται στις «μη οικονομικές υπηρεσίες γενικού ενδιαφέροντος» (άρθρο 2 παρ. 2 (α)) και ότι «δεν αφορά την ελευθέρωση των υπηρεσιών γενικού οικονομικού ενδιαφέροντος που επιφυλάσσονται αποκλειστικά σε δημόσιους ή ιδιωτικούς φορείς» (άρθρο 1 παρ. 2).

V. Υπό το φως των ανωτέρω, δεν μπορεί να γίνει δεκτό, κατά το παρόν στάδιο εξέλιξης του δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ότι, υπό τη σκέπη της θεμελιώδους ελευθερίας εγκατάστασης, συνάγεται γενικό δικαίωμα εγκατάστασης αλλοδαπών πανεπιστημίων στην Ελληνική επικράτεια προς παροχή τυπικής ανώτατης εκπαίδευσης. Ειδικότερα, ακόμη και αν ήθελε θεωρηθεί εφαρμοστέα η νεότερη νομολογία περί ελευθερίας εγκατάστασης και σε περίπτωση που η εθνική έννομη τάξη θέτει την ανώτατη εκπαίδευση εκτός πεδίου οικονομικής δραστηριότητας, ζήτημα κατά τα ανωτέρω αμφισβητούμενο, μπορεί να συγκροτηθεί επιτακτικό, υπό το πρίσμα της εθνικής συνταγ-

ματικής τάξης, δημόσιο αγαθό, συνιστάμενο στην ιδιαίτερη φύση της παροχής ανώτατης εκπαίδευσης ως υπό ευρεία έννοια δημόσιας υπηρεσίας, με ιδιαίτερα οργανωτικά και λειτουργικά χαρακτηριστικά. Κατά συνέπεια, δεν τίθεται, σε επίπεδο αρχής, ζήτημα σύγκρουσης μεταξύ του άρθρου 16 παράγραφοι 5 και 8 του ελληνικού Συντάγματος και του δικαίου της Ένωσης.

Εν τούτοις, υπό την εκδοχή της εφαρμογής της ανωτέρω νομολογίας, δεν μπορεί να αποκλεισθεί προβληματισμός ως προς αν η απόλυτη προαγωγή αυτού του σκοπού με το σχήμα των ημεδαπών νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου, κατ' απόλυτο αποκλεισμό της εγκατάστασης αλλοδαπών πανεπιστημίων, αναγνωρισμένων κατά το εθνικό δίκαιο, είναι σύμφωνη με την αρχή της αναγκαιότητας και την αρχή της αναλογικότητας, της τελευταίας, ειδικότερα, αποτελούσης αρχής «τόσο της ελληνικής εννόμου τάξεως (κατοχυρούμενης), μάλιστα από το ίδιο το Σύνταγμα στο άρθρο 25 παρ. 1 τελευταία περίοδο), όσο και της κοινοτικής, η οποία κατά την ρητή βούληση του αυτού συνταγματικού νομοθέτη πρέπει να εφαρμόζεται στην εσωτερική έννομη τάξη» (ΟΛΣΤΕ 3470/2011, σκέψη 9).

Κατά τον έλεγχο της αναγκαιότητας, πρέπει να συνεκτιμηθεί, αφενός, ότι η αναγνώριση τυχόν εξαιρέσεων δεν θίγει το δικαίωμα παροχής δωρεάν εκπαίδευσης στα κρατικά εκπαιδευτήρια, το οποίο κατοχυρώνεται από διακριτή συνταγματική διάταξη (άρθρο 16 παράγραφος 4) και, αφετέρου, ότι ήδη αλλοδαπά ιδρύματα παρέχουν πανεπιστημιακή εκπαίδευση εξ αποστάσεως στον ενιαίο ευρωπαϊκό χώρο. Σε αυτό το πλαίσιο, υποστηρίζεται, στη θεωρία, η άποψη ότι δεν συνάδει με την αρχή της αναγκαιότητας ο καθολικός αποκλεισμός της δυνατότητας εγκατάστασης αλλοδαπών πανεπιστημίων, δηλαδή και εκείνων των οποίων η οργάνωση και λειτουργία αποδίδει την ιδιαίτερη φύση της ανώτατης εκπαίδευσης ως υπηρεσίας γενικού κοινωνικού συμφέροντος.

Κατά τα ανωτέρω, αναδεικνύονται δύο ενδεχόμενα, ως προς το επιτρεπτό της παροχής στην Ελλάδα ανώτατης εκπαίδευσης από παραρτήματα αλλοδαπών πανεπιστημίων και της ακαδημαϊκής αναγνώρισης των χορηγούμενων τίτλων:

Πρώτον, η νομολογία να επιβεβαιώσει την έως σήμερα κρατούσα σε αυτήν ερμηνεία, την οποία ασπάζεται μέρος της θεωρίας, κρίνοντας, πρώτον, ότι η γραμματική διατύπωση της συνταγματικής ρύθμισης αποδίδει σαφή αρνητική θέση, η οποία δεν δύναται να ανατραπεί στο πλαίσιο ερμηνευτικής προσαρμογής (σε αντίθεση, π.χ., με την περίπτωση της επιβολής διδάκτρων σε μεταπτυχιακές σπουδές, για την οποία η ΟΛΣΤΕ 2411/2012 δέχθηκε ότι ο συντακτικός νομοθέτης δεν είχε υπόψη του, το 1975, το θεσμικό πλαίσιο και το κόστος λειτουργίας των μεταπτυχιακών σπουδών (σκέψη 8)) και, δεύτε-

ρον, ότι η άσκηση των θεμελιωδών ελευθεριών του δικαίου της Ένωσης προστατεύεται επαρκώς με την αναγνώριση επαγγελματικών δικαιωμάτων στους τίτλους αλλοδαπών πανεπιστημίων που χορηγούνται για σπουδές σε ημεδαπά παραρτήματα, η λειτουργία των οποίων, άλλωστε, μπορεί να υπαχθεί σε δημόσια εποπτεία.

Δεύτερον, να υπάρξει μεταστροφή της νομολογίας, και να γίνει δεκτό ότι η παράγραφος 5 του άρθρου 16, κατά την οποία η ανώτατη εκπαίδευση παρέχεται «αποκλειστικά» από ιδρύματα που αποτελούν νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου, αναφέρεται μόνο στα ημεδαπά ιδρύματα, όπως δηλαδή υπέλαβε, ερμηνεύουσα την παράγραφο 8 του άρθρου 16, η μειοψηφία στην ΟλΣΤΕ 3457/1998, και υποστηρίζεται από μέρος της θεωρίας. Μια τέτοια ερμηνεία θα εμπνεόταν από το ότι, στον χώρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, υπάρχουν συγγενή, σε σχέση με την ημεδαπή ρύθμιση, χαρακτηριστικά, σε έννομες τάξεις που ομοίως ενδιαφέρονται για την ιδιαίτερη φύση και την κοινωνική αποστολή της ανώτατης εκπαίδευσης, ώστε η κάμψη του καθολικού αποκλεισμού υπέρ αλλοδαπών ιδρυμάτων που φέρουν τέτοια χαρακτηριστικά να θεωρηθεί, ενδεχομένως, συμβατή με την ratio του Συντάγματος της χώρας. Η εν λόγω ερμηνεία είναι συμβατή με το δίκαιο της Ένωσης καθώς αφορά στην κατά το άρθρο 165 ΣΛΕΕ οργάνωση του ημεδαπού εκπαιδευτικού συστήματος. Παραλλήλως, υπό την εκδοχή ότι θα είναι εφαρμοστέα η νομολογία του ΔΕΕ, όπως διαμορφώθηκε στην υπόθεση της Λεττονίας, η προστασία και τήρηση αυτών των χαρακτηριστικών, δύναται, μέσα στην Ευρωπαϊκή εκπαιδευτική και πολιτιστική ποικιλομορφία, να θεμελιώσει επιτακτικό δημόσιο συμφέρον, κατά την έννοια της νομολογίας του ΔΕΕ. Περαιτέρω, ο αποκλεισμός παροχής ανώτατης εκπαίδευσης που δεν φέρει τέτοια χαρακτηριστικά (αλλά, π.χ., ενέχει επιδίωξη κέρδους) πρέπει να θεωρηθεί σύμφωνος με την αρχή της αναλογικότητας, καθώς δεν θίγεται το ισχύον σύστημα αναγνώρισης επαγγελματικών δικαιωμάτων που αποκτώνται διά σπουδών παρεχόμενων στο πλαίσιο κερδοσκοπικής εκπαιδευτικής δραστηριότητας (βλ., συναφώς, και την παρατήρηση Γ. Ι. και την εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

Είναι ευνόητο ότι, στο πλαίσιο μιας τέτοιας αντικειμενικής ερμηνείας, η παράγραφος 8 του άρθρου 16 του Συντάγματος θα ερμηνευόταν στενά και κατά το γράμμα της, δηλαδή ότι αφορά και απαγορεύει μόνο τη σύσταση, υπό την έννοια της ίδρυσης, ανώτατων σχολών από ιδιώτες, και όχι την εγκατάσταση στην Ελλάδα ήδη υφιστάμενων στην αλλοδαπή και αναγνωρισμένων στην Ελλάδα πανεπιστημίων που πληρούν τις οικείες προϋποθέσεις. Στο πλαίσιο αυτό, και υπό το φως της κοινωνικής αποστολής της εκπαίδευσης, όπως αυτή εννοείται κατά το ελληνικό Σύνταγμα, τα παραρτήμα-

τα των αλλοδαπών ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων μπορούν να έχουν μόνο μη κερδοσκοπικό χαρακτήρα, με αποκλειστικό σκοπό την προαγωγή της εκπαίδευσης, της έρευνας και του πολιτισμού, και με κατοχυρωμένη την αξιοκρατία, την προσβασιμότητα, την ακαδημαϊκή ελευθερία των μελών της ακαδημαϊκής κοινότητας και ορισμένο βαθμό εσωτερικής αυτοδιοίκησης επί ακαδημαϊκών ζητημάτων.

Υποστηρίζεται, τέλος, στη θεωρία, και η άποψη ότι το ζήτημα ανήκει, αποκλειστικά, στο ρυθμιστικό πεδίο του δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, με τη σκέψη ότι αφορά στις προϋποθέσεις υπό τις οποίες αλλοδαπά Α.Ε.Ι. μπορούν να εγκατασταθούν και να προσφέρουν υπηρεσίες στην Ελλάδα, δηλαδή εντός της ενιαίας αγοράς. Η θέση αυτή ομοίως προϋποθέτει μεταβολή της νομολογίας η οποία, κατά τα ανωτέρω (υπό II), διακρίνει μεταξύ ακαδημαϊκής και επαγγελματικής αναγνώρισης. Η εν λόγω άποψη υποστηρίζει, εν προκειμένω, ότι η άρνηση αναγνώρισης ακαδημαϊκών δικαιωμάτων συνιστά δυσμενή διάκριση στο πλαίσιο του δικαίου της Ε.Ε. ή πάντως παρακωλύει την ελευθερία εγκατάστασης, κατά τρόπο μη δυνάμενο, κατά την ίδια, να δικαιολογηθεί αντικειμενικά.

Υπό το φως των ρυθμίσεων του Συντάγματος, της νομολογίας του Συμβουλίου της Επικρατείας (ΟΛΣΤΕ 3457/1998 και λοιπές), του γεγονότος ότι η ανώτατη εκπαίδευση ανήκει, κατ' αρμοδιότητα, στα κράτη μέλη της Ένωσης, της νεότερης νομολογίας του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπως αυτή αναλύεται ανωτέρω σε σχέση προς την ελληνική έννομη τάξη, και της ερμηνείας του Συντάγματος νοούμενης ως αντικειμενικής, το ζήτημα θα κριθεί, όπως μπορεί σχεδόν μετά βεβαιότητας να υποθεθεί, από την ελληνική δικαιοσύνη, δεδομένου ότι τα ζητήματα που μπορούν να τεθούν από την ψήφιση του υπό συζήτηση νομοσχεδίου δεν έχουν απασχολήσει, υπό τη συγκεκριμένη μορφή τους, τη δικαιοσύνη, εθνική και ενωσιακή.

Γ. Ειδικές παρατηρήσεις επί του Μέρους Δ΄

I. Σύμφωνα με το άρθρο 134 παρ. 1, το παράρτημα - Ν.Π.Π.Ε. αποτελεί νομικό πρόσωπο ειδικού σκοπού με νομική προσωπικότητα, μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα, προκειμένου να εκπληρώνει την κατά το άρθρο 133 αποστολή του σύμφωνα με τις επιταγές του Συντάγματος. Περαιτέρω, κατά τις παρ. 9 και 10 του ίδιου άρθρου, απαγορεύεται στο παράρτημα να διανέμει μέρος των εσόδων του σε οποιοδήποτε πρόσωπο, ενώ το ίδιο υπόκειται σε ετήσιο έλεγχο των οικονομικών στοιχείων του από ορκωτό ελεγκτή/λογιστή, και η έκθεση ελέγχου υποβάλλεται στον Υπουργό Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού και κοινοποιείται στην ΕΘ.Α.Α.Ε. Τέλος, κατά το άρθρο 142 παρ. 1., η απόφαση περί χορήγησης άδειας εγκατάστασης και λειτουργίας του

παραρτήματος ανακαλείται, μεταξύ άλλων, (β) αν συντρέχει παραβίαση διάταξης του νόμου ή των όρων χορήγησης της άδειας εγκατάστασης και λειτουργίας, ιδίως σε σχέση με τον μη κερδοσκοπικό του χαρακτήρα.

Ωστόσο, κατά το άρθρο 132 παρ. (δ), το μητρικό ίδρυμα, του οποίου το παράρτημα είναι νομικό πρόσωπο μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα, δεν απαιτείται να έχει το ίδιο μη κερδοσκοπικό χαρακτήρα. Επομένως, στην περίπτωση κατά την οποία το παράρτημα καταβάλλει αντάλλαγμα στο πλαίσιο εκπαιδευτικής συμφωνίας ή άλλης αντιστοιχίας συμφωνίας, και δεδομένου ότι το αντικείμενο της εκπαιδευτικής συμφωνίας αποτελεί ουσιώδες τμήμα της παρεχόμενης από το παράρτημα ανώτατης εκπαίδευσης, το μητρικό κερδοσκοπικό ίδρυμα θα μπορεί να θεωρηθεί ότι ασκεί κερδοσκοπική εκπαιδευτική δραστηριότητα στο πλαίσιο της παρεχόμενης στην Ελλάδα ανώτατης εκπαίδευσης. Περαιτέρω, και ανεξαρτήτως τούτου, δεν καθορίζονται κανόνες τεκμηρίωσης των συναλλαγών του παραρτήματος, προς αποκλεισμό τυχόν έμμεσης αποκόμισης κέρδους, ούτε ρυθμίζεται η περίπτωση απόδοσης του προϊόντος της εκκαθάρισης της περιουσίας του παραρτήματος στους μετέχοντες σε αυτό σε περίπτωση λύσης.

Πρέπει εν προκειμένω να σημειωθεί ότι, κατά την προαναφερθείσα νομολογία του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, οι όροι πρόσβασης σε οικονομική δραστηριότητα, οφείλουν να τηρούν το κριτήριο της συνοχής και συστηματικής συνέπειας. Συναφώς, το ΔΕΕ έχει επισημάνει ότι, σε περίπτωση που οικονομική δραστηριότητα επιφυλάσσεται μόνο σε ιδιωτικούς φορείς μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα, βάσει της φύσης των οικείων υπηρεσιών ως κοινωνικού συμφέροντος, επιβάλλεται ο αποκλεισμός έμμεσης αποκόμισης κέρδους και η επανεπένδυση του οφέλους στους εκπαιδευτικούς σκοπούς (απόφαση της 14ης Ιουλίου 2022, *Asociación Estatal de Entidades de Servicios de Atención a Domicilio (ASADE) κατά Consejería de Igualdad y Políticas Inclusivas*, C 436/20, βλ. ιδίως σκ. 90, 92 και 95)).

II. Από το άρθρο 134 παρ. 3 και 5 προκύπτει ότι το ΝΠΠΕ είναι κεφαλαιουχικό νομικό πρόσωπο και διέπεται από καταστατικό, στο οποίο ορίζεται, μεταξύ άλλων, «η τυχόν συμμετοχή του καθενός συμμετέχοντος επί του κεφαλαίου». Από τις οικείες διατάξεις δεν προκύπτει η νομική φύση των σχέσεων των μελών του νομικού προσώπου με το νομικό πρόσωπο και μεταξύ τους, ενώ απουσιάζουν κανόνες αναγκαστικού δικαίου που να ρυθμίζουν την οργάνωση και λειτουργία του νομικού προσώπου, όπως απαντούν τόσο σε κερδοσκοπικά, όσο και μη κερδοσκοπικά νομικά πρόσωπα. Σε κάθε περίπτωση, θα γεννηθούν ερμηνευτικά ζητήματα, π.χ., σχετικά με την εφαρμογή των διατάξεων των άρθρων 61 επ. ΑΚ ή την ανάλογη εφαρμογή διατάξεων που ρυθμίζουν άλλες επώνυμες μορφές νομικών προσώπων.

III. Κατά το άρθρο 130, σκοπός του Μέρους Δ΄ είναι η ρύθμιση της εγκατάστασης και λειτουργίας στην Ελλάδα παραρτημάτων μητρικών ιδρυμάτων υπό τη μορφή Νομικών Προσώπων Πανεπιστημιακής Εκπαίδευσης (Ν.Π.Π.Ε.). Σύμφωνα με το άρθρο 49 ΣΛΕΕ, η απαγόρευση των περιορισμών στην ελευθερία εγκαταστάσεως εκτείνεται και στην ίδρυση πρακτορείων, υποκαταστημάτων ή θυγατρικών εταιρειών. Η μορφή της πρακτορείας καταλαμβάνει την περίπτωση λειτουργίας από «ανεξάρτητο μεν προς τον πάροχο πρόσωπο αλλά εξουσιοδοτημένο να ενεργεί σε μόνιμη βάση για την επιχείρηση» (απόφαση της 23ης Φεβρουαρίου 2016, Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά Ουγγαρίας, C 179/14, σκέψη 106).

Εν προκειμένω, σύμφωνα με το άρθρο 137 του νομοσχεδίου, για τη χορήγηση και τη διατήρηση άδειας εγκατάστασης και λειτουργίας παραρτήματος μητρικού ιδρύματος, το μητρικό ίδρυμα πρέπει να ελέγχει την ακαδημαϊκή διοίκηση και να εγγυάται την ορθή τήρηση των ακαδημαϊκών προτύπων, ελέγχοντας το παράρτημα - Ν.Π.Π.Ε. «μέσω: αα) συμμετοχής με απόλυτη πλειοψηφία στο κεφάλαιο και στα όργανα διοίκησης του παραρτήματος - Ν.Π.Π.Ε. ή αβ) εκπαιδευτικής συμφωνίας». Περαιτέρω, κατά το άρθρο 135, το μητρικό ίδρυμα εγκρίνει το Διοικητικό Συμβούλιο του παραρτήματος.

Στην περίπτωση μόνης της εκπαιδευτικής συμφωνίας, χωρίς οποιαδήποτε οργανική (έστω μερική) σχέση του μητρικού ιδρύματος με το ημεδαπό νομικό πρόσωπο, το τελευταίο θα ανήκει καθ' ολοκληρία στους ιδρυτές/μετέχοντες στο κεφάλαιό του, και δεν θα μπορεί να θεωρηθεί ούτε υποκατάστημα ούτε θυγατρική του πρώτου. Ο ακαδημαϊκός έλεγχος και η εγγύηση, και η έγκριση της διοίκησης, δημιουργούν, κατά τα λοιπά, στενό σύνδεσμο με το μητρικό ίδρυμα. Όμως, δεν είναι σαφές αν αυτά επαρκούν ώστε το παράρτημα να θεωρηθεί ότι ενεργεί για το μητρικό ίδρυμα, όπως στην περίπτωση πρακτορείας, δοθέντος ότι ουσιώδη ζητήματα των σχέσεων με τους φοιτητές, που δεν εμπίπτουν στην ακαδημαϊκή αυτοδιοίκηση (π.χ., διδάκτρα) θα αποφασίζονται από το ημεδαπό νομικό πρόσωπο, ότι η οικονομική διαχείριση (η οποία, υπό το φως του μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα, συναρτάται με τη φύση της εκπαιδευτικής δραστηριότητας) ανήκει στο ημεδαπό ίδρυμα και ότι δεν προβλέπεται μηχανισμός εποπτικής ευθύνης του μητρικού ιδρύματος ούτε συνεργασία των εποπτικών αρχών, ώστε να αποτρέπονται κενά εποπτείας.

Πρέπει εδώ να επισημανθεί ότι σύστημα πιστοποίησης/δικαιόχρησης γίνεται αποδεκτό στο πλαίσιο της παροχής επαγγελματικής εκπαίδευσης και της αναγνώρισης επαγγελματικών προσόντων τίτλων αλλοδαπών πανεπιστημίων που χορηγούνται για σπουδές που έχουν διανυθεί στην Ελλάδα. Εν τούτοις, η οικεία υποχρέωση αναγνώρισης έχει θεωρηθεί συμβατή με την

αρμοδιότητα της Ελληνικής Δημοκρατίας επί της οργανώσεως του ημεδαπού εκπαιδευτικού συστήματος, με τη σκέψη ότι: «καθόσον χορηγούνται από τις αρμόδιες αρχές άλλων κρατών μελών αποκλειστικά βάσει των κανόνων που διέπουν τα αντίστοιχα συστήματά τους επαγγελματικής εκπαίδευσεως, τα διπλώματα που πιστοποιούν σπουδές που πραγματοποιήθηκαν βάσει συμφωνίας δικαιόχρησης δεν εντάσσονται, από απόψεως της οδηγίας 89/48, στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα. Ως εκ τούτου, ο σκοπός της διασφαλίσεως του υψηλού επιπέδου των ελληνικών πανεπιστημιακών σπουδών δεν τίθεται σε κίνδυνο από τις σπουδές αυτές, η διασφάλιση της ποιότητας των οποίων εναπόκειται στις αρμόδιες αρχές των λοιπών κρατών μελών, οι οποίες χορηγούν τα διπλώματα που πιστοποιούν τις εν λόγω σπουδές» (απόφαση της 23ης Οκτωβρίου 2008, Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατά Ελληνικής Δημοκρατίας, C-274/05, σκέψη 40). Περαιτέρω, η οικεία αναγνώριση μπορεί να εξαρτηθεί όχι μόνο από την απονομή τίτλου εκπαίδευσης από το αλλοδαπό ίδρυμα, αλλά και από έλεγχο «κατά πόσον οι τίτλοι εκπαίδευσης που έχουν εκδοθεί είναι οι ίδιοι με εκείνους που θα είχαν χορηγηθεί εάν η εκπαίδευση είχε πραγματοποιηθεί εξ ολοκλήρου στο κράτος μέλος καταγωγής του τίτλου» (άρθρο 50 παρ. 3 (β) της οδηγίας 2005/36/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με την αναγνώριση των επαγγελματικών προσόντων).

Υπό το φως των ανωτέρω, τίθεται το ερώτημα αν η παροχή ανώτατης εκπαίδευσης βάσει μόνης της εκπαιδευτικής συμφωνίας, και η, συνεπεία αυτής, ακαδημαϊκή αναγνώριση των εκδιδόμενων τίτλων, εγείρει ζητήματα ίδρυσης από ιδιώτες ανώτατης εκπαιδευτικής δομής, την οποία ελέγχει ακαδημαϊκώς το αλλοδαπό ίδρυμα.

IV. Ως προς τα κριτήρια χορήγησης αδείας και την ασκούμενη εποπτεία, το ΔΕΕ, με την απόφαση της 4ης Ιουλίου 2019, Kirschstein, C-393/17, έκρινε ότι δικαιολογείται η άσκηση συστηματικού ελέγχου της εκπαίδευσης, ώστε να διασφαλίζεται υψηλό επίπεδο εκπαίδευσης, καθώς και γιατί η αβεβαιότητα όσον αφορά την αξία του τίτλου σπουδών μπορεί να αποτελεί πρόσκομμα στην επαρκή προστασία των φοιτητών (σκέψεις 72-78), οι οικείες όμως προϋποθέσεις αδειοδότησης πρέπει να μην εισάγουν διακρίσεις, να είναι σαφείς και χωρίς αμφισημία, να είναι αντικειμενικές, διαφανείς και προσβάσιμες και να έχουν δημοσιοποιηθεί εκ των προτέρων (σκέψη 80). Βλ. επίσης τις οικείες διατάξεις της οδηγίας 2006/123/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με τις υπηρεσίες στην εσωτερική αγορά.

Τέλος, σύμφωνα με το άρθρο 138, μεταξύ των δικαιολογητικών για τη χορήγηση αδείας εγκατάστασης και λειτουργίας, περιλαμβάνεται και πενταετής οικονομοτεχνική μελέτη βιωσιμότητας. Η έννοια της βιωσιμότητας, η ο-

ποία έχει αποκτήσει συνταγματική περιωπή, εκτείνεται ωστόσο πέραν της οικονομικής και τεχνικής βιωσιμότητας (την οποία, προφανώς, καταλαμβάνει), και περιλαμβάνει την ομαλή ένταξη της δραστηριότητας στο χώρο και τον χρόνο, καθώς και τις συνεργατικές επιπτώσεις με την παράλληλη παροχή ανώτατης εκπαίδευσης από άλλους φορείς, ιδίως δε τα δημόσια ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα, στο πλαίσιο βιώσιμης εθνικής στρατηγικής για την ανώτατη εκπαίδευση.

Δ. Παρατήρηση επί της εφαρμογής της Γενικής Συμφωνίας για το Εμπόριο Υπηρεσιών (GATS)

Η Γενική Συμφωνία Δασμών και Εμπορίου (General Agreement on Tariffs and Trade - GATT) αποτέλεσε την πρώτη πολυμερή συνθήκη για το διεθνές εμπόριο. Η GATT υπεγράφη την 30η Οκτωβρίου 1947 και τέθηκε σε ισχύ την 1η Ιανουαρίου 1948. Η Ελλάδα ήταν μία εκ των είκοσι τριών (23) χωρών που κύρωσε την GATT με τον α.ν. 1419/1950. Η GATT αντικαταστάθηκε από τη Συνθήκη του Μαρακές, η οποία υπεγράφη την 15η Απριλίου 1994 και τέθηκε σε ισχύ την 1η Ιανουαρίου 1995. Με τη Συνθήκη του Μαρακές, μεταξύ άλλων, ιδρύθηκε ο Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου (ΠΟΕ), του οποίου είναι μέλος η Ελλάδα και η Ευρωπαϊκή Ένωση (βλ. Α. Πλιάκο, Εισαγωγή στο Οικονομικό Δίκαιο, 2021, σελ. 83-86). Ως Παραρτήματα στη Συμφωνία του Μαρακές προσαρτήθηκαν πολυμερείς εμπορικές συμφωνίες, οι οποίες αποτελούν αναπόσπαστο μέρος της και είναι δεσμευτικές για όλα τα κράτη μέλη (βλ. Αν. Γουργουρίνη, Διεθνές Οικονομικό Δίκαιο: Διεθνείς Εμπορικές Σχέσεις, 2017, σελ. 678-680). Μία εξ αυτών των συμφωνιών είναι η Γενική Συμφωνία για το Εμπόριο Υπηρεσιών (General Agreement on Trade in Services, GATS – Παράρτημα 1B). Με την Απόφαση 94/800/ΕΚ, το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης ενέκρινε την τελική πράξη του Μαρακές και τα Παραρτήματά της, που είχε ήδη υπογραφεί από τους αντιπροσώπους της ΕΕ και των κρατών μελών την 15η Απριλίου 1994 (Απόφαση του Συμβουλίου της 22ας Δεκεμβρίου 1994 σχετικά με την εξ ονόματος της Ευρωπαϊκής Κοινότητας σύναψη των συμφωνιών που απέρ[ρ]ευσαν από τις πολυμερείς διαπραγματεύσεις του Γύρου της Ουρουγουάης (1986-1994), καθ' όσον αφορά τα θέματα που εμπίπτουν στις αρμοδιότητές της, ΕΕ L 336, 23.12.1994).

Η GATS περιλαμβάνει δύο κατηγορίες υποχρεώσεων. Στην πρώτη κατηγορία, η οποία βρίσκεται στο Μέρος II της Συμφωνίας, ανήκουν οι γενικές υποχρεώσεις, οι οποίες επιβάλλονται σε όλα τα κράτη μέλη αυτόματα ως προς όλα τα μέτρα και όλους τους τομείς («μη εξαρτημένες»). Στη δεύτερη κατηγορία, η οποία βρίσκεται στο Μέρος III της Συμφωνίας, ανήκουν οι ειδικές ή συγκεκριμένες δεσμεύσεις, οι οποίες εφαρμόζονται μόνο στις υπηρεσίες

για τις οποίες τα κράτη μέλη έχουν δεσμευθεί («εξαρτημένες»). Οι συγκεκριμένες δεσμεύσεις είναι αποτέλεσμα πολυμερών διαπραγματεύσεων που ξεκίνησαν πέντε (5) χρόνια μετά τη θέση σε ισχύ της GATS και έκτοτε λαμβάνουν χώρα περιοδικώς με απόφαση του ΠΟΕ (άρθρο XIX). Σύμφωνα με την GATS, ένα κράτος μέλος μπορεί να τροποποιήσει ή να ανακαλέσει οποιαδήποτε συγκεκριμένη δέσμευση ανά πάσα στιγμή μετά την πάροδο τριών ετών από την ημερομηνία κατά την οποία η εν λόγω δέσμευση τέθηκε σε ισχύ, σύμφωνα με τη διαδικασία που ορίζεται στο άρθρο XXI της Συμφωνίας. Κάθε κράτος μέλος μπορεί να αναλάβει περαιτέρω δεσμεύσεις ή να βελτιώσει τις ήδη υπάρχουσες οποτεδήποτε το ίδιο επιθυμεί. Οι συγκεκριμένες δεσμεύσεις κάθε κράτους μέλους, καθώς και τυχόν περιορισμοί σχετικά με την πρόσβαση στην αγορά και την εθνική μεταχείριση (άρθρα XVI και XVII) αποτυπώνονται στον Πίνακα Συγκεκριμένων Δεσμεύσεων (Schedule of Specific Commitments). Ο εν λόγω Πίνακας προσαρτάται στην GATS και αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της Συμφωνίας (WTO Secretariat, *A Handbook on Reading WTO Goods and Services Schedules*, 2009, σελ. 34). Κάθε κράτος μέλος έχει την υποχρέωση να υποβάλει έναν τέτοιο Πίνακα στον ΠΟΕ.

Η Ελλάδα, όπως και τα υπόλοιπα κράτη μέλη της ΕΕ, εκπροσωπείται στις διαπραγματεύσεις στο πλαίσιο του ΠΟΕ από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Ως εκ τούτου, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή κοινοποίησε στον ΠΟΕ τη θέση σε ισχύ του ενοποιημένου Πίνακα Συγκεκριμένων Δεσμεύσεων που προσαρτήθηκε στην GATS στις 15 Μαρτίου 2019, σύμφωνα με το άρθρο XX της Συμφωνίας (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Πίνακας Συγκεκριμένων Δεσμεύσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης που προσαρτάται στη Γενική Συμφωνία για τις συναλλαγές στον τομέα των υπηρεσιών (GATS) (2019/C 278/01, 16.8.2019). Στον Πίνακα Συγκεκριμένων Δεσμεύσεων αναφέρεται ρητώς ότι η Ελλάδα δεν αναλαμβάνει καμία δέσμευση αναφορικά με την πρόσβαση στην ελληνική αγορά εκπαιδευτικών ιδρυμάτων ανώτατης εκπαίδευσης που χορηγούν κρατικώς αναγνωρισμένα διπλώματα μέσω εμπορικής παρουσίας. Συγκεκριμένα, στη σχετική στήλη του Πίνακα υπάρχει η εξής αναφορά: «EL: Χωρίς περιορισμούς για εκπαιδευτικά ιδρύματα που χορηγούν διπλώματα αναγνωρισμένα από το Κράτος» (2019/C 278/01, 16.8.2019, σελ. 108). Ο όρος «χωρίς περιορισμούς» υποδηλώνει καταχώριση χωρίς ανάληψη δεσμεύσεων και ισοδυναμεί με πλήρη διακριτική ευχέρεια κατά την άσκηση πολιτικής στο συγκεκριμένο ζήτημα (WTO Secretariat, *A Handbook on Reading WTO Goods and Services Schedules*, 2009, σελ. 36).

Εκ των ανωτέρω συνάγεται ότι η Ελλάδα δύναται να επιβάλλει κάθε είδους περιορισμούς στον συγκεκριμένο τρόπο παροχής υπηρεσιών ανώτατης εκπαίδευσης. Επίσης, εφόσον το επιθυμεί, η Ελλάδα μπορεί να απελευ-

θερώσει την πρόσβαση στην ελληνική αγορά εκπαιδευτικών ιδρυμάτων ανώτατης εκπαίδευσης που χορηγούν κρατικώς αναγνωρισμένα διπλώματα μέσω εμπορικής παρουσίας, χωρίς να απαιτείται προηγούμενη τροποποίηση ή ανάκληση του Πίνακα Συγκεκριμένων Δεσμεύσεων. Αυτό συμβαίνει γιατί, στην περίπτωση αυτή, η Ελλάδα ούτε ανακαλεί ούτε τροποποιεί κάποια υποσχεθείσα μεταχείριση στο πλαίσιο της GATS, μειώνοντας το επίπεδο δεσμευσής της, κάτι που θα μπορούσε να επηρεάσει αρνητικά τα συμφέροντα ενός άλλου κράτους μέλους του ΠΟΕ, αλλά προχωρά σε απελευθέρωση στον τρόπο παροχής υπηρεσιών ανώτατης εκπαίδευσης προς όφελος των κρατών μελών και σε συνάρτηση με τον κεντρικό στόχο της GATS (βλ. P. Delimatsis, *Trade in Services in the WTO – General Rules*, Elgar Encyclopaedia of International Economic Law, 2017, σελ. 426). Ως εκ τούτου, η Ελλάδα δεν δεσμεύεται να κοινοποιήσει στον ΠΟΕ την απόφασή της να προχωρήσει στην απελευθέρωση της παροχής υπηρεσιών ανώτατης εκπαίδευσης με εμπορική παρουσία. Εν τούτοις, θα ήταν, ενδεχομένως, ενδεδειγμένο να προχωρήσει σε μια τέτοια κοινοποίηση, ώστε να ενημερωθούν σχετικά τα κράτη μέλη του ΠΟΕ και να διασφαλισθεί η αρχή της διαφάνειας (άρθρο III GATS) (βλ. P. Delimatsis & O. Kanevskaia, *Article III GATS*, in P.T. Stoll & H. Hestermeyer (eds.) *Commentaries on World Trade Law: Part II General Obligation and Disciplines*, 2023, σελ. 153-154).

Όσον αφορά ειδικότερα τις τρίτες χώρες, κατά τη νομολογία του ΔΕΕ, η GATS αποτελεί τμήμα του Δικαίου της ΕΕ, δεσμευτικό για τα όργανα της ΕΕ και των κρατών μελών. Ως εκ τούτου, μολονότι από το άρθρο 6 στοιχείο ε' της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, προκύπτει ότι τα κράτη μέλη έχουν αρμοδιότητα στον τομέα της εκπαίδευσης, οι δεσμεύσεις οι οποίες αναλαμβάνονται στο πλαίσιο της GATS, περιλαμβανομένων των σχετικών με τη σταδιακή απελευθέρωση της εμπορίας των υπηρεσιών ιδιωτικής εκπαίδευσης, εμπίπτουν στην αποκλειστική αρμοδιότητα της Ένωσης. Επίκληση λόγων που συνέχονται προς την εξασφάλιση της ποιότητας των σπουδών, της διατήρησης της δημόσιας τάξης και την πρόληψη απατηλών πρακτικών, πρέπει να τεκμηριώνονται πλήρως, ιδίως υπό το πρίσμα του κανόνα της εθνικής μεταχείρισης, εκτός αν τα κράτη δεν ανέλαβαν δεσμεύσεις, όπως έπραξε η Ελλάδα κατά τα προαναφερθέντα.

Με την εγκατάσταση παραρτημάτων αλλοδαπών πανεπιστημίων η Ελλάδα θα δεσμεύεται από την αρχή της μη διάκρισης, υπό τις δύο εκδοχές της. Αφενός, από την αρχή του μάλλον ευνοούμενου κράτους, η οποία εξασφαλίζει ότι κάθε κράτος μέλος αντιμετωπίζει τις υπηρεσίες και τους παρόχους υπηρεσιών όλων των κρατών μελών του ΠΟΕ χωρίς διακρίσεις και, αφετέρου, από την αρχή της εθνικής μεταχείρισης, η οποία εξασφαλίζει ότι κάθε

κράτος μέλος αντιμετωπίζει τις υπηρεσίες ενός άλλου κράτους μέλους όχι λιγότερο ευνοϊκά από τις δικές της εθνικές υπηρεσίες, υπό τους όρους και τα όρια που αναφέρονται στον Πίνακα Συγκεκριμένων Δεσμεύσεων (άρθρο XVII της GATS). Επισημαίνεται ότι η αρχή της εθνικής μεταχείρισης δεν αφορά τα δημόσια πανεπιστήμια, δοθέντος ότι αυτά δεν παρέχουν εμπορικές υπηρεσίες εκπαίδευσης.

Ε. Παρατηρήσεις επί των τίτλων

α. Στους τίτλους των άρθρων του νομοσχεδίου που αναφέρουν τις φράσεις «Τροποποίηση (...) v. (...)» ή «Αντικατάσταση (...) v. (...)» ή «Προσθήκη (...) v. (...)», θα ήταν ορθότερο, πριν από την αναφορά του υπό τροποποίηση νόμου, να τεθεί το οριστικό άρθρο «του».

β. Στον τίτλο του Κεφαλαίου Η΄ του Μέρους Β΄ («Κέντρο Ανάπτυξης, Πιστοποίησης και Αξιολόγησης Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου») θα ήταν ορθότερο, πριν από τη φράση «Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου», να τεθεί το οριστικό άρθρο «του».

γ. Στον τίτλο του Μέρους Γ΄ («Ενίσχυση Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων»), θα ήταν ορθότερο, πριν από τη φράση «Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων», να τεθεί το οριστικό άρθρο «των».

δ. Στον τίτλο του Κεφαλαίου ΙΒ΄ του Μέρους Γ΄ («Διαδικασία εκλογής και εξέλιξης μελών Διδακτικού Ερευνητικού Προσωπικού»), θα ήταν ορθότερο, πριν από τη λέξη «μελών», να τεθεί το οριστικό άρθρο «των» και, πριν από τη φράση «Διδακτικού Ερευνητικού Προσωπικού», να τεθεί το οριστικό άρθρο «του». Ομοίως, στον τίτλο του Κεφαλαίου ΙΘ΄ του ίδιου Μέρους («Οργάνωση και λειτουργία Ειδικών Λογαριασμών Κονδυλίων Έρευνας»), θα ήταν ορθότερο, πριν από τη λέξη «Ειδικών», να τεθεί το οριστικό άρθρο «των».

ε. Παρατηρείται ότι ο τίτλος του Κεφαλαίου ΚΓ΄ του Μέρους Γ΄ στο κείμενο του νομοσχεδίου («Θέματα φοιτητικής μέριμνας και λοιπά θέματα περί φοιτητών») είναι διαφορετικός από τον τίτλο του ίδιου Κεφαλαίου στον Πίνακα Περιεχομένων που συνοδεύει το νομοσχέδιο («Θέματα φοιτητικής μέριμνας και λοιπά φοιτητικά θέματα»).

στ. Στον τίτλο του Μέρους Ε΄ («Λοιπές διατάξεις αρμοδιότητας Υπουργείου Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού»), θα ήταν ορθότερο, πριν από τη λέξη «Υπουργείου», να τεθεί το οριστικό άρθρο «του».

ζ. Ομοίως, στον τίτλο του Κεφαλαίου Α΄ του Μέρους Ε΄ («Ρυθμίσεις θεμάτων Εθνικού Οργανισμού Πιστοποίησης Προσόντων και Επαγγελματικού Προσανατολισμού»), θα ήταν ορθότερο, πριν από τη φράση «Εθνικού Οργανισμού Πιστοποίησης Προσόντων και Επαγγελματικού Προσανατολισμού»,

να τεθεί το οριστικό άρθρο «του». και στον τίτλο του Κεφαλαίου Β΄ του ίδιου Μέρους («Ρυθμίσεις θεμάτων πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης») θα ήταν ορθότερο, πριν από τη λέξη «πρωτοβάθμιας», να τεθεί το οριστικό άρθρο «της».

η. Παρατηρείται ότι ο τίτλος του Κεφαλαίου Γ΄ του Μέρους Ε΄ («Ρυθμίσεις θεμάτων ειδικής αγωγής») επαναλαμβάνεται στον τίτλο του Κεφαλαίου Δ΄ («Ρυθμίσεις θεμάτων ειδικής αγωγής Λοιπά θέματα εκπαίδευσης»).

θ. Στους τίτλους των Κεφαλαίων (Α΄-Ε΄) του Μέρους ΣΤ΄, θα ήταν ορθότερο, πριν από τη λέξη «Μέρους», να τεθεί το οριστικό άρθρο «του». Ομοίως, στους τίτλους των επιμέρους άρθρων των εν λόγω Κεφαλαίων, θα ήταν ορθότερο, πριν από τη λέξη «Κεφαλαίου», να τεθεί το οριστικό άρθρο «του».

ι. Στους τίτλους των επιμέρους Κεφαλαίων (Α΄ - Δ΄) του Μέρους Ζ΄, θα ήταν ορθότερο, πριν από τη λέξη «Μέρους», να τεθεί το οριστικό άρθρο «του». Ομοίως, στους τίτλους των άρθρων 193 («Μεταβατικές Διατάξεις Κεφαλαίου Β΄») και 194 («Μεταβατικές Διατάξεις Κεφαλαίου Γ΄») του Κεφαλαίου Α΄ του εν λόγω Μέρους, θα ήταν ορθότερο, πριν από τη λέξη «Κεφαλαίου», να τεθεί το οριστικό άρθρο «του».

ια. Ομοίως, στους τίτλους των επιμέρους Κεφαλαίων (Α΄ - Γ΄) του Μέρους Η΄, θα ήταν ορθότερο, πριν από τη λέξη «Μέρους», να τεθεί το οριστικό άρθρο «του».

ΣΤ. Παρατηρήσεις επί των άρθρων

1. Επί των άρθρων 13-36

α. Το Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο (Ε.Α.Π.) ιδρύθηκε δυνάμει του άρθρου 27 του ν. 2083/1992, υπό τη μορφή ν.π.δ.δ., και λειτουργεί ως «αυτοτελές και πλήρως αυτοδιοικούμενο Ανώτατο Εκπαιδευτικό Ίδρυμα», εποπτευόμενο από το Κράτος (βλ. άρθρο 1 παρ. 1 του ν. 2552/1997), που εισήγαγε εναλλακτικό τρόπο μάθησης κατά τα πρότυπα των «Ανοικτών Πανεπιστημίων» λοιπών χωρών της Ευρώπης (όπως, λ.χ., το ιδρυθέν στην Αγγλία, το έτος 1971, «Open University»). Σύμφωνα με το ισχύον νομοθετικό πλαίσιο (ν. 2552/1997), διατάξεις του οποίου αντικαθίστανται και καταργούνται με το προτεινόμενο νομοσχέδιο, αποστολή του Ε.Α.Π. είναι η παροχή εξ αποστάσεως προπτυχιακής και μεταπτυχιακής εκπαίδευσης και επιμόρφωσης, μέσω της ανάπτυξης και αξιοποίησης κατάλληλου και ειδικά αναπτυγμένου εκπαιδευτικού υλικού και μεθόδων διδασκαλίας (βλ. άρθρο 1 παρ. 3 του ν. 2552/1997).

Ως προς τη διάρθρωση του Ε.Α.Π., παρατηρείται ότι «[β]ασική λειτουργική

μονάδα (...) είναι i) η Θεματική Ενότητα (Θ.Ε.), ii) η Εργαστηριακή Θεματική Ενότητα (Ε.Θ.Ε.) και iii) η Ενότητα Πρακτικής Άσκησης, καθ[εμ]ία από τις οποίες καλύπτει ένα διακεκριμένο γνωστικό αντικείμενο σε προπτυχιακό ή μεταπτυχιακό επίπεδο» (άρθρο 2 παρ. 1 εδ. α΄ του ν. 2552/1997).

Τα όργανα διοίκησης του Ε.Α.Π. ασκούν τις αρμοδιότητες που ορίζονται στον ν. 2552/1997, οι δε κανόνες λειτουργίας τους προβλέπονται στον εσωτερικό Κανονισμό Λειτουργίας (βλ. άρθρα 3 παρ. 6 και 2 παρ. 4 του ν. 2552/1997). Κατ' εφαρμογήν των μεταβατικών διατάξεων του άρθρου 10 του ν. 2552/1997, το Ε.Α.Π. διοικείται σήμερα από τη Διοικούσα Επιτροπή (βλ. Υ.Α. 94151/Ζ1/29.8.2023 και 134748/Ζ1/31.10.2022), η θητεία της οποίας, διά της μεταβατικής διάταξης του άρθρου 195 παρ. 1 του νομοσχεδίου, προτείνεται να παραταθεί έως τη συγκρότηση του Συμβουλίου Διοίκησης του Ε.Α.Π. και το αργότερο έως την 31η.8.2024. Ανεξάρτητη Ακαδημαϊκή Μονάδα του Ε.Α.Π αποτελεί το Κέντρο Επιμόρφωσης και Διά Βίου Μάθησης (Κ.Ε.Δι.Βι.Μ.), επιφορτισμένο με την υλοποίηση των δράσεων του Ε.Α.Π. και των μελών του (βλ. Υ.Α. 20217/Ζ1/22.2.2021, Β΄ 818). Κατ' εφαρμογήν, εξ άλλου, του ν. 4795/2021 συνεστήθη στο Ε.Α.Π. Μονάδα Εσωτερικού Ελέγχου (βλ. την υπ' αριθ. 573/15.12.2022 απόφαση της Διοικούσας Επιτροπής του Ε.Α.Π., Β΄ 6704), «ως αυτοτελής και ανεξάρτητη μονάδα, σε επίπεδο λειτουργίας Τμήματος». Επίσης, στο Ε.Α.Π. λειτουργεί Ειδικός Λογαριασμός Κονδυλίων Έρευνας (Ε.Λ.Κ.Ε.) με διακριτή οικονομική οντότητα, χωρίς νομική προσωπικότητα, για την οργάνωση και λειτουργία του οποίου εφαρμόζονται οι κείμενες διατάξεις που ισχύουν για τους Ε.Λ.Κ.Ε. των λοιπών Α.Ε.Ι.

6. Όπως αναφέρεται ανωτέρω, με τις διατάξεις του Μέρους Β΄ (άρθρα 13-36) ρυθμίζονται, εκ νέου, μεταξύ άλλων, ζητήματα διάρθρωσης, προγραμμαμάτων σπουδών και λειτουργίας του Ε.Α.Π., με στόχο την εναρμόνισή του προς τον ν. 4957/2022. Σύμφωνα, εξ άλλου, με την Ανάλυση Συνεπειών Ρύθμισης που συνοδεύει το νομοσχέδιο, «βασικά σημεία της νέας ρύθμισης είναι: α) η ενίσχυση των αρμοδιοτήτων των συλλογικών οργάνων του Ε.Α.Π., β) η ενδυνάμωση της διαφάνειας και της εξωστρέφειας, γ) η εναρμόνιση με το νέο πλαίσιο του ν. 4957/2022 (...), δ) η απλούστευση και συστηματικοποίηση των διαδικασιών και ε) η σύσταση εταιρείας αξιοποίησης και διαχείρισης περιουσίας και κέντρου ανάπτυξης πιστοποίησης και αξιολόγησης» (Ανάλυση Συνεπειών Ρύθμισης, σελ. 129).

Οι σημαντικότερες ρυθμίσεις που εισάγονται, εν προκειμένω, περιλαμβάνουν, πρώτον, τη διεύρυνση του σκοπού του Ε.Α.Π., ώστε να καταλαμβάνει και την παροχή σύντομων προγραμμάτων σπουδών παιδαγωγικής εκπαίδευσης, κατάρτισης, επιμόρφωσης και εξειδίκευσης όπως και την εκπόνηση επι-

στημονικής έρευνας (άρθρο 16), δεύτερον, τον καθορισμό του θεσμικού πλαισίου για τη διαμόρφωση και την πιστοποίηση των προγραμμάτων σπουδών του Ε.Α.Π., κατ' εναρμόνιση προς τον ν. 4957/2022 (άρθρο 21), τρίτον, την παροχή της δυνατότητας σε προπτυχιακούς φοιτητές του Ε.Α.Π. που έχουν αποκτήσει πτυχίο τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, να κατοχυρώνουν μαθήματα ή εργαστήρια του ιδρύματος προέλευσης (ως Θεματική Ενότητα ή ως Εργαστηριακή Θεματική Ενότητα, αντίστοιχα) έως το ένα τέταρτο (1/4) των πιστωτικών μονάδων του Προγράμματος Σπουδών (άρθρο 26 παρ. 1), τέταρτον, τη διεύρυνση των κατηγοριών πόρων του Ε.Α.Π. (άρθρο 31), πέμπτον, την ίδρυση ν.π.ι.δ. υπό την επωνυμία «Εταιρεία Αξιοποίησης και Διαχείρισης Περιουσίας του Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου», με σκοπό την αξιοποίηση και διαχείριση της περιουσίας του Ε.Α.Π. (άρθρο 33), και, έκτον, τη σύσταση και λειτουργία Πανεπιστημιακού Κέντρου Ανάπτυξης Πιστοποίησης και Αξιολόγησης (Κ.Α.Π.Α) ως μονάδα του Ε.Α.Π. στο οποίο εντάσσονται υφιστάμενες δομές του, με σκοπό, ιδίως, την ανάπτυξη προτύπων πιστοποίησης εξ αποστάσεως εκπαίδευσης και την υποστήριξη προτάσεων - σχεδίων για την ανανέωση και την προσαρμογή της εκπαιδευτικής λειτουργίας του Ε.Α.Π. (άρθρο 35).

2. Επί των άρθρων 33, 35, 156, 166, 170, 177

Όπου στα ανωτέρω άρθρα απαντά ο όρος «συστήνεται» ή «συστήνονται», θα μπορούσε να αντικατασταθεί από τον από μακρού χρόνου χρησιμοποιούμενο όρο «συνιστάται» ή «συνιστώνται», αντίστοιχα.

3. Επί του άρθρου 40

Διά του άρθρου 40 τροποποιείται η παρ. 3 και αντικαθίσταται η παρ. 4 του άρθρου 10 του ν. 4957/2022 (Α' 141). Σύμφωνα με την προτεινόμενη ρύθμιση, η διαδικασία για την ανάδειξη των εξωτερικών μελών των Συμβουλίων Διοίκησης διεξάγεται σε πέντε γύρους (παρ. 4).

Στο πρώτο εδάφιο της παραγράφου 4 διευκρινίζεται ότι η διαδικασία επιλογής πραγματοποιείται «σύμφωνα με τη διαδικασία του δεύτερου εδαφίου της παρ. 1 του άρθρου 9», κατά το οποίο «[η] εκλογή των εσωτερικών μελών του Συμβουλίου Διοίκησης (Σ.Δ.) πραγματοποιείται με καθολική, άμεση και μυστική ψηφοφορία που διενεργείται αποκλειστικά ηλεκτρονικά με τη χρήση του ειδικού πληροφοριακού συστήματος με την ονομασία "Ψηφιακή Κάλπη ΖΕΥΣ" της ανώνυμης εταιρείας του Ελληνικού Δημοσίου με την επωνυμία "Εθνικό Δίκτυο Υποδομών Τεχνολογίας και Έρευνας Α.Ε." (Ε.Δ.Υ.Τ.Ε. Α.Ε.)». Κατά τα οριζόμενα δε στην παρ. 4 του άρθρου 10, «[σ]τον δεύτερο επαναληπτικό γύρο το πρώτο σε σειρά εκλογής αναδειχθέν εσωτερικό μέλος

στο Σ.Δ. βαθμολογεί με δέκα (10) βαθμούς τον υποψήφιο επιλογής, ενώ τα υπόλοιπα πέντε (5) εσωτερικά μέλη βαθμολογούν ο καθένας με πέντε (5) βαθμούς τον υποψήφιο επιλογής τους. Αν υπάρξει νέα ισοψηφία σε βαθμούς, επιλέγεται ο υποψήφιος που ισοψήφησε στην πρώτη θέση λαμβάνοντας τους δέκα (10) βαθμούς από το πρώτο σε σειρά εκλογής αναδειχθέν εσωτερικό μέλος στο Σ.Δ.».

Παρατηρείται ότι η διαδικασία επιλογής των εξωτερικών μελών διεξάγεται, σύμφωνα με την παραπομπή στο δεύτερο εδάφιο της παρ. 1 του άρθρου 9, με μυστική ψηφοφορία που διενεργείται αποκλειστικά ηλεκτρονικά. Σε περίπτωση ισοψηφίας, όμως, στη δεύτερη επαναληπτική ψηφοφορία, προβλέπεται η ανάδειξη, ως εξωτερικού μέλους, του υποψηφίου που έλαβε τη μέγιστη βαθμολογία από συγκεκριμένο εσωτερικό μέλος, δηλαδή από το πρώτο σε σειρά εκλογής αναδειχθέν εσωτερικό μέλος. Ερωτάται αν εν προκειμένω δημιουργείται πρόβλημα με τη μυστικότητα της ψήφου.

4. Επί του άρθρου 41

Διά της παρ. 2 του άρθρου 41 προστίθεται τελευταίο εδάφιο στην παρ. 4 του άρθρου 11 του ν. 4957/2022, το οποίο προβλέπει ότι «[σ]τα Α.Ε.Ι. των οποίων ο αριθμός των υπηρετούντων μελών Δ.Ε.Π. δεν υπερβαίνει τα εξήντα (60), επιτρέπεται να προταθούν ως υποψήφιοι για το αξίωμα του Αντιπρύτανη και μέλη Δ.Ε.Π. της περ. α)». Η περ. α) της παρ. 4 του άρθρου 11 προβλέπει ότι δεν επιτρέπεται να προταθούν ως υποψήφιοι για το αξίωμα του Αντιπρύτανη «μέλη Δ.Ε.Π., τα οποία αποχωρούν από την υπηρεσία λόγω συμπλήρωσης του ανώτατου ορίου ηλικίας κατά τη διάρκεια της θητείας της θέσης που προκηρύσσεται».

Παρατηρείται συναφώς ότι, σύμφωνα με τις διατάξεις του ν. 4957/2022 για την ανάδειξη των οργάνων των ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων (άρθρα 7-40), δεν επιτρέπεται η υποβολή υποψηφιότητας όσων αποχωρούν από την υπηρεσία πριν από τη λήξη της θητείας της προκηρυσσόμενης θέσης. Το εκλογικό κώλυμα καταλαμβάνει, μεταξύ άλλων, τα εσωτερικά μέλη του Συμβουλίου Διοίκησης αλλά και τον Πρύτανη (άρθρο 8, παρ. 3α), δοθέντος ότι ο τελευταίος προέρχεται από τα εσωτερικά μέλη του ανωτέρω οργάνου (άρθρο 11, παρ. 1).

Περαιτέρω, επισημαίνεται ότι, βάσει της προϊσχύσασας ρύθμισης της περ. α' της παρ. 4 του άρθρου 8 του ν. 4009/2011, η οποία όριζε ότι «δεν επιτρέπεται να είναι υποψήφιοι καθηγητές οι οποίοι αποχωρούν από την υπηρεσία πριν από τη λήξη της τετραετούς θητείας», είχε κριθεί από τη νομολογία (ΣτΕ Ολ. 519-525/2015) ότι η ρύθμιση αυτή αποσκοπεί, προδήλως, στη σταθερότητα της σύνθεσης του οργάνου και στη συνεχή και απρόσκοπτη λει-

τουργία του καθ' όλη τη διάρκεια της τετραετούς θητείας του. Σύμφωνα δε με συναφή γνωμοδότηση, (ΝΣΚ 95/2013, επί ερωτήματος για υποβολή υποψηφιότητας για το αξίωμα του Κοσμήτορα), είχε υποστηριχθεί ότι, εφόσον το αξίωμα συνδέεται άμεσα με την ιδιότητα του μέλους Δ.Ε.Π. και, ειδικότερα, με την ιδιότητα του Καθηγητή, «(...) [τ]ούτο συγκεκριμένα σημαίνει ότι, αν για οποιονδήποτε λόγο απολεστεί η ιδιότητα του καθηγητή πρώτης βαθμίδας (παραιτηθεί ή εκλείψει), τότε παύει ταυτόχρονα και το αξίωμα του κοσμήτορα». Κατά συνέπεια, η θητεία των υποψηφίων που πρόκειται να αποχωρήσουν από το Α.Ε.Ι., λόγω συμπλήρωσης του ανωτάτου ορίου ηλικίας, πριν τη λήξη της θητείας τους στο αξίωμα, «εφόσον εκλεγούν, ταυτίζεται με τη θητεία τους ως καθηγητών πρώτης βαθμίδας».

Σε συνάρτηση με τα ανωτέρω, κρίθηκε (ΣτΕ Ολ. 4308/2015) ότι «(...) με τη μνημονευθείσα διάταξη του άρθρου 16 παρ. 6 του Συντάγματος παρέχεται στον κοινό νομοθέτη ευρεία εξουσιοδότηση να καθορίσει το όριο ηλικίας για την αποχώρηση των καθηγητών Α.Ε.Ι. από την ενεργό υπηρεσία. Με την ίδια όμως συνταγματική διάταξη επιβάλλεται επίσης η αποχώρηση αυτή να είναι κατ' αρχήν πλήρης, να έχει δηλαδή ως συνέπεια την απώλεια οποιασδήποτε ακαδημαϊκής ή διοικητικής ιδιότητας του αποχωρούντος μέλους Δ.Ε.Π. (...). Με τα δεδομένα αυτά, πρέπει κατά την κρατήσασα στο Δικαστήριο γνώμη, να γίνει δεκτό ότι οι παρατεθείσες διατάξεις του ν. 4009/2011, ερμηνευόμενες σύμφωνα με το Σύνταγμα, δεν θεσπίζουν δυνατότητα συνεχίσεως και ολοκληρώσεως της θητείας του εν ενεργεία Πρύτανη, όταν αυτός καταλαμβάνεται από το νόμιμο όριο ηλικίας των καθηγητών των ημεδαπών Α.Ε.Ι.».

Υπό το φως των ανωτέρω, κρίνεται σκόπιμο να διευκρινισθεί αν η εξαίρεση που εισάγει το νέο εδάφιο της παρ. 4 του άρθρου 11 ως προς τα κωλύματα υποβολής υποψηφιότητας, βάσει του οποίου θα μπορεί υπό ειδικές περιστάσεις να προτείνεται, ειδικά για το αξίωμα του Αντιπρύτανη, μέλος Δ.Ε.Π. που πρόκειται να αποχωρήσει λόγω συμπλήρωσης του ανώτατου ορίου ηλικίας κατά τη διάρκεια της θητείας του, έχει την έννοια ότι η θητεία του Αντιπρύτανη που αναδεικνύεται υπό τους όρους του παρόντος θα διαρκεί έως την εκ μέρους του αποχώρηση από το Α.Ε.Ι. λόγω συμπλήρωσης του ανώτατου ορίου ηλικίας.

5. Επί του άρθρου 42

Διά του άρθρου 42 προστίθεται τελευταίο εδάφιο στην παρ. 2 του άρθρου 12 του ν. 4957/2022, το οποίο διαμορφώνεται ως εξής: «2. Με απόφαση του Συμβουλίου Διοίκησης (Σ.Δ.) ορίζονται οι Αντιπρυτάνεις που προτάθηκαν από το υποψήφιο μέλος που εξελέγη ως Πρύτανης του Α.Ε.Ι. Αν ένας Αντιπρύτανης παραιτηθεί ή εκλείψει για οποιονδήποτε λόγο, με απόφαση του

Σ.Δ., κατόπιν πρότασης του Πρύτανη, που λαμβάνεται με αυξημένη πλειοψηφία οκτώ ενδέκατων (8/11), ορίζεται νέος Αντιπρύτανης έως τη λήξη της θητείας του Πρύτανη. Το πρώτο και το δεύτερο εδάφιο εφαρμόζονται και αν ο Πρύτανης προτείνει κατά τη διάρκεια της θητείας του τον ορισμό επιπλέον Αντιπρυτάνεων, εφόσον δεν έχει συμπληρωθεί ο αριθμός που προβλέπεται στην περ. β) της παρ. 3 του άρθρου 11».

Παρατηρείται ότι στο πρώτο και το δεύτερο εδάφιο της παραγράφου 2 ορίζονται δυο διακριτές διαδικασίες. Ειδικότερα, το πρώτο εδάφιο της παρ. 2 προβλέπει τον ορισμό των Αντιπρυτάνεων που προτάθηκαν από τον εκλεγμένο Πρύτανη με απόφαση του Συμβουλίου Διοίκησης, χωρίς να ορίζεται απαιτούμενη πλειοψηφία για τη συγκεκριμένη απόφαση. Αυτό δικαιολογείται από το γεγονός ότι ο υποψήφιος Πρύτανης συνοδεύει υποχρεωτικά την υποβολή της υποψηφιότητάς του από κατάλογο των μελών Δ.Ε.Π. που προτείνονται να αναλάβουν το αξίωμα του Αντιπρύτανη (παρ. 3 άρθρου 11). Αντιθέτως, το δεύτερο εδάφιο της παρ. 2 του άρθρου 12 απαιτεί αυξημένη πλειοψηφία οκτώ ενδέκατων (8/11) για τον ορισμό νέου Αντιπρύτανη, σε αντικατάσταση παραιτηθέντος ή εκλιπόντος Αντιπρύτανη, επειδή η συγκεκριμένη υποψηφιότητα αξιολογείται το πρώτον σε μεταγενέστερο χρόνο από την εκλογή του Πρύτανη. Κατά τα ανωτέρω, η προτεινόμενη διαδικασία του παρόντος για πρόταση επιπλέον Αντιπρυτάνεων, προσομοιάζει, κατά συστηματική ερμηνεία των λοιπών διατάξεων του ν. 4957/2022, στη διαδικασία μόνο του δευτέρου εδαφίου της παρ. 2 του άρθρου 12, δηλαδή στη λήψη απόφασης του Σ.Δ. με αυξημένη πλειοψηφία.

6. Επί του άρθρου 45

Διά του άρθρου 45 τροποποιείται η παρ. 4 και προστίθεται παρ. 5 στο άρθρο 16 του ν. 4957/2022. Το πρώτο εδάφιο του άρθρου 45 καταλήγει με τη διατύπωση «(...) και το άρθρο 16 διαμορφώνεται ως εξής(...)». Κρίνεται σκόπιμο, για λόγους νομοτεχνικής αρτιότητας, να παρατεθούν όλες οι παράγραφοι του άρθρου 16, και όχι μόνο η τροποποιηθείσα παρ. 4 και η προστεθείσα παρ. 5, άλλως να αναδιατυπωθεί το πρώτο εδάφιο.

7. Επί των άρθρων 46 και 48

Διά του άρθρου 48 προστίθεται παρ. 3 στο άρθρο 30 του ν. 4957/2022, η οποία προβλέπει ότι: «[η] Συνέλευση του Τμήματος δύναται, με απόφασή της, να μεταβιβάζει στον Πρόεδρο του Τμήματος αρμοδιότητές της, με εξαίρεση τις αρμοδιότητες των περ. ιζ), κα), κβ), κε), κζ) και κη) της παρ. 1». Επισημαίνεται ότι στο πλέγμα των αρμοδιοτήτων οι οποίες δύνανται να μεταβιβάζονται στον Πρόεδρο του Τμήματος, σύμφωνα με την προτεινόμενη διάταξη,

συγκαταλέγονται και ορισμένες που εμπίπτουν στον πυρήνα της εκπαιδευτικής και ερευνητικής πολιτικής του Τμήματος, όπως οι περιπτώσεις α' («χαράσσει τη γενική εκπαιδευτική και ερευνητική πολιτική του Τμήματος και την πορεία ανάπτυξής του στο πλαίσιο της πολιτικής της Σχολής και του Ιδρύματος») και β' («εισηγείται προς την Κοσμητεία το αναπτυξιακό σχέδιο του Τμήματος»). Παρατηρείται συναφώς ότι, σύμφωνα με τη συνταγματική αρχή της αυτοδιοίκησης των ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, οι αρμοδιότητες που σχετίζονται με τη χάραξη της εκπαιδευτικής πολιτικής καταρχήν απονέμονται σε συλλογικά όργανα του πανεπιστημίου, ενώ στα μονοπρόσωπα όργανα ανατίθενται εκτελεστικού χαρακτήρα αρμοδιότητες. Το σκεπτικό αυτό, εξ άλλου, αποτυπώνεται και στην Ανάλυση Συνεπειών Ρύθμισης του νομοσχεδίου (σελ. 161) που προβλέπει τη «δυνατότητα της Συνέλευσης του Τμήματος να μεταβιβάζει, με απόφασή της, στον Πρόεδρο του Τμήματος αρμοδιότητές της, με εξαίρεση εκείνες που σχετίζονται με την εκπαιδευτική-ερευνητική πολιτική και το αναπτυξιακό σχέδιο του Τμήματος».

Παρόμοιο προβληματισμό εγείρει και η προσθήκη της παραγράφου 3 στο άρθρο 23 του ν. 4957/2022, βάσει του άρθρου 46 του νομοσχεδίου, η οποία, προβλέπει τη δυνατότητα μεταβίβασης από την Κοσμητεία στον Κοσμήτορα της αρμοδιότητας να «χαράσσει τη γενική εκπαιδευτική και ερευνητική πολιτική της Σχολής (...)» (άρθρο 2 περ. β' του ν. 4957/2022).

8. Επί του άρθρου 51

Διά του άρθρου 51 τροποποιείται η παρ. 8 του άρθρου 48 του ν. 4957/2022 (Α' 141), περί της διαδικασίας ανάδειξης Διευθυντή Εργαστηρίου, η οποία διαμορφώνεται ως εξής: «[α]ν στο πανεπιστημιακό εργαστήριο δεν υπηρετούν μέλη Δ.Ε.Π. στη βαθμίδα του Καθηγητή ή Αναπληρωτή Καθηγητή, η Σύγκλητος δύναται να ορίσει κατ' εξαίρεση Επίκουρο Καθηγητή που υπηρετεί στο πανεπιστημιακό εργαστήριο, έως την ημερομηνία διορισμού μέλους Δ.Ε.Π. στη βαθμίδα του Καθηγητή ή Αναπληρωτή Καθηγητή. Στην περίπτωση αυτή εντός προθεσμίας ενός (1) μηνός από τον κατ' εξαίρεση ορισμό μέλους Δ.Ε.Π. στη βαθμίδα του Επίκουρου Καθηγητή ως Διευθυντή στο πανεπιστημιακό εργαστήριο, προκηρύσσονται εκλογές σύμφωνα με τη διαδικασία της παρ. 5, στις οποίες δύνανται να είναι υποψήφιοι μέλη Δ.Ε.Π. στη βαθμίδα του Καθηγητή ή Αναπληρωτή Καθηγητή του ίδιου ή συναφούς αντικειμένου με αυτό του εργαστηρίου που προέρχονται από τη Σχολή. Η διαδικασία επαναλαμβάνεται μέχρι την πλήρωση της θέσης του Διευθυντή από μέλος Δ.Ε.Π. στη βαθμίδα του Καθηγητή ή Αναπληρωτή Καθηγητή».

Εν προκειμένω, κρίνεται σκόπιμη η αποσαφήνιση των ακόλουθων ζητημάτων: α) η παρ. 1 του άρθρου 48 ορίζει ότι «[δ]ικαίωμα υποβολής υποψηφιότητας για το αξίωμα του Διευθυντή έχουν μέλη Δ.Ε.Π. που έχουν τοποθετηθεί και υπηρετούν στο πανεπιστημιακό εργαστήριο και έχουν ίδιο ή συναφές γνωστικό αντικείμενο με αυτό του εργαστηρίου». Συνάγεται εξ αυτού ότι τα μέλη Δ.Ε.Π. βαθμίδας Καθηγητή ή Αναπληρωτή Καθηγητή που θα θέσουν υποψηφιότητα, σύμφωνα με τη διαδικασία της παρ. 8, και «προέρχονται από τη Σχολή», δεν έχουν ήδη τοποθετηθεί στο πανεπιστημιακό εργαστήριο, doθέντος ότι στην περίπτωση αυτή δεν θα οριζόταν μέλος Δ.Ε.Π. βαθμίδας Επικούρου Καθηγητή στη θέση του Διευθυντή. Ερωτάται, συνεπώς, αν τα υποψήφια μέλη που προέρχονται από τη Σχολή, κατά την προτεινόμενη διάταξη της παρ. 8 του άρθρου 48, πρέπει να τοποθετηθούν στο πανεπιστημιακό εργαστήριο προκειμένου να πληρούν τις προϋποθέσεις εκλογιμότητας που ορίζονται στην παρ. 1 του άρθρου 48. β) Δεδομένου ότι το πανεπιστημιακό εργαστήριο ενδέχεται να εντάσσεται σε διαφορετικές ακαδημαϊκές μονάδες (Πανεπιστήμιο, Σχολή, Τμήμα, Τομέα), η φράση «να είναι υποψήφιοι μέλη Δ.Ε.Π. στη βαθμίδα του Καθηγητή ή Αναπληρωτή Καθηγητή του ίδιου ή συναφούς αντικειμένου με αυτό του εργαστηρίου που προέρχονται από τη Σχολή» κρίνεται σκόπιμο να αναδιατυπωθεί ως εξής: «να είναι υποψήφιοι μέλη Δ.Ε.Π. στη βαθμίδα του Καθηγητή ή Αναπληρωτή Καθηγητή του ίδιου ή συναφούς αντικειμένου με αυτό του εργαστηρίου προερχόμενοι από την ίδια ακαδημαϊκή μονάδα».

9. Επί του άρθρου 60

Διά του άρθρου 60 τροποποιείται η παρ. 3 του άρθρου 82 του ν. 4957/2022 και αντικαθίσταται η περ. γ), ως εξής: «3. Η Σ.Ε. είναι αρμόδια για την παρακολούθηση και το συντονισμό της λειτουργίας του προγράμματος και ιδίως: α) καταρτίζει τον αρχικό ετήσιο προϋπολογισμό του Π.Μ.Σ. και τις τροποποιήσεις του, εφόσον το Π.Μ.Σ. διαθέτει πόρους σύμφωνα με το άρθρο 84, και εισηγείται την έγκρισή του προς την Επιτροπή Ερευνών του Ειδικού Λογαριασμού Κονδυλίων Έρευνας (Ε.Λ.Κ.Ε.), εξαιρουμένων των τριμηνιαίων αναμορφώσεων των ετήσιων προϋπολογισμών της περ. β) της παρ. 3 του άρθρου 239, β) καταρτίζει τον απολογισμό του προγράμματος και εισηγείται την έγκρισή του προς τη Συνέλευση του Τμήματος, γ) δύναται να εξουσιοδοτεί τον Διευθυντή του Π.Μ.Σ., προκειμένου να εγκρίνει τη διενέργεια δαπανών του Π.Μ.Σ. (...)».

Επισημαίνεται ότι η ισχύουσα διάταξη του άρθρου 82 παρ. 3 του ν.

4957/2022 προβλέπει ότι «3. Η Σ.Ε. είναι αρμόδια για την παρακολούθηση και το συντονισμό της λειτουργίας του προγράμματος και ιδίως: (...) γ) εγκρίνει τη διενέργεια δαπανών του Π.Μ.Σ., (...)». Σύμφωνα με την προτεινόμενη ρύθμιση, η Συντονιστική Επιτροπή δύναται να εξουσιοδοτεί τον Διευθυντή του Π.Μ.Σ. ως προς την έγκριση της διενέργειας δαπανών του προγράμματος, χωρίς όμως να καθίσταται σαφές αν η έγκριση των σχετικών δαπανών συγκαταλέγεται, κατ' αρχήν, στις αρμοδιότητες της Σ.Ε., όπως αυτές απαριθμούνται στην παρ. 3. Κατά τούτο, και δεδομένου του δυναμικού χαρακτήρα της διάταξης («δύναται να»), κρίνεται σκόπιμο να διευκρινισθεί ποιο όργανο είναι κατ' αρχήν αρμόδιο να εγκρίνει τη διενέργεια δαπανών του Π.Μ.Σ., ανεξαρτήτως της δυνατότητας άσκησης της σχετικής αρμοδιότητας από τον Διευθυντή του Π.Μ.Σ. κατόπιν εξουσιοδότησης.

10. Επί του άρθρου 62

Διά του άρθρου 62 προστίθεται παρ. 3 στο άρθρο 90 του ν. 4957/2022, περί διδακτορικών σπουδών, η οποία ορίζει ότι: «[ε]ιδικά στις περιπτώσεις συνεργασίας με άλλα Α.Ε.Ι. της ημεδαπής, καθώς και με αναγνωρισμένα ιδρύματα της αλλοδαπής, η επιτυχής ολοκλήρωση του κοινού προγράμματος διδακτορικών σπουδών του παρόντος δύναται να οδηγεί στην απονομή ενός ενιαίου τίτλου σπουδών από τα συνεργαζόμενα ιδρύματα, σύμφωνα με το ειδικό πρωτόκολλο συνεργασίας, το οποίο καταρτίζεται από τα συνεργαζόμενα Τμήματα και εγκρίνεται με απόφαση της Σύγκλητου του Α.Ε.Ι.». Δεδομένου ότι η απονομή ενιαίου τίτλου σπουδών πραγματοποιείται με τη συνεργασία περισσότερων Α.Ε.Ι., προτείνεται, για λόγους νομοτεχνικής αρτιότητας, να διευκρινισθεί αν απαιτείται να εκδίδουν εγκριτικές αποφάσεις οι Σύγκλητοι όλων των συνεργαζόμενων Α.Ε.Ι. της ημεδαπής.

11. Επί του άρθρου 63

Με το άρθρο 63 τροποποιείται το πρώτο εδάφιο της παρ. 2 του άρθρου 98 του ν. 4957/2022. Η προτεινόμενη ρύθμιση ορίζει ότι η διαδικασία έγκρισης του προγράμματος σπουδών δευτερεύουσας κατεύθυνσης πραγματοποιείται κατόπιν εισήγησης «της Συνέλευσης του Τμήματος» προς τη Σύγκλητο, σε αντικατάσταση της προηγούμενης ρύθμισης που προέβλεπε εισήγηση «του Τμήματος». Για λόγους πληρότητας, προτείνεται ρύθμιση και για τις περιπτώσεις των Μονοτμηματικών Σχολών, οι οποίες κατά την παρ. 1 του άρθρου 98 μπορούν επίσης να οργανώνουν προγράμματα σπουδών δευτερεύουσας κατεύθυνσης. Επισημαίνεται ότι στις Μονοτμηματικές Σχολές δεν λειτουργεί Συνέλευση του Τμήματος και, συνεπώς, η σχετική εισήγηση της παρ. 2 θα προέρχεται από τη Συνέλευση της Σχολής, η οποία ασκεί, σύμφω-

να με το άρθρο 22 του ν. 4957/2022, τις αρμοδιότητες της Συνέλευσης του Τμήματος.

12. Επί του άρθρου 64 παρ. 2 σε συνδυασμό με το άρθρο 128

Διά του άρθρου 64 παρ. 2 προστίθεται παρ. 6 στο άρθρο 101 του ν. 4957/2022, περί της ίδρυσης Ξενόγλωσσων Προγραμμάτων Σπουδών, κατά την οποία: «Παρέχεται δυνατότητα εγγραφής σε φοιτητές ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων της αλλοδαπής, οι οποίοι κατέχουν τη βεβαίωση της παρ. 1 του άρθρου 314Α, σε Ξ.Π.Σ. πρώτου κύκλου των Α.Ε.Ι. της ημεδαπής, προκειμένου να συνεχίσουν τις σπουδές τους και να τους απονεμηθεί τίτλος σπουδών από το Α.Ε.Ι. υποδοχής. (...)». Το άρθρο 314Α, το οποίο προστίθεται διά του άρθρου 128 του παρόντος νομοσχεδίου, προβλέπει τη χορήγηση, εκ μέρους του Διεπιστημονικού Οργανισμού Αναγνώρισης Τίτλων Ακαδημαϊκών και Πληροφόρησης (Δ.Ο.Α.Τ.Α.Π.), βεβαίωσης αξιολόγησης περιόδων σπουδών, οι οποίες έχουν διανυθεί σε αναγνωρισμένο ανώτατο εκπαιδευτικό ίδρυμα της αλλοδαπής. Δεδομένης της ρητής ρύθμισης της παρ. 1 του άρθρου 101 κατά την οποία «[τ]α Ξ.Π.Σ. απευθύνονται αποκλειστικά σε αλλοδαπούς πολίτες χωρών εντός ή εκτός Ευρωπαϊκής Ένωσης, οι οποίοι είναι απόφοιτοι λυκείων ή αντίστοιχων σχολείων με φυσική έδρα στην αλλοδαπή», γεννάται προβληματισμός ως προς το εύρος εφαρμογής της προτεινόμενης διάταξης, κατά το μέτρο που δεν διευκρινίζεται ρητώς ότι οι κάτοχοι της βεβαίωσης του άρθρου 314Α θα πρέπει να είναι αποκλειστικά αλλοδαποί πολίτες χωρών εντός ή εκτός Ευρωπαϊκής Ένωσης.

13. Επί του άρθρου 66

Διά του άρθρου 66 προστίθεται δεύτερο εδάφιο στην παρ. 1 του άρθρου 105 του ν. 4957/2022, το οποίο ορίζει ότι: «Είναι δυνατή η διαφοροποίηση του ύψους των τελών φοίτησης μεταξύ των αλλοδαπών φοιτητών που προέρχονται από άλλα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των αλλοδαπών φοιτητών που προέρχονται από τρίτες χώρες, οι οποίοι φοιτούν σε προπτυχιακά προγράμματα σπουδών των Α.Ε.Ι. τα οποία υλοποιούνται στην ελληνική ή σε άλλη γλώσσα». Δεδομένου ότι το άρθρο 105 αφορά αποκλειστικά Ξενόγλωσσα Προγράμματα Σπουδών, τα οποία εξ ορισμού αλλά και κατά τη ρητή διατύπωση του άρθρου 101 παρ. 1 διεξάγονται σε ξένη γλώσσα, κρί-

νεται σκόπιμο είτε να διευκρινισθεί περαιτέρω είτε να απαλειφθεί η αναφορά σε προγράμματα σπουδών που πραγματοποιούνται στην ελληνική γλώσσα.

14. Επί του άρθρου 69

Με το άρθρο 69 τροποποιείται η περ. κγ) της παρ. 1 του άρθρου 115 του ν. 4957/2022. Με την προτεινόμενη ρύθμιση, η αρμοδιότητα του Συμβουλίου του Κέντρου Επιμόρφωσης και Διά Βίου Μάθησης (Κ.Ε.Δι.Βι.Μ.) να «[ε]γκρίνει τη σύναψη συμφωνιών με συνεργαζόμενους φορείς, καθώς και πάσης φύσεως συμβάσεων συνεργασίας και προγραμματικών συμφωνιών» μετατρέπεται σε αρμοδιότητα να «[ε]ισηγείται στο Συμβούλιο Διοίκησης» τη σύναψη των ως άνω συμφωνιών και συμβάσεων. Για λόγους πληρότητας της ρύθμισης, επισημαίνεται ότι είναι ενδεχομένως σκόπιμο να προστεθεί η σχετική αρμοδιότητα του Συμβουλίου Διοίκησης στις απαριθμούμενες στο άρθρο 14 παρ. 1 του ν. 4957/2022 αρμοδιότητές του.

15. Επί του άρθρου 76

α. Με το άρθρο 76 τροποποιείται το τρίτο εδάφιο της παρ. 3 του άρθρου 140 του ν. 4957/2022 (Α´ 141), περί της διαδικασίας μονιμοποίησης των Επίκουρων Καθηγητών στη βαθμίδα αυτή ή εξέλιξής τους στη βαθμίδα του Αναπληρωτή Καθηγητή. Η φράση του πρώτου εδαφίου «και η παρ. 2 διαμορφώνεται ως εξής» προτείνεται να διορθωθεί στο ορθό «και η παρ. 3 διαμορφώνεται ως εξής».

β. Σύμφωνα με την προτεινόμενη τροποποίηση, η παρ. 3 του άρθρου 140 του ν. 4957/2022 προβλέπει ότι «[οι] Επίκουροι Καθηγητές εκλέγονται για πενταετή θητεία. Μετά από τη συμπλήρωση τριών (3) ετών από την ανάληψη των καθηκόντων τους, οι Επίκουροι Καθηγητές δύνανται να ζητήσουν τη μονιμοποίησή τους στη βαθμίδα του Επίκουρου Καθηγητή ή την εξέλιξή τους στη βαθμίδα του Αναπληρωτή Καθηγητή. Αν η κρίση για τη μονιμοποίησή τους ή την εξέλιξή τους στη βαθμίδα του Αναπληρωτή Καθηγητή είναι αρνητική, οι Επίκουροι Καθηγητές έχουν το δικαίωμα να ζητήσουν εκ νέου τη μονιμοποίησή τους ή την εξέλιξή τους στη βαθμίδα του Αναπληρωτή Καθηγητή, μετά την πάροδο ενός (1) τουλάχιστον έτους από την έκδοση της αρνητικής απόφασης και σε κάθε περίπτωση πριν από την πάροδο της πενταετίας, με τη συμπλήρωση της οποίας η θητεία τους παρατείνεται αυτοδικαίως μέχρι την ολοκλήρωση της διαδικασίας κρίσης για τη μονιμοποίησή

τους. Αν υπάρξει δεύτερη αρνητική κρίση περί μονιμοποίησης, η θητεία τους παρατείνεται έως το τέλος του ακαδημαϊκού έτους, κατά το οποίο έλαβε χώρα η αρνητική κρίση, οπότε λήγει αυτοδικαίως. Αν οι Επίκουροι Καθηγητές δεν ασκήσουν κάποια από τις ανωτέρω δυνατότητες, η σχέση τους με το Α.Ε.Ι. λύεται αυτοδικαίως μετά από την πάροδο της πενταετίας». Το τρίτο και το τέταρτο εδάφιο της διάταξης χρήζουν διευκρίνισης ως προς τα εξής σημεία, αντιστοίχως: α) αν με τη συμπλήρωση της πενταετίας η θητεία του Επίκουρου Καθηγητή παρατείνεται αυτοδικαίως μέχρι την ολοκλήρωση της διαδικασίας κρίσης για εξέλιξη στη βαθμίδα του Αναπληρωτή Καθηγητή, όπως ρητώς αναφέρεται και για την περίπτωση αυτοδίκαιης παράτασης μέχρι την ολοκλήρωση της διαδικασίας κρίσης για μονιμοποίηση, και β) αν η θητεία του Επίκουρου Καθηγητή παρατείνεται έως το τέλος του ακαδημαϊκού έτους όχι μόνο στην περίπτωση της δεύτερης αρνητικής κρίσης επί της μονιμοποίησής του, αλλά και επί της κρίσης για εξέλιξη στη βαθμίδα του Αναπληρωτή Καθηγητή.

16. Επί του άρθρου 85

Με το άρθρο 85 επέρχονται τροποποιήσεις στο άρθρο 170 του ν. 4957/2022. Σύμφωνα με την δ) τροποποίηση, «(...) στο τελευταίο εδάφιο του άρθρου 170 προστίθεται παραπομπή στις περ. στ) και η) του ίδιου άρθρου και το άρθρο 170 διαμορφώνεται ως εξής: (...) Οι δυνατότητες των περ. α), β), γ), ε), στ), η) και ζ) υφίστανται και για τα αφυπηρετησάντα μέλη Δ.Ε.Π. των Α.Ε.Ι.». Θα μπορούσε να τηρηθεί η αλφαβητική σειρά των περιπτώσεων.

17. Επί του άρθρου 86

Με το άρθρο 86 επέρχονται τροποποιήσεις στην παρ. 2 του άρθρου 215 του ν. 4957/2022, περί της συγκρότησης της Επιτροπής Διασφάλισης Ποιότητας, μεταξύ των οποίων «β) στο τρίτο εδάφιο προστίθεται η φράση "ανά ακαδημαϊκό έτος"». Δεδομένου ότι διά της προτεινόμενης διάταξης στην πραγματικότητα αντικαθίσταται η φράση «σε ετήσια βάση» από την φράση «ανά ακαδημαϊκό έτος», θα μπορούσε, για λόγους σαφήνειας, να αναδιατυπωθεί η λέξη «προστίθεται».

18. Επί του άρθρου 87

Διά του άρθρου 87 προστίθεται περ. ε) στην παρ. 2 του άρθρου 217 του ν. 4957/2022, κατά την οποία η Επιτροπή Δεοντολογίας «[κ]αταρτίζει τον "Κα-

νονισμό Σύγκρουσης Συμφερόντων και Πρωτοκόλλων Αντιμετώπισης Περιστατικών Απάτης και Διαφθοράς" σε συνεργασία με τον Συνήγορο του Φοιτητή του άρθρου 130, ο οποίος εγκρίνεται με απόφαση του Συμβουλίου Διοίκησης και ενσωματώνεται στον Εσωτερικό Κανονισμό του Ιδρύματος». Παρατηρείται, συναφώς, ότι η κατάρτιση του Εσωτερικού Κανονισμού Λειτουργίας του Ανώτατου Εκπαιδευτικού Ιδρύματος, σύμφωνα με τα οριζόμενα στα άρθρα 223 παρ. 1 και 435 παρ. 1 του ν. 4957/2022, πραγματοποιείται κατόπιν απόφασης της Συγκλήτου του Α.Ε.Ι. Ερωτάται κατά τούτο αν ο Κανονισμός Σύγκρουσης Συμφερόντων και Πρωτοκόλλων Αντιμετώπισης Περιστατικών Απάτης και Διαφθοράς θα έπρεπε ομοίως να εγκρίνεται κατόπιν απόφασης του ίδιου οργάνου αντί του προβλεπόμενου Συμβουλίου Διοίκησης, δεδομένου ότι ο ως άνω Κανονισμός ενσωματώνεται τελικώς στον Εσωτερικό Κανονισμό του Ιδρύματος.

19. Επί των άρθρων 92 και 93

Με τις εν λόγω διατάξεις ορίζεται, αφενός, ότι, στο πλαίσιο της αρμοδιότητας του Ανώτατου Συμβουλίου της Εθνικής Αρχής Ανώτατης Εκπαίδευσης να εισηγείται στον Υπουργό Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού την κατανομή του ετήσιου συνολικού προϋπολογισμού επιχορηγήσεων στα Α.Ε.Ι., αυξάνεται, από 20% σε 30%, το ποσοστό του το οποίο κατανέμεται βάσει των δεικτών ποιότητας και επιτευγμάτων κάθε ιδρύματος (άρθρο 92), αφετέρου, ότι μειώνεται, από 80% σε 70%, το ποσοστό της τακτικής επιχορήγησης στα Α.Ε.Ι. το οποίο κατανέμεται βάσει «αντικειμενικών κριτηρίων και δεικτών» (όπως ο αριθμός των εγγεγραμμένων φοιτητών και η διάρκεια των προγραμμάτων σπουδών), και αυξάνεται, από 20% σε 30%, το ποσοστό της τακτικής επιχορήγησης το οποίο κατανέμεται βάσει «ενδεικτικών δεικτών ποιότητας και επιτευγμάτων» (όπως η ποιότητα και η αποτελεσματικότητα της εκπαιδευτικής διαδικασίας και η ερευνητική δραστηριότητα) (άρθρο 93).

Όπως προκύπτει, ιδίως, από την παράγραφο 1 εδάφ. β' («η ανάπτυξη και η προαγωγή τους [της τέχνης, της επιστήμης, της έρευνας και της διδασκαλίας] αποτελεί υποχρέωση του Κράτους») και την παράγραφο 5 εδάφ. β' («Τα ιδρύματα αυτά [που παρέχουν ανώτατη εκπαίδευση] τελούν υπό την εποπτεία του Κράτους, έχουν δικαίωμα να ενισχύονται οικονομικά από αυτό και λειτουργούν σύμφωνα με τους νόμους που αφορούν τους οργανισμούς

τους») του άρθρου 16 του Συντάγματος, «(...) η αρχή της ακαδημαϊκής ελευθερίας, στην οποία στηρίζεται (...) η ανώτατη εκπαίδευση, εγγυάται την αδέσμευτη επιστημονική σκέψη, έρευνα και διδασκαλία[,] και νοείται όχι μόνο ως ατομικό δικαίωμα του πανεπιστημιακού διδασκάλου ή ερευνητή αλλά και ως οργανωμένη δραστηριότητα, αναπτυσσόμενη σύμφωνα με κανόνες που θεσπίζει και με οικονομικά μέσα που παρέχει το κράτος, μέσα στα πλαίσια της οργάνωσης και λειτουργίας των ανωτάτων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων ως αυτοδιοικουμένων νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου. Ο θεμελιώδης σκοπός και ο λόγος της λειτουργίας των ανωτάτων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων είναι η καλλιέργεια, η ανάπτυξη και η προαγωγή της επιστήμης και της έρευνας που προϋποθέτουν την ύπαρξη της αναγκαίας για το σκοπό αυτό υλικοτεχνικής υποδομής και τη διάθεση των απαραίτητων οικονομικών μέσων για την επιτέλεση του ερευνητικού του έργου. Χωρίς την υποδομή και τα μέσα αυτά δεν μπορεί να λειτουργήσει ένα ανώτατο εκπαιδευτικό ίδρυμα. Έτσι μέσα στα πλαίσια των δημοσιονομικών δυνατοτήτων πρέπει το Κράτος να εξασφαλίζει την αναγκαία υποδομή, να διαθέτει τα απαραίτητα οικονομικά μέσα και να διασφαλίζει τις εν γένει προϋποθέσεις για την ακώλυτη άσκηση από τα μέλη ΔΕΠ των ΑΕΙ της διδακτικής και ερευνητικής τους δραστηριότητας, όπως ρητώς ορίζει το δεύτερο εδάφιο της παραγράφου 5 του άρθρου 16 του Συντάγματος, καθιερώνοντας "δικαίωμα" των ΑΕΙ να ενισχύονται οικονομικά από το Κράτος» (ΣτΕ 4009/2000 7μ. νομος, βλ. και ΣτΕ Ολομ 1911/2022).

Υπό το φως των ανωτέρω, η κατ' ελάχιστον κρατική οικονομική ενίσχυση των Α.Ε.Ι., η οποία φορά την κάλυψη, τουλάχιστον, των στοιχειωδών λειτουργικών αναγκών τους, όπως, ενδεικτικά, τη μισθοδοσία όλων των κατηγοριών προσωπικού και τις δαπάνες για θέρμανση, φωτισμό, ύδρευση κ.λπ. των κτηρίων, αλλά και τη φοιτητική μέριμνα, δεν δύναται να εξαρτάται από πρόσθετους όρους ή προϋποθέσεις.

20. Επί των άρθρων 94 και 199

Με την προτεινόμενη ρύθμιση του άρθρου 94 προστίθεται στα στοιχεία που καθορίζουν τη νομική φύση των Ειδικών Λογαριασμών Κονδυλίων Έρευνας (Ε.Λ.Κ.Ε.) το ότι αυτοί διαθέτουν ικανότητα διαδίκου. Με τις διατάξεις του άρθρου 199 εισάγονται μεταβατικές ρυθμίσεις που αφορούν τους Ε.Λ.Κ.Ε.

Κάθε Ε.Λ.Κ.Ε. αποτελεί «διακριτή οικονομική οντότητα» (άρθρο 229 παρ. 3 του ν. 4957/2022) ή, κατά τη διατύπωση της νομολογίας, αυτόνομη, από

λογιστικής και διαχειριστικής άποψης, υπηρεσία του αντίστοιχου Α.Ε.Ι. (βλ. ΕλΣυν 2130/2017 νομος, ΕφΛαμ 180/2011 νομος), χωρίς αυτοτελή νομική προσωπικότητα, αλλά με ευρεία διοικητική, διαχειριστική και δημοσιονομική αυτοτέλεια, και αποτελεί χωριστή ομάδα περιουσίας εντός της περιουσίας του Α.Ε.Ι., και, για τον λόγο αυτό, η διοίκηση και διαχείρισή του είναι ανεξάρτητες από εκείνες του αντίστοιχου Α.Ε.Ι. (βλ. άρθρα 229 επ. του ν. 4957/2022, βλ., επίσης, ΕλΣυν 27/2010 Ολομ. νομος, ΕλΣυν 320/2005 IV Τμ. ΑρχΝ 2005, σελ. 717, γνμδ ΝΣΚ 354/2003, καθώς και Σ. Μαυρίδη, Δημόσιες συμβάσεις και Πανεπιστήμιο στο νέο θεσμικό πλαίσιο, 2014, σελ. 158-161, Φ. Χριστοδούλου, Νομική φύση και οικονομική δραστηριότητα των ειδικών λογαριασμών επιστημονικής έρευνας των ΑΕΙ, ΝοΒ 1991, σελ. 730 επ.)

Δοθέντος ότι οι Ε.Λ.Κ.Ε. δεν διαθέτουν νομική προσωπικότητα, έχει εγερθεί το ερώτημα αν μπορούν να είναι διάδικοι σε δίκη. Στο πλαίσιο της πολιτικής δίκης, από το άρθρο 62 ΚΠολΔ προκύπτει ότι όποιος έχει την ικανότητα να είναι υποκείμενο δικαιωμάτων και υποχρεώσεων, έχει την ικανότητα να είναι διάδικος. Επομένως, διάδικος μπορεί να είναι κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο ή ενώσεις προσώπων που, χωρίς να είναι σωματεία, επιδιώκουν κάποιο σκοπό, όπως και εταιρείες που δεν έχουν αποκτήσει νομική προσωπικότητα, ή σύνολο περιουσίας η οποία έχει ταχθεί για την εξυπηρέτηση ορισμένου σκοπού, εφόσον όμως έχει αποκτήσει νομική προσωπικότητα, κατά τους όρους του νόμου (βλ. ΟΛΑΠ 25/2008 νομος). Οι Ε.Λ.Κ.Ε., στερούμενοι, εκ του νόμου, νομικής προσωπικότητας, έχει κριθεί ότι δεν έχουν ικανότητα διαδίκου (βλ. ΕφΔυτΜακ 34/2023 νομος, ΜΠρΠατρ 324/2022 νομος), στις δε σχετικές δίκες νομιμοποιείται το Α.Ε.Ι. στο οποίο υπάγονται (βλ. ΑΠ 1353/2018 ΧρίΔ 2019, σελ. 413).

Στο πλαίσιο των δικών ενώπιον του Ελεγκτικού Συνεδρίου, είχε κριθεί, υπό το καθεστώς του προϊσχύοντος π.δ. 1225/1981 (σύμφωνα με το άρθρου 8 παρ. 2 του οποίου, «[ι]κανός να είναι διάδικος, είναι ο έχων την ικανότητα να είναι υποκείμενον δικαιωμάτων και υποχρεώσεων»), ότι «(...) ικανότητα διαδίκου, ως ανύπαρκτο πρόσωπο, δεν έχει οποιαδήποτε υπηρεσία ή οποιαδήποτε ομάδα περιουσίας νομικού προσώπου δημοσίου δικαίου (...), εκτός αν με διάταξη νόμου ειδικώς της απονέμεται ικανότητα διαδίκου, αντίθετα, διάδικος που έχει την ικανότητα να εκκινεί δίκη ενώπιον του Δικαστηρίου είναι το φυσικό ή νομικό πρόσωπο, στο οποίο η υπηρεσία ή περιουσία ανήκει (πρβλ. ΕΣ 535, 550/2012, 1997/2006, 730/2011). Κατ' ακολουθία τούτων, η άσκηση έφεσης για παροχή έννομης προστασίας ενώπιον του Ελεγκτικού Συνεδρίου από ή κατά νομικού μορφώματος, όπως η ομάδα περιουσίας, που εί-

να ανίκανο να έχει την ιδιότητα του διαδίκου [όπως οι Ειδικοί Λογαριασμοί Κονδυλίων Έρευνας], καθιστά την έφεση άκυρη (...)» (ΕλΣυν 2130/2017 Τμ. Ι nomos). Υπό τον ισχύοντα ν. 4700/2020 (σύμφωνα με το άρθρου 27 παρ. 1 του οποίου, «[ι]κανότητα να είναι διάδικοι έχουν τα φυσικά και νομικά πρόσωπα»), το Ελεγκτικό Συνέδριο έχει, κατ' επανάληψιν, κρίνει ότι: «(...) Ειδικ[ός] Λογαριασμ[ός] Κονδυλίων Έρευνας (Ε.Λ.Κ.Ε.) του Πανεπιστημίου (...), καθόσον αυτός αποτελεί μεν χωριστή ομάδα παρουσίας εντός της παρουσίας του ανωτέρω Πανεπιστημίου, στερείται όμως αυτοτελούς νομικής προσωπικότητας, (...) [δεν] νομιμοποιείται παθητικά στην παρούσα δίκη» (ΕλΣυν 19/2021 σε Συμβ. – ΙΙ. Τμ. Διδικ 2022, σελ. 162 επ., βλ., ενδεικτικά, και ΕλΣυν 214/2020 ΙV Τμ. nomos).

Διά της προτεινόμενης διάταξης θεραπεύεται η απουσία σαφούς ρύθμισης ως προς την ικανότητα των Ε.Λ.Κ.Ε. να είναι διάδικοι. Δεδομένου, όμως, ότι ενδέχεται να εκκρεμούν σχετικές δίκες, το εν λόγω ζήτημα χρήζει ρύθμισης και διά μεταβατικής διάταξης.

21. Επί του άρθρου 101

Με την προτεινόμενη ρύθμιση τροποποιείται το άρθρο 243 του ν. 4957/2022, το οποίο αφορά, ιδίως, τον τρόπο συγκρότησης και ορισμού των ομάδων έργου που εκπονούν έργα και προγράμματα υπό τη διαχείριση Ειδικού Λογαριασμού Κονδυλίων Έρευνας, καθώς και το πλαίσιο απασχόλησής τους. Συγκεκριμένα, ορίζεται, μεταξύ άλλων, ότι, «Κατ' εξαίρεση, δεν απαιτείται έγκριση της ομάδας έργου από την Επιτροπή Ερευνών στην περίπτωση Προγραμμάτων Μεταπτυχιακών Σπουδών». Στην περίπτωση αυτή, χρήζει ρύθμισης η ειδική διαδικασία βάσει της οποίας επιλέγονται και ορίζονται τα μέλη της ομάδας έργου.

22. Επί του άρθρου 102

Με την προτεινόμενη ρύθμιση τροποποιείται το άρθρο 246 παρ. 3 του ν. 4957/2022, περί ανώτατου ορίου αποδοχών των μελών Δ.Ε.Π., Ε.Ε.Π., Ε.ΔΙ.Π και Ε.Τ.Ε.Π των Α.Ε.Ι. από τη συμμετοχή τους σε έργα ή προγράμματα των Ειδικών Λογαριασμών Κονδυλίων Έρευνας.

Διά της παραγράφου 2 του άρθρου 246 του ν. 4957/2022 έχει τεθεί ανώτατο όριο (και συγκεκριμένα το όριο αποδοχών της παρ. 1 του άρθρου 28 του ν. 4354/2015: «αποδοχές Γενικού Γραμματέα Υπουργείου») στις «πάσης φύσεως αποδοχές και πρόσθετες αμοιβές ή απολαβές ή σύνταξη που καταβάλλονται προς τα μέλη Δ.Ε.Π., Ε.Ε.Π. και Ε.ΔΙ.Π. των Α.Ε.Ι.». Σε αυτό «συ-

μπεριλαμβάνονται πρόσθετες αμοιβές από τη συμμετοχή σε έργα/προγράμματα που χρηματοδοτούνται από εθνικούς πόρους, σύμφωνα με το άρθρο 230».

Η υπό τροποποίηση παράγραφος 3 του άρθρου 246 του ν. 4957/2022 ορίζει ότι του ως άνω ορίου εξαιρούνται οι αμοιβές «από τη συμμετοχή σε κάθε είδους προγράμματα των Ε.Λ.Κ.Ε. των Α.Ε.Ι. και των ερευνητικών και τεχνολογικών φορέων του άρθρου 13Α του ν. 4310/2014 (Α΄ 258), τα οποία χρηματοδοτούνται από διεθνείς ή ιδιωτικούς πόρους, σύμφωνα με το άρθρο 230». Με την προτεινόμενη ρύθμιση διευρύνεται η εξαίρεση, ώστε να καταλαμβάνει και τις αμοιβές από τη συμμετοχή σε προγράμματα των Ε.Λ.Κ.Ε. και των ερευνητικών και τεχνολογικών φορέων του άρθρου 13Α του ν. 4310/2014 τα οποία χρηματοδοτούνται, όχι μόνον από διεθνείς ή ιδιωτικούς, αλλά και από εθνικούς πόρους. Κατά τον τρόπο αυτόν, μόνον οι αποδοχές από προγράμματα που χρηματοδοτούνται από ίδιους πόρους (βλ. άρθρο 230 παρ. 1 στοιχ. δ΄ του ν. 4957/2022) θα εμπίπτουν στο ανώτατο όριο αποδοχών της παρ. 1 του άρθρου 28 του ν. 4354/2015.

Δεδομένου, όμως, ότι το δεύτερο εδάφιο της παρ. 1 του άρθρου 28 του ν. 4354/2015 εισάγει, επίσης, εξαίρεση από το όριο αποδοχών που θέτει το πρώτο εδάφιο, στην οποία περιλαμβάνονται και «οι αμοιβές από (...) προγράμματα χρηματοδοτούμενα από διεθνείς ή ιδιωτικούς πόρους των ερευνητικών και τεχνολογικών φορέων (...) και των Ε.Λ.Κ.Ε. των Α.Ε.Ι.», θα ήταν, εν προκειμένω, σκόπιμη η αντίστοιχη τροποποίηση και της εν λόγω διάταξης, προκειμένου να αποφευχθούν ερμηνευτικά ζητήματα.

Ερωτάται, εξ άλλου, πώς εφαρμόζονται οι ως άνω ρυθμίσεις στην ειδική περίπτωση κατά την οποία ένα πρόγραμμα συγχρηματοδοτείται τόσο από ίδιους όσο και από εθνικούς ή διεθνείς πόρους.

23. Επί του άρθρου 113

Με την προτεινόμενη ρύθμιση τροποποιείται το άρθρο 143 παρ. 6 του ν. 4957/2022, το οποίο αφορά τις προϋποθέσεις εκλογής και εξέλιξης των μελών του Διδακτικού και Ερευνητικού Προσωπικού (Δ.Ε.Π.).

Παρατηρείται ότι, μεταξύ των προϋποθέσεων που, εν προκειμένω, δεν τροποποιούνται, συγκαταλέγεται και η απαίτηση ο υποψήφιος να έχει συμπληρώσει, αναλόγως της βαθμίδας της προκηρυσσόμενης θέσης, από τρία (3) έως έξι (6) έτη εμπειρίας αυτοδύναμου διδακτικού έργου σε φορείς τριτοβάθμιας εκπαίδευσης της ημεδαπής ή αλλοδαπής σε σχετικό πεδίο με το γνωστικό αντικείμενο της θέσης. Από τον συνδυασμό της εν λόγω ρύθμισης

(άρθρο 143 παρ. 6 του ν. 4957/2022) με το άρθρο 173 παρ. 9 στοιχ. ε) του ίδιου νόμου, προκύπτει ότι, αφ' ης κατόχοι διδακτορικών διπλωμάτων που τυγχάνουν «υπάλληλοι με σχέση δημόσιου δικαίου ή Ιδιωτικού Δικαίου Αορίστου Χρόνου σε φορείς του δημόσιου τομέα, όπως αυτός οριοθετείται στην περ. α) της παρ. 1 του άρθρου 14 του ν. 4270/2014» (δηλαδή, σε όλους τους φορείς της Γενικής Κυβέρνησης, στα εκτός αυτής Ν.Π.Δ.Δ., και στις εκτός αυτής δημόσιες επιχειρήσεις και οργανισμούς του Κεφαλαίου Α΄ του ν. 3429/2005), δεν επιτρέπεται να απασχοληθούν ως εντεταλμένοι διδάσκοντες σε Α.Ε.Ι. και να παράσχουν αυτοδύναμο διδακτικό έργο, οι εν λόγω κατηγορίες διδασκόντων αποκλείονται από τη δυνατότητα να καταλάβουν θέσεις μελών Δ.Ε.Π.

Εν προκειμένω, ο απόλυτος, χωρίς εξαιρέσεις, και χωρίς όρους αποκλεισμός όλων όσοι ανήκουν στην ως άνω ευρεία αλλά και ανομοιογενή κατηγορία εργαζομένων από τη διεκδίκηση θέσης μέλους Δ.Ε.Π., και μάλιστα μολονότι αυτοί διαθέτουν, κατά τα λοιπά, τα ίδια τυπικά και ουσιαστικά προσόντα με τους υπόλοιπους, μη εξαιρουμένους, υποψηφίους για την πλήρωση των εν λόγω θέσεων, εγείρει, ενδεχομένως, ζήτημα τήρησης της αρχής της αναλογικότητας.

24. Επί του άρθρου 114

Εν προκειμένω, χρησιμοποιείται ο όρος «επενδυτικοί άγγελοι». Για την ακριβέστερη απόδοση της σχετικής έννοιας του αγγλικού όρου «business angels», θα ήταν ενδεχομένως ενδεδειγμένη η χρήση του καθιερωμένου στην οικονομία όρου «επιχειρηματικοί άγγελοι» (πρβλ. και Ανακοίνωση της Επιτροπής, της 7.12.2011, με τίτλο Σχέδιο δράσης για τη βελτίωση της πρόσβασης των ΜΜΕ σε χρηματοδότηση, COM(2011) 870 τελικό, SEC(2011) 1527 τελικό).

25. Επί του άρθρου 116

Τροποποιείται, εν προκειμένω, το άρθρο 257 παρ. 1 του ν. 4957/2022, περί της υποχρέωσης των μελών Δ.Ε.Π., Ε.Ε.Π. και Ε.Δι.Π. των Α.Ε.Ι. να καταβάλλουν προς τον Ειδικό Λογαριασμό Κονδυλίων Έρευνας του Α.Ε.Ι. στο οποίο υπηρετούν, ποσοστό 7% επί του ετήσιου καθαρού εισοδήματός τους που προέρχεται από την άσκηση επιχειρηματικής δραστηριότητας. Ειδικότερα, ορίζεται ότι, στην έννοια της επιχειρηματικής δραστηριότητας περιλαμβάνεται και η συμμετοχή των ως άνω κατηγοριών προσώπων σε «εταιρείες - τεχνοβλαστούς» (κεφαλαιουχικές εταιρείες τις οποίες τα ως άνω πρόσωπα δύνανται να ιδρύουν προς τον σκοπό της εμπορικής αξιοποίησης των ερευνητικών αποτελεσμάτων και της γνώσης που παράγουν στο πλαίσιο της

δραστηριότητάς τους στο Α.Ε.Ι. στο οποίο υπηρετούν).

Ως προς τα ζητήματα συνταγματικότητας της εν λόγω ρύθμισης, η οποία αποδίδει υποχρέωση των μελών Δ.Ε.Π. που θεσπίσθηκε αρχικά με παρεμφερές περιεχόμενο διά του ν. 2530/1997 (άρθρα 1 και 2), τροποποιήθηκε, μεταξύ άλλων, διά του ν. 2817/2000 (άρθρο 15) και, στη συνέχεια, θεσπίσθηκε εκ νέου διά του ν. 4009/2011 (άρθρο 59) και τροποποιήθηκε, μεταξύ άλλων, διά των ν. 4283/2014 (άρθρο 18), 4386/2016 (άρθρο 24), και 4821/2021 (άρθρο 113), και θεσπίσθηκε εκ νέου διά του ν. 4957/2022 (άρθρο 257), το Συμβούλιο της Επικρατείας έκρινε τα εξής: «(...) οι επίμαχες επιβαρύνσεις δεν έχουν φορολογικό χαρακτήρα, καθόσον τα παρακρατούμενα ποσά διατίθενται υπέρ των οικείων ιδρυμάτων για την κάλυψη δαπανών, απαραίτητων για τις ανάγκες έργων (εκπαιδευτικών, επιμορφωτικών κ.α.) και την παροχή υπηρεσιών (επιστημονικών, τεχνολογικών κ.α.), που συμβάλλουν στη σύνδεση της εκπαίδευσης και της έρευνας με την παραγωγή, τα οποία εκτελούνται ή παρέχονται και από το επιστημονικό προσωπικό των Α.Ε.Ι. Οι τελευταίοι είναι, ενόψει αυτού, οι τελικοί αποδέκτες των παρακρατούμενων ποσών, τα οποία συμβάλλουν στην εξασφάλιση των υλικών προϋποθέσεων αξιοπρεπούς ασκήσεως του πανεπιστημιακού τους έργου και απολαμβάνουν δυνατότητες παροχής εκπαίδευσης υψηλού επιπέδου εντός του Πανεπιστημίου (εγκαταστάσεις, ερευνητικό εξοπλισμό, πανεπιστημιακές βιβλιοθήκες), ενώ παράλληλα μπορούν να ασκούν και ελευθέριο επάγγελμα, να επαυξάνουν δε την ιδιωτική τους πελατεία λόγω του αυξημένου κύρους που τους προσδίδει η θέση τους και η εν γένει απασχόλησή τους στο Πανεπιστήμιο (...)» (ΣΤΕ Ολομ 2089/2015 ΕφΔΔ 2015, σελ. 596-599, σκέψη 9).

Στην εν λόγω απόφαση υποστηρίχθηκε από σημαντική μειοψηφία (δέκα δικαστών) η αντίθετη άποψη, ότι «οι επίμαχες κρατήσεις έχουν τον χαρακτήρα φόρου διότι, σύμφωνα με τις ανωτέρω διατάξεις της υπ' αριθ. 679/22.8.1996 κοινής υπουργικής απόφασης, διατίθενται για τη χρηματοδότηση έργων και υπηρεσιών που εκτελούνται ή παρέχονται από το επιστημονικό προσωπικό των Α.Ε.Ι. ή και με τη συνεργασία άλλων ειδικών επιστημόνων και συμβάλλουν στη σύνδεση της εκπαίδευσης και της έρευνας με την παραγωγή, αξιοποιούνται, δηλαδή, για την εξυπηρέτηση γενικών σκοπών κρατικού ενδιαφέροντος και υπηρετούν δραστηριότητες οι οποίες δεν αποτελούν αντάλλαγμα κάποιας ιδιαίτερης υπηρεσίας που παρέχεται στα βαρυνόμενα με την καταβολή τους μέλη Δ.Ε.Π., αλλά δύνανται, από τη φύση τους, να ωφελήσουν αόριστο κύκλο προσώπων (πρβλ. ΣΤΕ 1620/2012 Ο-

λομ., 3293/2005 Ολομ.). Το κύρος, εξάλλου, των πανεπιστημιακών λειτουργιών και η εξ αυτού άντληση πρόσθετης πελατείας, οφείλεται πρωτίστως στην προσωπική τους αξία, η δε χρήση των πανεπιστημιακών βιβλιοθηκών και λοιπών εγκαταστάσεων δεν αποτελεί ειδική αντιπαροχή προς αυτούς, διότι και αν γίνει ακόμη δεκτό ότι ωφελούνται από την αξιοποίηση των επίμαχων κρατήσεων με την εν γένει βελτίωση των συνθηκών άσκησης του λειτουργημάτων τους, ένα τόσο έμμεσο όφελος, όμοιο προς την εν γένει προσδοκώμενη βελτίωση των συνθηκών παροχής κάθε δημόσιας υπηρεσίας μέσω της κατάλληλης αξιοποίησης των δημόσιων πόρων με τους οποίους χρηματοδοτείται, δεν συνιστά την απαιτούμενη κατά τη νομολογία (βλ. ΣτΕ 875/2013 Ολομ.) άμεση και ειδική αντιπαροχή ώστε να αναιρείται ο χαρακτήρας των σχετικών επιβαρύνσεων ως φορολογικών» (ΣτΕ Ολομ 2089/2015 όπ. π., σκέψη 9, γνώμη της μειοψηφίας).

Κρίθηκε, επίσης, ότι «η επιβολή παρακράτησης (...) τίθεται με γενικά και αντικειμενικά κριτήρια και εξυπηρετεί δημόσιο σκοπό», και ότι «(...) η επιβολή παρακράτησης σε αμοιβές για υπηρεσίες που τα μέλη Δ.Ε.Π. πλήρους απασχόλησης παρέχουν στα πλαίσια επιτρεπόμενης εξωπανεπιστημιακής δραστηριότητας ως ελεύθεροι επαγγελματίες αποτελεί περιορισμό που απορρέει από την ένταξη του ελεύθερου επαγγελματία στο διδακτικό προσωπικό πλήρους απασχόλησης των Α.Ε.Ι. και δεν θίγει τον πυρήνα της επαγγελματικής ελευθερίας (...)» (ΣτΕ Ολομ 2089/2015 όπ. π., σκέψη 14). Περαιτέρω, ότι «[ε]νόψει των ανωτέρω, η διαφορετική νομοθετική μεταχείριση των επίμαχων αμοιβών των αιτούντων δημοσίων λειτουργών εν σχέσει προς τους ασκούντες το ίδιο με αυτούς ελεύθερο επάγγελμα, όπως και ο καθορισμός του ύψους των επίδικων επιβαρύνσεων ανάλογα με το είδος της βαρυνόμενης αμοιβής, δεν παραβιάζει το άρθρο 4 παρ. 1 του Συντάγματος, το οποίο κατοχυρώνει την ισότητα των Ελλήνων ενώπιον του νόμου και υπό την έννοια της διαφορετικής μεταχείρισης προσώπων που δεν τελούν υπό τις αυτές συνθήκες (αναλογική ισότητα)» (ΣτΕ Ολομ 2089/2015 όπ. π., σκέψη 15, βλ. και τις ΣτΕ Ολομ 2148,2150/2015, ΣτΕ Ολομ 2090/2015, ΣτΕ Ολομ 3299/2014 Αρμ 2015, σελ. 311-317 με παρατηρήσεις Α. Καϊδατζή).

Πέραν των ως άνω συνταγματικών ζητημάτων που είχαν απασχολήσει το Συμβούλιο της Επικρατείας (βλ. τη σχετική προβληματική και σε Σ. Ψυχομάνη, Το καθεστώς της «δεκάτης» σε βάρος μελών ΔΕΠ ελληνικών ΑΕΙ που ασκούν, παράλληλα, ελεύθερο επάγγελμα, ΕλλΔνη 2019, σελ. 1270-1278, Σπ. Βλαχόπουλο, Η συνταγματικότητα της υποχρέωσης των μελών ΔΕΠ να αποδίδουν το 30% των αμοιβών από την άσκηση ελεύθερου επαγγέλματος

στο οικείο ΑΕΙ, Δίκη 2013, σελ. 441 επ.), προβληματισμός ετέθη από τη θεωρία ως προς τον ενδεχόμενο χαρακτήρα της εισφοράς υπέρ των Ε.Λ.Κ.Ε., ως κρατικής ενίσχυσης, κατά την έννοια του δικαίου της ΕΕ. Συγκεκριμένα, υποστηρίχθηκε ότι η εν θέματι εισφορά συνιστά κρατική ενίσχυση, δοθέντος ότι τελεί υπό δημόσιο έλεγχο και εισπράττεται βάσει κανόνων για την είσπραξη δημοσίων εσόδων, και ότι, μέσω αυτής, παρέχεται επιλεκτικό ανταγωνιστικό πλεονέκτημα στο οικείο Α.Ε.Ι., διά της ενίσχυσης αμιγώς οικονομικών-ανταγωνιστικών δραστηριοτήτων (λ.χ., αμειβομένων ερευνητικών προγραμμάτων) που παρέχονται έναντι ανταλλάγματος. Κατά συνέπεια, η επιβολή της εισφοράς, νοθεύουσα τον ανταγωνισμό, εμπίπτει στην απαγόρευση και τους ειδικούς όρους των άρθρων 107 παρ. 1 και 108 παρ. 3 της ΣΛΕΕ (βλ. Γ. Καρύδη, Η εισφορά υπέρ ΕΛΚΕ των Α.Ε.Ι. των μελών ΔΕΠ πλήρους απασχόλησης επί των εισοδημάτων τους από ελευθέριο επάγγελμα-επιχειρηματική δραστηριότητα, υπό το φως των περί κρατικών ενισχύσεων διατάξεων του ενωσιακού δικαίου, ΔίκΕπΕτ 2017, σελ. 288-299). Επ' αυτού, το Ανώτατο Ακυρωτικό έκρινε ότι «[κ]ατά πάγια νομολογία του ΔΕΕ, το δικαιο του ανταγωνισμού της Ένωσης και, ειδικότερα, η απαγόρευση του άρθρου 107 παρ. 1 ΣΛΕΕ αφορούν τις δραστηριότητες των "επιχειρήσεων". Τα ΑΕΙ δεν ασκούν οικονομική δραστηριότητα αλλά οι σκοποί τους όπως προβλέπονται από το Σύνταγμα (άρθρο 16 Συντ.) και τις διατάξεις του διέπουν την λειτουργία τους (βλ. άρθρο 1 και 4 ν. 4485/2017) αποβλέπουν στην προαγωγή της επιστημονικής έρευνας και του ερευνητικού και εν γένει εκπαιδευτικού έργου και άρα δεν εμπίπτουν στην έννοια της "επιχείρησης". Οι διατάξεις του άρθρου 107 παρ. 1 ΣΛΕΕ περί κρατικών ενισχύσεων δεν τυγχάνουν εφαρμογής στα ΑΕΙ» (βλ. δελτίο τύπου ΣτΕ για τις ΣτΕ 2350-2363/2023 7μ., αδημοσίευτες στον νομικό τύπο).

26. Επί των άρθρων 117 και 118

Τα εν λόγω άρθρα ρυθμίζουν ζητήματα των Εταιρειών Αξιοποίησης και Διαχείρισης Περιουσίας των Α.Ε.Ι. Συγκεκριμένα, ρυθμίζουν, αντίστοιχα, τη δυνατότητα του Συμβουλίου Διοίκησης να συνάπτει προγραμματική σύμβαση με την Εταιρεία Αξιοποίησης και Διαχείρισης Περιουσίας για την αξιοποίηση της διανοητικής ιδιοκτησίας, και τη δυνατότητα των Εταιρειών Αξιοποίησης και Διαχείρισης Περιουσίας να συμμετέχουν σε Αμοιβαία Κεφάλαια Επιχειρηματικών Συμμετοχών Κλειστού Τύπου του άρθρου 7 του ν. 2992/2002 (Α' 54), μέσω των οποίων θα χρηματοδοτούνται Εταιρείες-Τεχνοβλαστοί του Πανεπιστημίου.

Εν όψει του ως άνω περιεχομένου τους, τα εν λόγω άρθρα ενδείκνυται να τεθούν υπό το Κεφάλαιο ΚΑ΄ του Μέρους Γ΄ του νομοσχεδίου, υπό τον τίτλο «Εταιρείες Αξιοποίησης και Διαχείρισης Περιουσίας των Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων», δοθέντος, μάλιστα, ότι οι αντίστοιχες υπό τροποποίηση διατάξεις του ν. 4957/2022 (άρθρα 262 και 261, αντίστοιχα) εντάσσονται στο αυτό Κεφάλαιο που ρυθμίζει ζητήματα των εν θέματι Εταιρειών (Κεφάλαιο ΚΗ΄ του Μέρους Α΄ του ν. 4957/2022 υπό τον τίτλο «Εταιρείες Αξιοποίησης και Διαχείρισης Περιουσίας των Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων»).

27. Επί του άρθρου 120

Με την προτεινόμενη ρύθμιση τροποποιείται το άρθρο 269 του ν. 4957/2022 περί του Διοικητικού Συμβουλίου του Ερευνητικού Πανεπιστημιακού Ινστιτούτου. Μεταξύ άλλων, ορίζεται ότι δικαίωμα συμμετοχής στο Διοικητικό Συμβούλιο έχουν και οι ομότιμοι όπως και οι αφυπηρετήσαντες καθηγητές.

Επισημαίνεται ότι, υπό το φως του άρθρου 16 παρ. 1 του Συντάγματος, η αρχή της ακαδημαϊκής ελευθερίας, η οποία αποτελεί τμήμα της επιστημονικής ελευθερίας, «εγγυάται την αδέσμευτη επιστημονική σκέψη, έρευνα και διδασκαλία και νοείται όχι μόνο ως ατομικό δικαίωμα του πανεπιστημιακού ερευνητή ή διδασκάλου, αλλά και ως θεσμική εγγύηση, ως οργανωμένη δηλαδή δραστηριότητα, αναπτυσσόμενη, σύμφωνα με κανόνες που θεσπίζει και με μέσα που παρέχει το κράτος, μέσα στο πλαίσιο της λειτουργίας των ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων (πρβλ. ΣτΕ 41/2013 Ολομ. σκ. 9, 2786-2798/1984 Ολομ., 982/2012 σκ. 15, 2303/2011 7μ. σκ. 5, 338/2011 7μ. σκ. 8, 1672/2009 σκ. 9, 411/2008 7μ. σκ. 9)» (ΣτΕ Ολομ. 1911/2022 νομος, σκέψη 11). Τα μέλη Δ.Ε.Π. αναγνωρίζονται, ενόψει της αποστολής τους ως ακαδημαϊκών διδασκάλων και ερευνητών, αλλά και των συνθηκών υπό τις οποίες ασκούν τα διδακτικά και ερευνητικά τους καθήκοντα, ευθέως από το Σύστημα, ως δημόσιοι λειτουργοί, τελούντες υπό ιδιαίτερο προστατευτικό καθεστώς εγγυώμενο την προσωπική και λειτουργική τους ανεξαρτησία (πρβλ. ΣτΕ 41/2013 Ολομ. σκ. 9, 2786-2798/1984 Ολομ., 3201/2013 σκ. 5, 3764/2012 σκ. 4, 2303/2011 7μ. σκ. 5, 338/2011 7μ. σκ. 8, 2522/2009 σκ. 5, 1672/2009 σκ. 9, 515/2008 σκ. 6, 411/2008 7μ. σκ. 9, 246/2006 σκ. 7, 56/2005 σκ. 7, 1234/2003 σκ. 7, 2460/2002 σκ. 7, 3478/2001 σκ. 8 κ.ά.) (...)» (ΣτΕ Ολομ. 1911/2022 όπ. π.). Η ελευθερία της διδασκαλίας περιλαμβάνει τόσο την

ελευθερία του διδάσκειν, όσο και την ελευθερία του διδάσκεισθαι (βλ. και ΝΣΚ 46/2023), όπως και κάθε επιστημονική δραστηριότητα που άγει σε μεθοδική, κριτική και ειλικρινή προσπάθεια παραγωγής νέων γνώσεων (βλ. Δ. Σαραφιάνο, Ερμηνεία επί του άρ. 16, σε ΕρμΣυντ, Σπιυρόπουλος/ Κοντιάδης/ Ανθόπουλος/ Γεραπετρίτης (επιστ. επιμ.), 2017, σελ. 380 επ.), συνεπώς, καταλαμβάνει και τη λειτουργία των Ερευνητικών Πανεπιστημιακών Ινστιτούτων (Ε.Π.Ι.), ως ερευνητικών φορέων των Α.Ε.Ι.

Από τις διατάξεις, εξ άλλου, του ν. 4957/2022 (βλ. άρθρο 170, και όπως προτείνεται να τροποποιηθεί), προκύπτει ότι, στα αποχωρήσαντα της ενεργού υπηρεσίας μέλη Δ.Ε.Π., παρέχεται η δυνατότητα να προσφέρουν διδακτικό, επιστημονικό, ερευνητικό και διοικητικό έργο. Υπό το φως των ανωτέρω, το εν λόγω έργο εντάσσεται στο προστατευτικό πεδίο του άρθρου 16 του Συντάγματος, οι δε ανωτέρω δυνατότητες που παρέχονται νομοθετικά στους ομότιμους και τους αφυπηρητήσαντες καθηγητές αποτελούν συγχρόνως και σχετικό (ατομικό) δικαίωμά τους (πρβλ. και γνμδ ΝΣΚ 113/2023 και γνμδ ΝΣΚ 46/2023, βλ., επίσης, Ν. Κλαμαρή, Πανεπιστημιακά, Ακαδημαϊκά/διδακτικά δικαιώματα και αρμοδιότητες των Ομότιμων Καθηγητών των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων, Ε.Δ.Δ.Δ.Δ. 2015, σελ. 1001).

28. Επί του άρθρου 123

Με την προτεινόμενη ρύθμιση τροποποιείται το άρθρο 293 του ν. 4957/2022, ως εξής: «1. Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα (Α.Ε.Ι.) της ημεδαπής δύνανται να ιδρύνται από κοινού αστική μη κερδοσκοπική Εταιρεία (...). Ο σκοπός της Εταιρείας της παρ. 1 δεν αντίκειται ή υποκαθιστά την αποστολή (...). Ο διαζευκτικός σύνδεσμος «ή» είναι δόκιμο να αντικατασταθεί από τον αποφατικό συμπλεκτικό σύνδεσμο «ούτε».

29. Επί του άρθρου 125

Με την προτεινόμενη ρύθμιση τροποποιείται το άρθρο 298 του ν. 4957/2022. Μεταξύ άλλων, καταργείται η αρμοδιότητα του Διεπιστημονικού Οργανισμού Αναγνώρισης Τίτλων Ακαδημαϊκών και Πληροφόρησης (Δ.Ο.Α.Τ.Α.Π.) να «δημοσιεύει» το Εθνικό Μητρώο Αξιολογητών του άρθρου 303 του ίδιου νόμου (βλ. άρθρο 298 παρ. 2 στοιχ. 3 του ν. 4957/2022, όπως προτείνεται να τροποποιηθεί).

Επισημαίνεται ότι, σύμφωνα με το άρθρο 303 παρ. 6 του ν. 4957/2022, «[ο]ι πράξεις που αφορούν στην επιλογή, τον ορισμό, τις μετακινήσεις εκτός έδρας και την αποζημίωση των αξιολογητών αναρτώνται στο Πρόγραμμα «ΔΙΑΥΓΕΙΑ» μετά τη διεξαγωγή και ολοκλήρωση των αξιολογήσεων, ανά τρίμηνο». Δεδομένου ότι ο Δ.Ο.Α.Τ.Α.Π. δεν θα διαθέτει στο εξής αρμοδιό-

τητα για τη «δημοσίευση» του εν λόγω Μητρώου, ερωτάται, αφενός, πώς θα εκκινεί η διαδικασία ανάρτησης των ως άνω πράξεων στο Πρόγραμμα «ΔΙΑΥΓΕΙΑ», αφετέρου, αν η εν λόγω ανάρτηση θα αποτελεί τον μοναδικό τρόπο δημοσίευσης των στοιχείων του Εθνικού Μητρώου Αξιολογητών.

30. Επί του άρθρου 126

Με την προτεινόμενη ρύθμιση τροποποιείται το άρθρο 299 του ν. 4957/2022. Μεταξύ άλλων, προστίθεται ορισμός, ως εξής: «ιδ) «Περίοδος σπουδών» είναι η οποιαδήποτε συνιστώσα ενός προγράμματος τριτοβάθμιας εκπαίδευσης που έχει αξιολογηθεί και τεκμηριωθεί και, αν και δεν είναι ένα πλήρες πρόγραμμα σπουδών από μόνο του, εν τούτοις αντιπροσωπεύει μια σημαντική απόκτηση γνώσεων ή δεξιοτήτων».

Παρατηρείται, εν προκειμένω, ότι η φράση «σημαντική απόκτηση» γνώσεων ή δεξιοτήτων θα μπορούσε να διευκρινισθεί διά της εισαγωγής κριτηρίων που να οριοθετούν με σαφήνεια το νόημά της.

31. Επί του άρθρου 127 παρ. 1

Με την προτεινόμενη ρύθμιση τροποποιείται το άρθρο 301 παρ. 4 του ν. 4957/2022. Μεταξύ άλλων, καταργείται η δυνατότητα του Προέδρου του Διοικητικού Συμβουλίου του Δ.Ο.Α.Τ.Α.Π. να εντάσσεται σε καθεστώς μερικής απασχόλησης στο Α.Ε.Ι. στο οποίο υπηρετεί, και, συνεπώς, τίθεται αυτοδικαίως σε αναστολή καθηκόντων.

Το ζήτημα χρήζει, ενδεχομένως, μεταβατικής ρύθμισης για την τρέχουσα θητεία του.

32. Επί του άρθρου 162

Σύμφωνα με το τελευταίο εδάφιο της παρ. 4 του άρθρου 232 του ν. 4823/2021, όπως προτείνεται να προστεθεί, «[η] σειρά προκήρυξης των θέσεων των στελεχών εκπαίδευσης του πρώτου εδαφίου μπορεί να τροποποιείται με απόφαση του Υπουργού Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού, ανάλογα με τις υπηρεσιακές ανάγκες που υπάρχουν κάθε φορά».

Η εν λόγω διάταξη χρήζει, θα μπορούσε να διευκρινισθεί ως προς το είδος και τα χαρακτηριστικά των «υπηρεσιακών αναγκών» οι οποίες δύνανται να δικαιολογούν την τροποποίηση της σειράς των προκηρυσσόμενων θέσεων.

33. Επί του άρθρου 177 παρ. 6 και παρ. 8

α. Η παράγραφος 6 παραπέμπει, εκ παραδρομής, στην «παρ. 1 του άρθρου 30», αντί στην παράγραφο 2 του εν λόγω άρθρου.

6. Στην παράγραφο 8 θα ήταν ενδεδειγμένο, για λόγους σαφήνειας, να τεθεί μετά από τη λέξη «αμοιβές», η φράση «των μελών του Επιστημονικού Προσωπικού του Ε.Α.Π.».

Αθήνα, 5 Μαρτίου 2024

Οι Εισηγητές
Σοφία Γαλάνη
Επίκουρη Καθηγήτρια του Παντείου Πανεπιστημίου
Μαριάνθη Καλυβιώτου
Επιστημονικές Συνεργάτιδες
Αλέξανδρος Κεσσόπουλος
Επίκουρος Καθηγητής του Πανεπιστημίου Κρήτης
Νικόλαος Παπασπύρου
Αναπληρωτής Καθηγητής της Νομικής Σχολής
του Πανεπιστημίου Αθηνών
Επιστημονικοί Συνεργάτες
Λεμονιά Φραγκή
Ειδική Επιστημονική Συνεργάτις

Ο Προϊστάμενος του Α΄ Τμήματος
Νομοτεχνικής Επεξεργασίας
Ξενοφών Παπαρρηγόπουλος
Καθηγητής του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου

Ο Προϊστάμενος της Β΄ Διεύθυνσης
Επιστημονικών Μελετών
Αστέρης Πλιάκος
Καθηγητής του Οικονομικού
Πανεπιστημίου Αθηνών

Ο Προϊστάμενος της Α΄ Διεύθυνσης
Επιστημονικών Μελετών
Αντώνης Παντελής
Ομότιμος Καθηγητής της Νομικής Σχολής
του Πανεπιστημίου Αθηνών

Ο Πρόεδρος του Επιστημονικού Συμβουλίου
Κώστας Μαυριάς
Ομότιμος Καθηγητής της Νομικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών